

5
C28

1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 1

v. a. Asianhoitaja Yönteli

19/1. 1935

Prahassa 21 päivänä tammikuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 38.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
1 / 125 Sal. D. 35.		
25/1.35	10	
	5	CLX

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle lähettää
ohelliset raporttinsa n:o:it 1 ja 2 aiheista

Vaikutelmia Saarista ja

Saarin kansanäänestys Tšekkoslovakian lehdistössä.

V.a. Asiainhoitaja

Ryöntila

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Praha ssa 19 p:nä tammi kuuta 19.35.

1 / 325 Sel.D. 35.

Asia: Vaikutelmia Saarista.

25/1. 35	9	
	5	C28

Kun olin joutunut viettämään muutamia päiviä Saarimaa-alueella kansanäänestystä koskevista tehtävistä, en malta olla esittämättä eräitä sieltä saamiini vaikutelmia ja havaintoja.

Kansainliiton asettaman äänestyskomissionin, joka puolisen vuotta oli itse paikalla valmistanut referendumia, kokoonpano osoitti, että Skandinavian maat olivat hyvin pitäneet puoliaan noita kansainvälisiä luottamustoimia täytettäessä. Varsinkin Ruotsin osuus oli sangen huomattava. Komissionin puheenjohtajana oli sen viimeisissä vaiheissa ruotsalainen maaherra Rodhe heikosta saksan ja ranskan kielen taidostaan huolimatta ja jäsenenä oli ainakin seitsemän ruotsalaista. Vaalitoimituksen aikana oli ruotsalaisten hallussa etupäässä "päällysmiehen" paikkoja. Norjalaisilla oli komissionissa muutamia nuoria, etupäässä Saksassa palvelleita diplomaatteja. Suomella ei ollut siinä ketään edustajaa.

Vaalilautakuntien puheenjohtajat, joita oli n.900, olivat pääasiallisesti pormestareita, kansanedustajia tai ylempiä virkamiehiä Hollannista, Sveitsistä ja Luxemburgista. Pohjois-Amerikasta oli saapunut tätä tehtävää varten Detroitin yliopiston politiikan professori (jonka matkakulut Kansainliiton toimesta maksettiin tosin vain Pariisista Saariin). Muille puheenjohtajille suori-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoitukseen.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoitukseen.

tettiin yleensä matkakulut ja 1000 frangin palkkio sekä lisäksi 200 frangia äänten laskemisesta.

Vaikka äänestys oli määrätty toimitettavaksi klo 8.30 - 20:een, täytyi vaalilautakuntien esimiesten huonon organisation vuoksi istua vaalihuoneistoissaan yhteen menoon klo seitsemästä aamulla klo puoli yhteentoista illalla ennenkuin vaaliurnat saatiin luovuttaa niitä noutaville turvajoukoille. Kun äänestyksen tulosta varovaisuussyistä ei tahdottu illalla saattaa julkisuuteen, aloitettiin laskeminen vasta seuraavana päivänä klo 17. Kello kolmeen aikaan yöllä useimmat puolueettomat laskijat olivat jo saaneet työnsä suoritetuksi, mutta ketään ei päästetty ulos ennenkuin kello 8.30 seuraavana aamuna tulos oli radiossa kuulutettu.

Itse äänestys sujui häiriöttä ja täysin vapaasti, josta olivat takeena kansainväliset turvajoukot. Puolueettoman puheenjohtajan ohella oli kussakin vaalilautakunnassa yksi kommunisti ja yksi sosialisti yhtenäisyysrintamaa edustamassa ja kaksi saksalaisen rintaman edustajaa. Puheenjohtaja antoi äänestäjälle vaalisetelin ja kirjekuoren, jonka hän äänestyksen tapahduttua äänestäjän nähden pudotti vaaliurnaansa. Äänestys oli täysin salainen eikä minkäänlaista väärinkäytöstä tapahtunut eikä voinutkaan tapahtua. Ainoa seikka, joka Suomen vaaleihin verrattuna herätti hämmästyksiä, oli se, että äänestyskomissioni oli sallinut pitää vaalihuoneistojen ulkopuolella saksalaisen rintaman julisteita, joiden tekstinä oli " Nicht grüssen. Maul halten" ja joiden tarkoituksena oli vielä viime hetkellä varoittaa äänestäjiä Hätler-tervehdyksestä, jotta ääni ei olisi mennyt hukkaan. Ääniä laskettaessa, minkä suorittavat yksinomaan puolueettomat ulkomaalaiset, ei äänestyskomissioni ollut erikoisen muodollinen. Niinpä se esimerkiksi hyväksyi erään status quon puolesta annetun äänen, vaikka

äänestäjä oli säädetyn ristin asemesta piirtänyt ympyrän.

Äänestyksen tulos oli epäilemättä kaikille yllätys, jopa saksalaiselle rintamallekin, joka tuskin oli odottanut niin suurta enemmistöä. Ne kolmesataa sveitsiläistä vaalilautakunnan puheenjohtajaa, jotka ylimääräisellä junalla saapuivat Saariin, olivat matkalle lähtiessään vakuutetut siitä, että status quo voittaisi. Kun tulos oli laskettu, keskustelin parin sveitsiläisen kanssa, joista toinen oli kansanedustaja ja kotoisin Ranskan Sveitsistä. Tämä oli täysin haltioissaan siitä, kuten hän sanoi, että Hitler oli voinut teollisuustyöväestön keskuudessa vapaassa ja salaisessa äänestyksessä saavuttaa näin huomattavan voiton. Samalla hän arvosteli ankarasti maansa lehdistöä, joka pankeista riippuvaisena oli saattanut yleisen mielipiteen harhaan julkaisemalla nykyisestä Saksasta vain negatiivisia artikkeleita ja uutisia. Muuan belgialainen lehti oli antanut Saarissa olevalle edustajalleen määräyksen tiedoittaa objektiivisesti yksinomaan status quon puolesta. Suuresti oli myös maailmanlehti Times erehtynyt, kuten ilmenee sen vielä vaalipäivänä julkaisemasta epäonnistuneesta ennustuksesta; Mitä Saarin hallituskomissioniin tulee, joka saksalaisten väitteiden mukaan ei ollut puolueeton, vaan oli suosinut yhtenäisyysrintamaa sekä univormu- ja liputuskiellolla y.m. toimenpiteillä aiheuttanut saksalaiselle rintamalle rettelöitä, sain sen käsityksen kuin se ei olisi ollut erikoisen selvillä mielialasta maassa. Äänestyksen aattona keskustelin näet hallituskomissionin erään jäsenen kanssa, joka ei pitänyt mahdolltomana, että saksalaisen rintaman taholta t.k. 15 päiväksi vaadittu vapauden juhlapäivä voisi muuttua status quon juhlimiseksi, koska katolilaisten kannanotto ei ollut vielä selvä. Minun vaalilautakunnassani ollut sosialidemokraattinen jäsen arveli vielä vaalipäivänä, että 40 % katolilaisista äänestäisi Saksaa vastaan.

Suurin oli pettymys ilmeisesti yhteisrintamalle, jonka takana kaikesta päättäen oli myöskin Ranska tavalla tai toisella. Rintaman tunnuksena oli: "Am 13. Januar wird Hitler geschlagen!" Koska yhteisrintama sai ainoastaan 46.613 ääntä eli 8,9 %, on sen suuressa t.k. 7 päivänä järjestämässä propagandatilaisuudessa, johon laskettiin ottaneen osaan toistasataatuhatta henkeä, täytynyt olla, kuten väitettiin, myös paljon lotringilaisia ja äänioikeutta vailla olleita saksalaisia emigrantteja.

Kun Ranska jo etukäteen oli pitänyt peliä itselleen menettynä eikä tehnyt propagandaa Saarín Ranskaan liittämisen puolesta, voidaan Daily Mail'in sanoja käyttäen todeta, että Saarín äänestys oli taistelua Saksan sisäpolitiikasta englantilaisten pistimien suojassa. Huomionottaen, että Ranskan puolesta oli vain 0,4 % annetuista äänistä, voidaan kysyä, missä olivat äänestyspäivänä ne 150.000 Saarilla asuvaa ranskalaista, jolla väitteellä Clemenseau (A. Tardieun Veraillesin neuvotteluja koskevan julkaisun mukaan) sai presidentti Wilsonin taivutetuksi alueen erottamiseen Saksan yhteydestä.

Ainoat, jotka tuntuivat olleen täysin selvillä äänestyksen tuloksesta, lienee kaksi Saarín juutalaista liikemiestä, jotka viikkoa ennen äänestystä matkustivat ulkomaille voidakseen takaisin palattuaan todistaa, etteivät olleet äänestäneet Saksaa vastaan. Siinäkin vaali-piirissä, joka oli allekirjoittaneen hoidossa, saattoi niinkään huomata, että kahdestakymmenestä puuttuvasta äänestäjästä monella oli juutalainen nimi.

Ujontila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 2.

v. a. Asiamiehitys Joutilä

19/1. 1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 2.

v. a. Asiamiehitys Joutilä

19/1. 1935.

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Praha ssa 19 p:nä tammi kuuta 1935.

Asia: Saarin kansanäänestys

Tšekkoslovakian lehdistössä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
1 / 325	Sal.D. 15.
257 / 15	9
5	C28

Ennen Saarín kansanäänestystä TŠ:n lehdistö kirjoit-
teli saksalaisen pantaman harjoittamasta vaaliterrorista huomauttaen,
että kansanäänestys merkitsee Hitlerille moraalista tappiota ellei
hän saa valtavaa enemmistöä. Yleensä oltiin Prahassa siinä käsitykses-
sä, että Saksan puolesta äänestäisi n. 60 %. Mutta oli täällä sellai-
siakin, jotka eivät olleet näin optimisteja. Niinpä Rumanian táká-
läinen lähettäiläs uskoi status quon voittoon. Kansanäänestyksen tu-
loksen tultua tunnetuksi ovat kaikki tákäläiset lehdet pääkirjoituk-
sissaan käsitelleet sen merkitystä.

Maalaisliittolainen "Venkov" (pääministerin äänenkan-
nattaja), katsoo, että saksalaisten organisatiokyky on jälleen pitä-
nyt kutinsa. Saksan saama valtava äänimäärä on hämmästyttävä. Hit-
lerin järjestelmä on osoittautunut lujaksi maassa, jossa vallitsi
täydellinen poliittinen vapaus. Saksa on jäänyt saksalaiseksi. Sak-
san ja Puolan sopimuksen jälkeen tämä on Hitlerin toinen kansainvä-
linen saavutus. Lehti arvelee, että Varsovassa tullaan kiinnittämään
suurta huomiota Hitlerin selitykseen, jonka mukaan Saksalla ei ole
enää alueellisia vaatimuksia Ranskalle esitettävänä ja kysyy pil-
kallisesti, miksi Puolalle ei ole annettu samanlaista selitystä.

JAKELUOHJE:

tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

Oli miten oli, tulos osoittaa, että Saari on hitleriläisempi kuin mitä se oli Hitlerin valtaan tullessa.

Sosialidemokraattiset lehdet toteavat, että äänestyksen tulos on omiaan poistamaan yhden Euroopan turvallisuutta uhanneen vaaran aiheen, mutta pitävät tulosta pettymyksenä demokraattiselle maailmalle ja etenkin sosialisteille. "Pravo Lidu"n mielestä Saarini liittäminen Saksaan tulee lisäämään tämän sotilaallista tehoa, vaikkakin lehti on vakuutettu, että Hitler ei tule suuntaamaan aseitaan Ranskaa vastaan. Ei isänmaallisuus ole vienyt voittoon vaan kapitalistien luokkaedut. Lehti osoittaa erikoista myötätuntoa niille 46.000 rohkealle ja uskolliselle toverille, jotka äänestivät Saksaa vastaan ja moittii Ranskaa ja Kansainliittoa heidän hylkäämisestä, mikä onqilmennyt siinä, että Ranska on sulkenut rajansa.

Oikeistolehdet korostavat natsionalismin saavuttamaa voittoa ei Ranskasta, vaan kansainvälisestä sosialismista. Kansallisuus-
aate on vienyt voiton puoluehengestä, luokkatietoisuudesta ja uskonnollisista tunteista. Vaikka väestön taloudelliset edut eivät puolustaneet liittymistä Saksaan, on kansallinen tietoisuus ja isänmaallisuus syrjäyttänyt aineelliset näkökohdat. Tähän näkökohtaan on myöskin kiinnitettävä huomiota Tš:n saksalaisten mentkaliteettia arvosteltaessa. "Lidové Listy" pitää äänestystulosta Saksan ensimmäisenä kansainvälisenä voittona ja puhuen sosialistien tappiosta arvelee, että ainoastaan kommunistit ovat olleet status quon kannattajia. Lehti pelkää, että Hitlerin voitto tulee kiihdyttämään Anschlussin kannattajien intoa Itävallassa, jossa liikehtimistä jälleen on havaittavissa.

Ministeri Benexsin äänenkannattaja "České Slovo" arvelee, että maailma voi nyt vapaammin hengittää. Tilanne on suuresti helpottunut Ranskan omaksuman kannan johdosta, se kun oli avoimesti selittänyt, ettei sillä ole alueellisia laajentamispyrkimyksiä

Saksaan nähden. Saarín pulman ratkaisu antaa vapaan káden Euroopan diplomatialle, joka onneksi on siihen varustautunut. Saarín kysymyksen jálkeen ryhdytään valmistelemaan Saksan paluuta Kansainliittoon. Perusehdot sisáltyvät Ranskan ja Italian sopimukseen. Tämän päämäärán saavuttamiseksi tullaan käymään käsi kädessä pikku ententen ja Venäján kanssa.

Erikoista huomiota ansaitsee tákäláisen ulkoasiainministeriön puolivirallisen "Prager Pressen" Pariisin kirjeenvaihtajan artikkeli. Siinä myönnetään, että Saarín áänestystoimitus oli kansainvälisten turvajoukkojen suojassa täysin vapaa ja ehdottomasti korrekti. Oli selvää, että Saarín väestön etujen mukaista olisi ollut áänestää status quon puolesta, mutta siitä huolimatta se tahtoí liittyä Saksaan. Tämä osoittaa, että Hitlerin järjestelmä ei perustu yksinomaan väkivaltaan, vaan että se todellakin vastaa Saksan kansan enemmistön tarpeita, joka enemmistö kannattaa diktatuuria, militarismia, antisemitismia ja vihaa ulkomaita kohtaan. Áänestyksen selvä tulos on omiaan hálventämään niitä harhaluuloja, joita Saksasta on ollut vallalla. Saarín áänestys on antanut myös opetuksen vasemmistolaisista. Kun sosialistit ja kommunistit olivat vakuuttaneet, että ainakin 35 % väestöstä on heidän takanaan, lehti kysyy, mihin olivat jääneet saksalaiset työväenjoukot. Ainoa johtopáätös tästä on, että Ranskan ja muiden valtioiden on järkehtämättä seurattava Barthoun poliittista linjaa. Kukaan ei voi enää epäillä saksalaisten miljoonajoukkojen todellisia tunteita. Huolimatta rauhanvakuutuksista, Saksa varustautuu valtavasti odottaen hetkeä, jolloin se voi vaarantaa Euroopan nykyisen tilan. Tämän suojelemiseksi on kaikkien rauhaa rakastavien ja rauhansopimusten säilyttämistä kannattavien valtioiden lyöttäydyttävä yhteen. Huomauttaen että Saarín áänestys tulee jouduttamaan tätä yhtymisprosessia, lehti páättää artikkelinsa.

M. J. Penttilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Pöytäkirjassa olevan lähetyksen raportti n:o 3.

v. a. Asiamiehitys Yöntö

4/2. 1935

Prahassa 4 päivänä maaliskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 197.

3/325 Sal. D. 35.

8/3.25

5 C 28

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän
ohella lähettää raporttinsa No. 3 aiheesta
Sisäpoliittinen tilanne Tšekkoslovakiassa.

V. a. y. Asiamies

W. J. J. J.

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Praha ssa 4 p:nä maalis kuuta 19.35.

3 325 Pal.D. 35.

Asia: Sisäpoliittinen tilanne

8/7.35 3

Tšekkoslovakiassa.

5 C28

Tšekkoslovakiassa eletään nykyään epämääräisen odotuksen merkeissä lähestyvien vaalien johdosta. Vaikka valtiopäivien 6-vuotinen lainsäädäntökausi päättyy jo ensi syyskuussa, on vielä epätietoista milloin uudet vaalit toimitetaan. Kun johavista puolueista ainoastaan maalaisliitto on vaaleihin jo varustautunut, se kun on viljamonopoolin kautta päässyt huomattavasti kartuttamaan vaalirahastoaan, kuten täällä yleisesti väitetään, tahdottaisiin vaalit siirtää syksyyn. Vaaliajan lykkäämistä kannattavat etenkin katolilaiset, koska he toivovat täällä ensi kesänä pidettävien suurten katolilaisten juhlien antavan lisää tuulta heidän purjeisiinsa. Tätä seikää maalaisliittolaiset taas pelkäävät ja näyttävätkin saavan tahtonsa läpiviedyksi ja vaalit määrättäviksi touko- kesäkuun vaihteeseen. He laskevat myös siihen, ettei min. Beneš siihen mennessä ehdi saada toteutetuksi heidän poliittisen vallan heikentämiseksi tšekkiläisistä, slovakkilaisista ja saksalaisista katolilaisista suunnittelemaansa uutta katolilaista blokkia.

Valtionpäivien joululomaa on täytynyt jatkaa maaliskuun toiselle viikolle saakka, koska hallitus ei ole päässyt yksimielisyyteen eduskunnalle jätettävistä esityksistä, vaikka niistä on käyty viikkokausia miltei keskeytymättömästi ministeri-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjematteja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriöille.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

neuvotteluja. Tš:n poliittisille oloille on kuvaavaa, ettei hallituksessa käsitellä jotain tiettyä asiaa sellaisena ja erillisenä, vaan laajaan hallituskokoumukseen kuuluvien eri puolueiden taholta tulevien vaatimusten yhteydessä, jotka sitten samanaikaisesti ratkaistaan. Niistä kysymyksistä, jotka nykyään ovat hallituksen monipuolisessa ohjelmassa, mainittakoon ensin esitys puolueiden rekisteröimisvelvollisuudesta. Sen tarkoituksena on hankkia hallitukselle valtuudet estää puolueita, joilla on ^{epä}demokraattinen ohjelma, ottamasta osaa eduskuntavaaleihin. Lakiesitys on lähinnä tähdätty Sudetinsaksalaista ^oktimaarintamaa vastaan, jonka päämääränä on yhdistää eri saksalaiset puolueet yhdeksi rintamaksi. Puolueen johtaja, voimistelunopettaja Henlein, jonka kokouksilla on ollut valtava menestys, on leimattu pikku Hitleriksi ja itse puolue vuonna 1933 hajoitettujen saksalaisen kansallissosialistisen puolueen ja saks. kansallisen puolueen jatkajaksi. Ei ole myöskään mahdotonta, että suunniteltuun toimenpiteeseen tullaan turvautumaan tšekkilästäkin fascistishenkistä puoluetta vastaan.

Toinen puolueita ja etenkin pikku puolueita vastaan tähdätty hallituksen esitys koskee luoromia. Sen mukaan tulisi vaalikelpoisuuden ehtona olemaan sekin, että edustajaehdokkaan puolue on koko valtakunnassa saanut 100.000 - 120.000 ääntä. Hallitukselta odotetaan lisäksi esitystä ulkomaalaisten kontrollista ja ilmoittautumisvelvollisuudesta, kasvisrasvojen verottamisesta, vientiluoton korottamisesta miljaardiin kruunuun, 40-tunnin työviikosta, karjamonopoolista ja maatalouden velkaantumisen helpottamisesta. Erittäin pulmallinen on kysymys kuntien ja muiden itsehallintojen yhäyskuntien raha-asiaiden saneerauksesta, joiden velat nousevat 11 miljaardiin kruunuun. Tätä varten suunnitellaan uusia veroja, kuten lisäveron määräämistä tuloveroon nykyisen pulaveron yhteydessä sekä useita pienempiä veroja, kuten maksujen määräämistä parranajoterille ja

koneille, leivinjauheille, hajuvesille y.m. Korkeiden alentamisella pyritään myös tuotantoa elvyttämään. Edelleen tullaan tunnustelemaan maaperää edullisen ulkomaisen lainan saantimahdollisuuksista. Kaksivuotisen sotapalvelusajan voimaan saattamisen johdosta puolustusministeri esittää eduskunnalle kaikesta päättäen niinkään uusia vaatimuksia varsinkin upseerien palkkojen korottamiseksi. Kysymys valmistavan sotilaallisen kasvatuksen antamisesta nuorisolle kuuluu myös hallituksen ohjelmaan. Kaikki nämä kysymykset vaativat ratkaisua, mutta hallitus näyttää olevan neuvoton ja eripurainen.

¹
Kun nykyessä enemmistöhallituksessa varjopuolueen kuvastuu eduskunta pienoiskoossa, on jälkimäisenkin työkykyisyys kysenalainen. Mutta kukaan ei uskalla sitä julkisesti tunnustaa ja tehdä siitä johtopäätöstä uusien vaalien välttämättömyydestä ja nykyisen kestäättömän tilanteen lopettamisesta. Tuntuu siltä kuin tällä antaa mennä politiikalla tahdottaisiin ulospäin ylläpitää käsitystä, ettei muka Ts:ssa ole mitään vakavampia sisäisiä pulmia. Täällä ovat hallitukset jo vuosikausia perustuneet laajaan kokoukseen. Perusta on nyt ruvennut horjumaan. Kun ollaan epätietoisia oppositiossa olevien puolueiden vaalimahdollisuuksista samoin kuin siitä, mitkä nykyisistä hallituspuolueista voivat vaalien jälkeen muodostaa hallituksen enemmistön, siedetään vielä nykyään eduskunta. Olo-tilan kestäättömyydestä ollaan tosin tietoisia, mutta hallitus lohduttautuu ilmeisesti sillä toivolla, että sen sittenkin onnistuu saada aikaan jokin vaatimaton työohjelma, joka antaa eduskunnalle kesään saakka työtä ja hallituspuolueille mahdollisuuden välttyä tyhjin käsin esiintymästä valitsijoiden edessä.

Maalaisliittolaiset katsovat voivansa tyynesti käydä vaaleihin käyttäen vaalivalttina kysymystä maatalouden valkaantumisesta. He ovat selvillä siitä, että kysymystä ei voida vielä ratkaista ja minkäänlaiseen sovittelutulokseen he eivät aio suostua,

koska se ei kuitenkaan tyydyttäisi valitsijoiden suuria vaatimuksia. Teollisuuspiirien taholla pidetään maatalouden vaatimuksia aivan liiallisina ja epäoikeutettuina etenkin kun jo viljamonopoolin avulla viljan hinnat on saatu keinotekoisesti nostetuiksi kohtuuttoman korkeiksi, Sosialistit ja tš. kansallissosialistit, jotka jyrkkyydessä kilpailevat 40-tunnin työviikon ajamisessa, mikä heidän mielestään vähentäisi työttömien lukua n. 50.000 hengellä, uskovat yhä voivansa toteuttaa tämän ohjelman kaupan ja teollisuuden taholta tulleesta vastustuksesta huolimatta. He laskevat siihen, että maalailliiton etujen mukaista on, ettei vasemmisto kärsi vaaleissa pahoja kolauksia, koska ainoastaan nykyisen hallituksen vasemman sivustan säilyessä entisellään maalaisliitto voi sitä vaalien jälkeenkin käyttää hallituskumppanina ja siten välttyä joutumasta vastenmieliseen riippuvaisuussuhteeseen tš.-stä oikeistooppositiosta. Tš. sosialistien vaaliohjelmassa on myös vaatimus kaivosten kansallistuttamisesta. Heidän asemansa vaaleissa ei ole edullinen, koska hallituksessa istuen heidän on ollut pakko paljon tinkimään puolueohjelmastaan, mikä taas on kommunisteille antanut aihetta alituisiin hyökkäyksiin ja syytöksiin puolueen sovitteluvalmiudesta ja pikkuporvarillisista harrastuksista.

Voimakas kansallinen tuulahdus, joka Tš:ssakin on havaittavissa, on vaaleissa ennenkaikkea ilmenevä kansallisdemokraattien ja Štribny-ligan tšekkiläiskansallisessa oppositioyhtymässä. Tämän kokouksen arvellaan voittavan ainakin 20 % siitä, mitä sillä tähän asti on ollut. Varsinaiset tš. fascistit ovat ryhmittyneet aikanaan erotetun kenraali Gajdan ympärille, joka tunnettujen ulkomaisten esikuvien mukaan pyrkii muodostamaan "arjalaisen rintaman". Mikäli puolue ei ohjelmassaan näennäisesti omaksu demokraattisia periaatteita, joutuu se armotta puolueiden rekisteröimislain uhriksi.

Miltei kaikki puolueet ovat itselleen laadittaneet teollisuusväestön työttömyyden torjumiseksi vaaleja varten "työnhankinta-

ohjelmansa", joista maalaisliiton kalleudessaan parilla kymmenellä miljaardilla sivuuttaa kaikki muut.

Vaaleissa tulee myös tällä kertaa näyttämään jonkinlaista osaa eikä niin vähäistä TŠ:n nuori polvi, jossa ajan virtaukset eivät ole olleet herättämättä vastakaikua. Kun TŠ:n listavaalit, joiden mukaan puoluejoh^dot voivat etukäteen turvata vanhoille johtajilleen edustajapaikat, koska ei äänestetä henkilöitä vaan puolueita, eivät yleensä johda sanottaviin henkilömuutoksiin, mutta sulkevat pääsyn nuoremmilta voimilta, pitää nykyinen tyytymätön poliittinen nuorisovoima vaslitapaa vanhentuneena. Uusi polvi on lisäksi tullut kärsimättömäksi toimihalusta uhkuen, mutta taloudellinen ahdinko ei ole voinut tarjota sille toimentulomahdollisuuksia. Sekä tšekkiläisen että saksalaisen nuorison ideologiassa on havaittavissa paljon ~~xiä~~ yhteläisiä piirteitä. Molemmille on kuvaavaa vahvan eettillisen tendenssin korostaminen, joka ilmenee etenkin sosiaalisen hengen ja vastuunalaisuuden tehostamisessa politiikassa vastakohtaksi TŠ:n parlamenttisessa elämässä ilmenneille väärinkäytöksille. Maailman katsomuksessaan ja kollektivisessa ajattelussaan he asettuvat individualismiin ja taloudelliseen liberalismiin nähden jyrkästi kielteiselle ja vastustavalle kannalle. Ei-marxilaisista piireistä lähteneelle nuorisolle, joka palvoo kansallisia ihanteita, on luokkataisteluooppi vastenmielinen ja se pyrkii tältä pohjalta sosialidemokratiaa ei ainoastaan heikentämään vaan myös hävittämään sen perustaa.

Radikalisoitunut saksalainen nuorisovoima, joka sitäpaitsi katsoo olevansa enemmistökansallisuuden sarron alainen, mikä ilmenee syrjäyttämässä valtion ja kuntien sekä yhtiöiden toimia täytettäessä, sanomalehtien ja järjestöjen lakkauttamisessa y.m., on tietenkin ryhmittynyt Henleinin ympärille. Saksalaisten keskuudessa yhä voimakkaammin ilmenneiden fascististen pyrkimysten johdosta on tuskin luultavaa, että demokraattinen hallitus sallii

Sudetinsaksalaisten ottaa omana puolueena osaa vaaleihin . Siltä varalta että se kielletään, tulevat puolueen kaikki kannattajat, niin väitetään, mielenosoituksellisesti äänestämään yksimielisesti kommunistejä.

Tä:ssä ei valmistauduta ainoastaan eduskuntavaaleihin, vaan myöskin presidentin vaaliin. Viime keväänä seitsemäksi vuodeksi valittu 85-vuotias valtion päämies aikoo heikentyneen terveytensä vuoksi luopua presidentin toimestaan, mahdollisesti jo tänä keväänä. Diplomaattipiireissä puhutaan yleisesti min. Benešin ja maalaisliittolaisen maatalousministerin Hodžan välisestä liitosta, joka on tähdätty maalaisliittolaisen pääministeri Malypetrin presidenttiehdokkuutta vastaan. Jos min. Beneš, joka myös on nykyisen presidentin ehdokas, valitaan presidentiksi, saa min. Hodža pää-tai ulkoministerin salkun. Nämä molemmat huomattavimmat presidenttiehdokkaat ovat viime aikoina ruvenneet pitämään tiheään puheita suurelle yleisölle ja molemmat näkyvät kilvan kosivan saksalaisia demokraattisia puolueita, jotka aikaisemmissa vaaleissa ovat olleet kielenä vaa'assa. Huomiota on herättänyt, että min. Beneš aivan hiljattain käytti julkisessa puheessaan sakkaa. Kummanko mahdollisuudet ovat suuremmat, sitä on uskaliaasta mennä ennustamaan. Min. Beneš ei ole yhtä populäeri omassa maassaan kuin ulkomailla tunnettu . Hänen erikoiseksi ansioksi luetaan, että hän on Barthoun kuoleman jälkeen voinut antaa arvokkaita neuvoja Lavalille ja siten vaikuttaa huomattavalla tavalla Ranskan nykyiseen ulkopolitiikkaan.

St. Joutila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Pahassa olevan lähetystön raportti n:o 4.

v. a. Siainhoitaja Yöntelä

2/3. 1935.

Prahassa 7 päivänä maaliskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 211.

4/325 Pal. 2. 35.

11/3 35.

5 C 28

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle lähettää
ohellisen raporttinsa No. 4 aiheesta

Tšekkoslovakian suhde Saksaan.

V.a. Asiainhoitaja

Alföntila

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Praha ssa 7 p:nä maalisk. kuuta 1935.

4 325 Pal. D. 20.

Asia: Tšekkoslovakian suhde.....

1/3. 35

Saksaan.....

5 C28

Kun Tšekkoslovakian lehdistössä ja myös tšekäläisissä diplomaattipiireissä on viime aikoina yhä vilkkaammin keskusteltu Tšekkoslovakian ja Saksan suhteista sekä arvosteltu tšekäläisen virallisen politiikan jyrkkää saksalaisvastaista orientointia, lienee syytä siitä esittää eräitä havaintoja.

Ranskan liittolaisena, josta orientoinnista Tš. on katsonut etujensa mukaiseksi pitää jatkuvasti kiinni ei ainoastaan sen epäedullisen maantieteellisen ja strategisen aseman, vaan myös rauhansopimusten luoman tilanteen johdosta, joka m.m. on kytkenyt tasavallan yhteyteen n. 3 1/2 miljoonaan nuosevan saksalaisen väestön, Tš. on kuten tunnettua ollut suhteissaan Saksaan täydelleen Ranskan linjalla, ettei sanoisi talutusnuorassa. Ei ole myöskään tuntematonta, miten Tš. alkoi suhtautua Saksaan Hitlerin valtaan tultua. Tš:n demokraattinen lehdistö ei tietenkään voinut hyväksyä niitä menettelytapoja, joita kolmannessa valtakunnassa noudatetaan, vaan ryhtyi niitä ankarasti arvostelemaan. Tšekkiläiset lehdet kiellettiin Saksassa, johon Tš. vastasi samanlaisella toimenpiteellä Saksan lehdistöön nähden. Tš:ssa otettiin avosylin vastaan saksalaisia poliittisia pakolaisia, joiden joukossa oli paljon sanomalehtimiehiä. Nämä rupesivat täällä pian julkaisemaan omia leh-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tiäkin tai avustajiksi sosialidemokraattiseen ja n.s. juutaliseen lehdistöön. Otto Strasserin johdolla perustettiin "musta rintama", jonka järjestön päämääränä on kaikin keinoin taistella Saksan nykyistä hallitussuuntaa vastaan. Tš:n ulkoasiain johto on antanut näiden pakolaisten itselleen kuvata Saksan oloja ja ilmeisesti antanut niiden liiaksi vaikuttaa kielteiseen käsityskantaansa Saksasta. Muistelen miten täällä vuosi sitten arvovaltaisissakin piireissä odotettiin natsilaisuuden pikaista romahdusta ja miten min. Beneš eräissä ensimmäisissä keskusteluissani hänen kanssaan viime vuoden alussa esitti samaan suuntaan käyviä ajatuksia vakuuttaen samalla, että Ranska liittolaisineen kyllä huolehtii siitä, ettei Hitler tule saamaan mitään poliittisia voittoja heikon asemansa lujittamiseksi. Tämän tapaisilla tiedoilla min. Beneš on myös informoinut maalaisliittolaisia hallitustovereitaan ja muita johtohenkilöitä. Ennen Saarín äänestystä hän oli heille selittänyt, että status quo'n kannattajilla oli suuret mahdollisuudet voittaa. Tämän äänestyksen jälkeen muuan min. Benešⁱⁿ lähellä oleva toimittaja, joka m.m. on kirjoittanut tämän elämäkerran, keskustelussa allekirjoittaneen kanssa moitti ankarasti Ranskaa äänestyspropagandan huonosta hoidosta, koska Saksan häviö Saarissa olisi muka muutamassa kuukaudessa kaatanut Hitlerin.

Emigrantilehdistö, sävyiltään ja sisällöltään Saksan vastaisena, on tietenkin ollut omansa kärjistämään molempien maiden välejä. Tš:n viranomaiset ovat lisäksi suoneet sille mahdollisimman suuren vapauden, joka saksalaisen virkaveljeni käsityksen mukaan on vastoin kaikkia kansainvälisiä tapoja. Niinpä ovat pila- y.m. lehdet saaneet rauhassa kiihoittaa murhiin y.m. Saksan vallassa olijoita vastaan. "Mustan rintaman" äänitorven, Die deutsche Revolution'in, pysyväisenä otsikkona on kauan ollut "Hitler muss sterben, damit Deutschland lebt". Saksalaisten vastalauseiden johdosta joita viime vuonna jätettiin sata, on tämä tunnussana sentään muu-

tettu seuraavaksi: "Hitlerin järjestelmä tulee romahtaa, jotta Saksa voisi elää". Näihin kirjallisiin vastalauseisiin ei Tš:n hallitus ole yleensä lainkaan vastannut. Yksi ainoa vastaus annettiin - viime kuussa. Siinä sanottiin vaan, ettei ole laillisia keinoja käytettävänä vapaata sanomalehdistöä vastaan. Sitä vastoin täällä kyllä lakautetaan ja sensuroidaan sekä takavarikoidaan oppositiiolehtiä.

Saksalaiset pakolaiset eivät ole ainoastaan käyttäneet lehdistöä, vaan myös radiota propagandavälineenä. Viime joulukuussa Saksan lähettiläs protestoi sen johdosta, että Tš:ssä toimiva salainen radiolähetäjä joka päivä kiihoitti murhiin Saksan valtion päämiestä ja hallituksen jäseniä vastaan. Asia aluvattiin tutkia, mutta tuloksetta. Kuten sanomalehdet ovat tienneet kertoa, tuli Tš:an sitten viime tammikuun lopulla kaksi saksalaista, jotka murhasivat salaisen radion lähettäjän, insinööri Formisin sekä pakenivat autolla Saksaan. Murhaajilla oli mukana kaunis nainen, jonka avulla Formis houkuteltiin ansaan. Saksalaiselta taholta saamieni tietojen mukaan ins. Formis oli viime syksynä lähetetty täältä Saksaan ostamaan radiolähetäjä. Tš:n rajalla se oli sitten tšekäläisen ulkoasiainministeriön toimesta "varastettu". Kertojani ihmetteli, että Tš:n viranomaiset eivät muka tienneet, missä radiolähetäjä sijaitsi, vaikka poliisikuulustelussa oli todettu Strasserin käyneen tapaamassa Formisia Prahan ulkopuolella, jossa hän laitteineen työskenteli, sillä Strasser liikkuu täällä aina kahden salapoliisin seuraamana mahdollisen muillutuksen estämiseksi, jota natsit ovat Tš:n alueella harjoittaneet.

Tšekkoslovakian ja Saksan välisiin suhteisiin vaikuttaa tietenkin myös se kohtelu, jonka alainen saksalainen vähemmistö on. Sen taholta kuulee usein väitettävän, että Tš. ei ole pitänyt Benesiin Versaillesissa antamia lupauksia, joiden mukaan saksalaisen vähemmistön asema järjestettäisiin Sveitsin malliin. Tšekäläiset sak-

tettu seuraavaksi: "Hitlerin järjestelmäntulee romahtaa, jotta Saksa voisi elää". Näihin kirjallisiin vastalauseisiin ei Tš:n hallitus ole yleensä lainkaan vastannut. Yksi ainoa vastaus annettiin - viime kuussa. Siinä sanottiin vaan, ettei ole laillisia keinoja käytettävänä vapaata sanomalehdistöä vastaan. Sitä vastoin täällä kyllä lakautetaan ja sensuroidaan sekä takavarikoidaan oppositiiolehtiä.

Saksalaiset pakolaiset eivät ole ainoastaan käyttäneet lehdistöä, vaan myös radiota propagandavälineenä. Viime joulukuussa Saksan lähettiläs protestoi sen johdosta, että Tš:ssä toimiva salainen radiolähetäjä joka päivä kiihoitti murhiin Saksan valtion päämiestä ja hallituksen jäseniä vastaan. Asia aluvattiin tutkia, mutta tuloksetta. Kuten sanomalehdet ovat tienneet kertoa, tuli Tš:an sitten viime tammikuun lopulla kaksi saksalaista, jotka murhasivat salaisen radion lähettäjän, insinööri Formisin sekä pakenivat autolla Saksaan. Murhaajilla oli mukana kaunis nainen, jonka avulla Formis houkuteltiin ansaan. Saksalaiselta taholta saamieni tietojen mukaan ins. Formis oli viime syksynä lähetetty täältä Saksaan ostamaan radiolähetäjä. Tš:n rajalla se oli sitten tšekäläisen ulkoasiainministeriön toimesta "varastettu". Kertojani ihmetteli, että Tš:n viranomaiset eivät muka tienneet, missä radiolähetäjä sijaitisi, vaikka poliisikuulustelussa oli todettu Strasserin käyneen tapaamassa Formisia Prahan ulkopuolella, jossa hän laitteineen työskenteli, sillä Strasser liikkuu täällä aina kahden salapoliisin seuraamana mahdollisen muillutuksen estämiseksi, jota natsit ovat Tš:n alueella harjoittaneet.

Tšekkoslovakian ja Saksan välisiin suhteisiin vaikuttaa tietenkin myös se kohtelu, jonka alainen saksalainen vähemmistö on. Sen taholta kuulee usein väitettävän, että Tš. ei ole pitänyt Benesin Versaillesissa antamia lupauksia, joiden mukaan saksalaisen vähemmistön asema järjestettäisiin Sveitsin malliin. Tšekäläiset sak-

salaiset ovat viime vuosina ottaneet järjestöineen, paikallisine edustajineen ja kansanedustajineen lojaalisesti osaa koko valtakuntaa koskeviin kansällisiin tilaisuuksiin, kuten tasavallan perustamisen juhlamiseen ja presidentti Masarykin kunniaksi järjestettyihin juhlallisuuksiin siinä toivossa, että maan politiikassa tapahtuisi suunnanmuutos ja että heidän toivomuksiinsa ja tarpeisiinsa kiinnitettäisiin enemmän huomiota. Siinä he ovat kuitenkin suuresti pettyneet: saksalaisia oppikouluja on vähennetty, elinkeinolakiin suunnitellaan sellaista muutosta, että jokaisen liikkeenharjoittajan on puhtaasti ^asksankielisellä ^{kin}alueella merkittävä toiminimensä tšekinkielellä, saksalaisten elinkeino- ja teollisuusjärjestöt aiotaan hävittää ja sulattaa tšekkiläisen johdon alaisiin järjestöihin, toinen ~~xxxx~~ saksalaisista teknillisistä korkeakouluista aiotaan sulkea, margariinikiintiöt aiotaan jakaa uuden margariinilain mukaan siten että saksalaisella alueella toimivien vanhojen tehtaiden täytyy huomattavasti supistaa tuotantoaan sekä vähentää henkilökuntaansa. Nämä seikat eivät suinkaan ole voineet olla herrättämättä saksalaisten keskuudessa kiihkoa, joka on myös kohdistunut hallituksessa edustettuna olevaan kahteen saksalaiseen puolueeseen (Bund der Landwirte ja soä. dem.) . Sudettien saksalaisten kotimaarintama on luonnollisesti saanut siitä hyvän vaalivaltin juuri näitä sksalaisia puolueita vastaan käytettäväksi.

On ilmeistä että Saksa ei voi suhtautua välinpitämättömästi moisiin toimenpiteisiin, vaikkakin ne kohdistuvat Tš:n kansalaisiin. ~~O~~malla tavalla kuvaava saksalaisten käsitykselle heimoveljiensä asemasta Tš:ssä on seuraava ote Völk~~er~~ischer Beobachterissa (München) hiljattain julkaistusta, tšekkiläisen kirjeenvaihtajansa, lähettämästä kirjoituksesta: " Olisi suotavaa, että Tš:n saksalaiset nauttisivat samoja oikeuksia ja että heitä kohdeltaisiin yhtä hyvin kuin juutalaisia Saksassa". Kirjeenvaihtaja vangittiin täällä viime kuun lopulla. Häntä syytetään yhdessä tšekkiläisten fascistien kanssa tasa-

valtaa vastaan suunnatusta vehkeilystä.

Se seikka, että Tš:n suhteet ovat huonot ei ainoastaan Saksaan vaan myös Puolaan samanaikaisesti ja pelko, että Saksan ja Ranskan sovintoa koskevat maaperän tunnustelemiset sittenkin johtaisivat myönteiseen tulokseen, on eräissä tšekäläisissä piireissä, varsinkin maalaisliitossa synnyttänyt epäilyksiä virallisen ulkopolitiikan ja etenkin Saksaan nähden otetun asanteen opportunistista. Maalaisliittolaisten taholla, jotka katsovat min. Benešin heitä väärin informoineen ulkopoliittisesta tilanteesta, on nyt havaittavissa pyrkimystä vaikutusvallan lisäämiseksi ulkopoliittisten suuntaviivojen määräämisessä. Puolueen keskuudessa voitaa yhä enemmän alaa se käsitys, että Saksan nykyiset olot on otettava realistena tosiasiana huomioon, oli siellä vallitseva systeemi sitten mieleen tai ei. He panevat arvoa myöskin taloudellisille suhteille korostaen, että Tš:n kauppavaihto Saksan kanssa on viisi kertaa suurempi kuin Ranskan kanssa. Sängen oireellinen on muuan esitelmä, jonka Tš:n osuusjärjestöjen puheenjohtaja ja huomattava maalaisliittolainen talousmies ins. Klindera (Suomen Valkoisen Ruusun komentaja) piti viime helmikuun lopulla suljetussa poliittisessa seurassa palattuaan Saksasta, jossa hän oli ollut kosketuksessa Darré'n ja muiden sikkäläisten maataloudellisten johtohenkilöiden kanssa. Esitelmän loppuosassa, joka oli julkaistu Venkovissa, esitelmöitsijä selostettuaan Saksan maatalousohjelmaa huomautti, että sen toteuttamiseksi on pitkäaikainen rauha Saksalle välttämätön, koska se yksin voi taata uuden taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen lujittumisen, jatkaen: " Siksi minä uskon, että etenkin Saksan maata viljelevää väestöä elehdyttää rehellinen halu säilyttää rauha ja päästä ystävällisiin suhteisiin kaikkien valtioiden ja sen vuoksi myös meidän, lähimmän naapurinsa kanssa. Tämä edellyttää luonnollisesti meidän taholtamme järkevää politiikkaa, jossa - uhraamatta mitään kansallisesta asenteestamme - olisi vältettävä keikkea, mikä

loukkaa niin raskaasti koetellun Saksan kansallisia tunteita. Meidän maataloudelliset ammatti- ja osuusjärjestöme voisivat olla siltana, joka johtaa ystävällisiin taloudellisiin ja myöhemmin poliittisiin suhteisiin. Puolan tapaus - arvosteltakoon sitä miten tahtoo - on räikeä todistus siitä, miten taloudelliset laiminlyönnit voivat vaikuttaa polttavimpiin poliittisiin kysymyksiin". Tš:n lehdistön tendenssimäisen Saksan olojen kuvausten johdosta Klindera piti välttämättömänä " että kansan kaikille kerroksille tehtäisiin selväksi, että se mitä Saksassa tapahtuu, samoin kuin Venäjällä ja Italiassa, johtui valtiollisten tekijöiden kykenemättömyydestä ja päättämättömyydestä, jotka tekijät eivät käsittäneet, että liiaksi jännitetty jousi katkeaa ja että toisten heikkous synnyttää toisissa uhmaa ja rohkeutta".

Missä määrin tässä esitetty vaatimus ystävällisten suhteiden aikaansaamiseksi Saksan kanssa tulee vaikuttamaan Tš:n ulkopoliitiikan johtoon, riippuu osaksi lähestyvistä vaaleista. Niin kauan kuin min. Beneš yksin määrää poliittisen suunnan, tuskin on mitään muutosta odotettavissa. Tätä vakuutti sekä min. Krofta että Saksan lähettiläs, joiden kanssa asiasta keskustelin min. Benešin t.k. 6 päivänä diplomaattikunnalle antamalla päivällisillä. Edellinen piti lisäksi varmana ulkoasiainministerin presidentiksi valitsemista.

A. Jönttilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 5.

v.a. Asainhoitoja Yöritelmä

27/3 1935.

Prahassa 27 päivänä maaliskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 278.

5 / 325 Sal. D. 35.

1/4. 35

5 C 28

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella
lähettää raporttinsa no. 5 aiheesta

Tšekkoslovakian suhtautuminen Saksan varustautu-
mispäätökseen.

V.a. Asianhoitaja

Alföntila

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

P r a h a s s a 27 p:nä maaliskuuta 1935.

Asia: Tšekkoslovakian suhtautuminen
Saksan varustautumis päätökseen.

5 / 328 Pal. D. 35.

7/4.35.

5 C28

Maaliskuun 23 päivänä Tšekkoslovakian hallitus kokoon-
tui ylimääräiseen istuntoon käsittelemään Saksan asevelvollisuus-
julistuksen aiheuttamaa tilannetta. Min. Benešin tehtyä selkoa
tuon toimenpiteen merkityksestä hallitus päätti, lehtien mukaan,
ryhtyä viipymättä toimenpiteisiin rajojen turvaamiseksi, kuten
uusien linnoitusten rakentamiseksi ja rajajoukkojen vahvistamiseksi.
Tätä koskeva uutinen tosin peruutettiin ja selitettiin, että moi-
siin toimenpiteisiin oli jo ryhdytty muutamia kuukausia aikaisemmin
kaksivuotisen asevelvollisuuden voimaansaattamisen yhteydessä ja
että nyt oli kysymys vain poliisivoimien ja santarmiston lisäämi-
sestä.

Tšekkoslovakian lehdistö on suhtautunut Saksan varus-
tuskysymykseen suurin piirtein varovasti pysytellen odottavalla
kannalla. Tämä on johtunut siitä, että ulkoasiainministeri on
oppurtunteettisyydestä ~~on~~ kehoittanut hallitusta lähellä olevaa
lehdistöä pidättyväisyyteen, jotta suhteet Saksaan, joita pide-
tään korrehteina, eivät häiriintyisi. Silti ei lehdistö ole tieten-
kään ollut toimenpidettä arvostelematta. Seuraavat otteet eri leh-
tien lausunnoista antanevat jonkinlaisen kuvan täällä vallitsevista
mielialoista.

JAKELUOHJE:

tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

Pravo Lidu (sos. dem.) toteaa, että aseistuksen supistamis-
kysymys on nyt saanut mitä vakavimman kolauksen ja että syynä siihen
on se ettei heti alussa asetuttu väkivalloin vastustamaan Hätlerin
imperialismia ja pyrkimyksiä vähitellen repiä rauhansopimukset
rikki. Ranskan hallituksen tulee tehdä aloite Neuvostoliiton, pikku
ententen ja Balkanin liiton saattamiseksi kiinteämpään yhteistoi-
mintaan. Sen tulee myös koettaa saada Italia samalle linjalle. Toi-
sessa saman puolueen lehdessä oli saksalaisten sosialidemokraattien
julistus, jossa vakuutetaan, että ainoa keino rauhan säilymiseksi
on despotismin kukistaminen. Pääministerin äänenkannattaja Venkov
(maailma) on pitänyt tarpeellisena rauhoittaa mieliä hälyttävistä
huhuista samalla kun se on tehostanut puolustusvalmiuden tärkeyttä.
Vaikka lehti katsoo voitavan täysin luottaa liittolaisten aineel-
liseen ja siveelliseen apuun, on sen mielestä vahvimpana~~x~~ tukena
kuitenkin hyvin organisoitu kansallinen armeija... Lähipäivät
voivat~~olla~~ vakavampia kuin päivät ennen maailmansotaa ... Nykyisen
Saksan politiikan tavoitteena on Ranskan eristäminen. Se ottaa las-
kelmissaan huomioon Englannin epäröinnin ja mahdollisuuden voittaa
puolelleen Italia. Saksassa ollaan selvillä, että suunnitelmat Itä-
valtaan nähden tietävät valtojen yhteenliittymistä. Idässä Saksai~~ka~~
ole
lainkaan sitonut käsiään paitsi yhdellä hyökää~~ttö~~^kmyyssopimuksella.
Lehti kysyy ivallisesti Puolalta, sisältyykö siihen myös Danzigin
yhdistäminen Saksaan kansanäänestyksen avulla. Lidové Listy (kans.
puol.) arveli Hitlerin henkilökohtaisen arvovallan suunnattomasti
kasvaneen, jota englantilaisten valtiomiesten käynti Berliinissä
vain on lisännyt (samaa vakuutti minulle Italian lähettiläs).
Saksan armeija muodostuu jälleen Euroopan ensimmäiseksi sotilasvoi-
maksi. Vain Euroopan muiden suurvaltojen yhteinen rintama voi Sak-
salle tehdä vastarintaa. Jos tämä käsitys pääsee vallalle Englan-
nissa ja Italiassa, on Saksan julkinen armeija oleva vähemmän vaa-
rallinen kuin sen salainen. Lehti pelkää, että Saksa tulee teke-

mään Englannille mahdollisimman paljon myönnytyksiä lännessä säilyttääkseen vapaat kädet idässä. Jos Hitler kieltäytyy yhtymästä itäpaktiin, on jällellä ainoastaan se vaihtoehto, että Ranska, Neuvostoliitto, pikku entente ja Italia liittyvät kiinteämmin yhteen rauhan säilyttämiseksi ilman Saksaakin.

Národní Politika (kans. dem.) väitti, että Saksan aseis-
tautuminen ei ollut kenellekään yllätys, koska Hitler "Mein Kampf"
kirjassaan on selvästi esiintuonut suunnitelmansa ja toivoi, ettei
Simon Berliinissä niitä edistäisi. Lehti pelkää, että Saksan esi-
merkki antaa Itävallalle, Unkarille ja Bulgarialle toivoa pyrkiä
vapautumaan niitä kahlehtivista rauhansopimuksista ... Jos Amerikka
ja Englanti ilmoittavat Berliinissä ja Tokiossa marssivansa yhdessä
rauhanliiton kanssa, niin hyökkääjien perspektiivit kuivuvat täy-
dellisesti kokoon. Samaan puolueeseen kuuluva Národní Listy näkee
ainoan toivon kipinän siinä, että muut kansat vapautuvat Saksan
oloista omaksumastaan väärästä käsityksestä. Puolueen johtohenkilö,
maan suurimman pankin johtaja, Preiss on Saksan oloista hiljattain
antamassaan haastattelussa teroittanut samaa ajatusta huomauttaen,
että Saksaan on suhtauduttava realististi. Prahan unkarilainen lehti
arveli, ettei kukaan pidä Hitlerin elettä casus bellinä. Berliini
laskee turhaan Puolaan ja Japanin apuun. Saksan, Puolan ja Japanin
liitto ei olisi kuitenkaan yhtä vahva kuin puolet maailmaa, joka
nousisi sitä vastaan. Prager Tagblatt piti Saksan elettä yllätyksenä
ja katsoi valittajavaltojen olevan osaltaan siihen syyppäät, koska ne
ovat itse lisänneet varustuksiaan

Min. Benešiiä lähellä olevista lehdistä poimittakoon seu-
raavat otteet: Vuodesta 1914 vallitsee kroonillinen konflikti maail-
man ja Saksan välillä. Riidan perustamat on kysymys moraalista ja
oikeudesta. Saksalaiset väittävät, että Eurooppa kieltää siltä pai-
kan auringossa, joka sille kuuluu sen suuruuden, voiman ja kulttuu-
rin perusteella. Ja he selittävät sodan aiheutuneen siitä, että

Saksan oli pakko tarttua aseisiin laillisten oikeuksiensa puolustamiseksi, kun muut maat kateudesta rupeesivat estämään sen taloudellista nousua. Mutta saksalaiset ajattelijat ovat antaneet oikeuskäsitteelle toisen sisällön kuin sillä on muiden kansojen keskuudessa.. Hitlerin ele ei ole järkyttänyt rauhan rintamaa, vaan pikemmin sitä lujittanut. Eurooppa^{käy} neuvotteluja Saksan kanssa päästäkseen selville, haluaako se rauhaa ja onko se valmis osallistumaan järjestelmään, joka takaa rauhan lännessä ja idässä. Viitataan Neuvostoliiton aseman helpottumiseen kaukaisessa idässä ja todetaan, että Japanilla ei ole uusia hyökkäysaikeita. Puolan katsotaan olevan vaikeassa välikädessä Saksan varustautumisen ja Englannin painostuksen johdosta. Italian ja Jugoslavian lähentyminen edistyy toiveiden mukaisesti ... Saksan ei enää salaa aikeitaan riistää Klajpeda Liettualta - niin sanotaan.

Kuten edelläolevista hajannaisista sanomalehtiotteistakin ilmenee, on mieliala maassa melko hermostunut. Tšekkoslovakia tietää, että se puolustuksessaan Saksaa vastaan on sangen heikko. Hallituspiireissä käytetään Saksan aseistusta argumenttina sotilasbudjetin lisäämiseksi. Odotetaan yleisesti, että valtiopäivät myös hyväksyvät lisäykset, jos kohta vastustustakin on olemassa. Sisäisestä pelosta pyritään välttämään aggressiivisuutta ja tahdotaan ensin nähdä, mille kannalle suurvallat asettuvat. Ranskan tukeen turvaututaan nyt ehkä enemmän kuin milloinkaan aikaisemmin ja odotetaan Puolan kannanottoa. Toivotaan hartaasti Puolan vihdoin huomaavan, ettei ~~Saksa~~ sen liitto Saksan kanssa ole kestävä ja että se sen vuoksi haluaa parantaa suhteitaan Parisiin ja pikku ententeen. Saksalainen tiedoittajani ravisti tosin päätään esittäessään hänelle näitä vaikutelmiani ja vakuutti Puolan kyllä pysyvän Saksan linjalla, koska se on niin paljon saanut. Tšekkoslovakian poliitikot, joiden kanssa olen keskustellut, väittävät, että Varsovassa on ollut havaittavissa vahva pyrkimys lähentyä Ranskaa jo ennen Saksan asevel-

vollisuusjulistusta, josta Puolan hallitus oli etukäteen informoitu, kuten myös ilmenee Puolan hallituksen taholta lehdistölle annetuista selityksistä, että Saksan päätös ei ollut heille yllätys. Tämän nojalla on täällä kiinnitetty erikoista huomiota suurlähettiläs Lipskin demarcheen Berliinissä ja sen peruutukseen. Peruutusta ei kuitenkaan tahdota uskoa, koska Lipski ei ole voinut käydä Wilhelmstrassella tiedustelemassa sellaista, mikä oli jo virallisesti Puolan hallituksen tiedossa. Väitetään Hitlerin samassa tilaisuudessa Lipskille taanneen Puolan alueellisen koskemattomuuden. Edelleen on täällä kiinnitetty huomiota puolivirallisen Kurjer Porannyn esittämään kysymykseen, miten Saksa voi pitää arvossa sopimusta Puolan kanssa, kun se niin vähän respektteeraa rauhansopimusta. Puolalaisten epäluuloa Saksaa kohta perustellaan vielä sillä, että vihamielisyyttä on edelleen havaittavissa molempien kansojen välillä ja että puolalaiset ovat tietoiset siitä, että Danzigin ja Memelin kysymykset lähiaikoina tulevat aktuelleiksi. Siksi arvellaan, että nyt vihdoin on aika kypsä ryhtyä toimenpiteisiin Tš:n ja Puolan välisen parantamiseksi. Välittäjänä koetetaan käyttää Rumaniaa, joka on liittosuhteissa Puolaan. Luullaan voitavan saada Puola vakuutetuksi siitä, että sotilaallinen liitto pikku ententen kanssa turvaa sen alueellisen koskemattomuuden paremmin kuin Saksan liitto.

Tosiasia on, että pikku entente nykyään tuntee asemansa uhatuksi. Titulescu, jota tämä vaara ensiksi huolestutti, kuten väitetään, oli aikonut lähteä Lontooseen maaperää tunnustelemaan. Sitä ennen järjestettiin neuvottelukokous Benešin kanssa Bratislavassa 27/3, jossa on tarkoitus sopia pikku ententen yhteisestä taktiikasta päätään nostavaa revisionismia vastaan ja yleensä lähestyviä poliittisia neuvotteluja varten. On ilmeistä, että pikku ententen piireissä odotetaan jännityksellä Ranskan ja Venäjän neuvotteluja, joiden arvallaan johtavan Saksan vastaisen rintaman muodostumiseen. Lisäksi kiinnitetään varsin suuria toiveita Stresan konferenssiin.

Reijon tilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 6.

v. a. Asainhoito-yhtiö

28/3. 1935.

Prahassa 28 päivänä maaliskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 279.

6 326 Pal.D. 25.

2/4.35.

5 C28

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioitteen ministeriölle lähettää
oheiset raporttinsa no:t 6 ja 7 aiheista

Tšekkoslovakia ja Berliinin neuvottelut ja
Presidentti Masarykin 85-vuotispäivä.

V.a. Asisinhoitaja

Alf Junttila

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

Praha ssa 28 p:nä maalis kuuta 19 35. 6 / 326 Pal. D. 35.

Asia: Tšekkoslovakia ja Berliinin
neuvottelut.

3/4. 35

5 C28

Tšekäläisissä poliittisissa piireissa katsotaan Englannin Berliinissä kärsineen fiascon ja tulleen vakuutetuksi, että Neuvostoliitto, jota Lontoo tähänasti ei ole käsitellyt yhdenvertaisena sopimuspuolena, näyttölee maailmankonsertissa tärkeämpää osaa kuin Saksa. Sanotaan, että ulkoasiainministeri Simonin matka ei ollut mikään rauhan ele, vaan että sen varsinaisena syynä oli pelko Saksan ilmavarusteluja kohtaan. Berliinissä hän sai HITLERiltä kuulla, että Saksa pysyy kannallaan varustuskysymyksessä ja että Neuvostoliiton ilmavoimat ovat paljon vaarallisemmat kuin Saksan. Siksi täällä arvellaan, että Berliinin neuvottelut suuressa määrin ovat olleet omiaan luomaan uuden poliittisen tilanteen ja että Englanti nyt luopuu Saksan nähdessä noudattamastaan passiivisesta vastarinnasta siirtyäkseen aktiiviseen toimintaan. Millaisen muodon tämä toiminta on saapa, siitä ei olla vielä selvillä. Varman pidetään, että Englanti laskee Venäjän puolelta tulevaan vahvaan tukeen ja että se mielellään näkee Berliinin ja Moskovan välien yhä huononevan, jotta poliittinen painopiste siirtyisi itään.

Tšekkoslovakian lehdistö totesi konferenssin jälkeen, että Englannin ja Saksan käsityskannat suuresti eroavat toisistaan.

JAKELUOHJE:

tavallinen

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Täällä ei uskota, ettei SIMONin tarkoituksena olisi ollut lähentymisen aikaansaaminen Saksan kanssa, koska mikään ulkoministeri vain informatiota varten ei matkusta toiseen maahan, johon sen välit ovat kireät. Kysymyksessä ei voinut olla pelkkä informatiomatka, koska Englannin hallitus kaikesta päättäen oli jo von RIBBENTROPin ja suurlähettiläs PHIPPSin välillä vallitsevien ystävyysuhteiden perusteella täysin perillä Saksan hallituksen kannasta. Siksi pidetään täällä todennäköisenä, että SIMON olisi leskenut voivansa aikaansaada lähentymisen Saksan kanssa ja ehkä myös LAVALin ja MUSSOLINin tapaisen ystävyyssopimuksen. On ilmeistä, että tällainen tulos olisi ollut sekä Ranskalle että Venäjälle kaikkea muuta kuin mieluisa. Siksi oli näiden valtojen taholta - eräät tšekäläiset lähettiläät, joiden kanssa olen keskustellut, ovat maininneet varsinkin Moskovan - joudutettu päätöstä kuolemantuomiosta Memelin jutussa, jotta se tulisi julkisuuteen Berliinin neuvottelujen ajaksi. Väitetään tuon taktillisen tempun tehneenkin toivotun vaikutuksen ja huomattavasti häirinneen neuvotteluja sillä seurauksella, että itäsopimus olisi työntynyt kokonaan etualalle. Toinen yhtä suuri yllätys englantilaisille lienee ollut Itävallan kysymyksen esille ottaminen ja HITLERin selitys, ettei hän hyväksy Itävallan kysymyksen nykyhetkellä tapahtuvaa ratkaisua. Sen vuoksi arvellaan Anschluss-kysymyksen tulevan uudelleen esille Toman maidenjärjestelyssä. Täällä odotetaan jännityksellä, asettuuko MUSSOLINI Kansainliiton ulkopuolella pidettävässä Euroopan konsertissä arbiter Europae ominaisuudessaan Itävallan kannalle, johon pikku entente on tyytyväinen, vai eikö.

Tšekkosloviassa tervehditään tyydytyksellä, että Lontoo ja Berliini eivät ole tulleet toisiaan lähemmäksi, vaan ovat nyt jyrkemmin toisiaan vastaan, mikä pakottaa Englannin enemmän lähentymään Ranskan kantaa ja yhtymään Saksaa vastaan muodostettavaan rintamaan. Toisaalta puolen ollaan täällä tietenkin myös tietoisia Ranskan ja Englannin välisistä erimielisyyksistä, kuten kilpailusta Moskovan

ystävyydestä. Pikku ententelle ovat Berliinin neuvottelut kaikesta päättäen samalla antaneet tukea sille käsitykselle, että Saksan taholta on odotettavissa suurempaa aktiivisuutta revisiokysymyksessä. Wilhelmstrassen suhtautuminen Liettuaan osoittaa nimittäin, että Saksa nykyään Saarin menestyksen kannustamana tulee ottamaan esille Memelin ja Danzigin kysymykset.

Käytännöllisesti katsoen on tilanne Tšekkoslovakiaan nähden sellainen, että se tuntee olevansa uhattu ei ainoastaan Unkarin vaan myös Saksan taholta. Daily Telegraphin Berliinin kirjeenvaihtajaltaan saamaan uutiseen, jonka mukaan HITLER olisi englantilaisille valtiomiehille esittänyt Tšekkoslovakian rajan oikaisemista ja 3 1/2 miljoonan saksalaisen palauttamista Saksan valtakuntaan, on täällä kiinnitetty vakavaa huomiota siitä huolimatta että uutinen Saksan taholta virallisesti peruutettiin. Niinpä min. BENEŠiä lähelläoleva Lidové Noviny ihmetteli, miten Saksan ilmaisema halu solmia hyökkäämättömyyssopimuksia naapuriensa kanssa voi olla sopusoinnussa sen Puolan ja Tšekkoslovakian rajojensa tarkistusta koskevan vaatimuksen kanssa sekä huomauttaa, ettei täällä unohdeta että kaikkien saksalaisten yhteenliittyminen on HITLERin puolueen ohjelman keskeisimpiä kohtia. Siksi kiinnitetään Stresan konferenssiin suuria toiveita ja uskotaan, että Saksalle siellä asetetaan velvoituksia. Unkarin taas arvelaan Stresan konferenssin jälkeen ottavan rajatarkistusvaatimuksensa esille kansainliitossa. Ministerien BENEŠin ja TITULESCUN välillä Bratislavassa maaliskuun 27 päivänä käydyissä neuvotteluissa katsotaan ydinkysymyksenä olleen yhteinen kannanotto revisiokysymykseen, koska TITULESCU jo heti sinne tullessaan tätä kysymystä kosketteli lehdistölle antamissaan haastatteluissaan. TITULESCU tulee pikku ententen nykyisenä puheenjohtajana edustamaan myös Tšekkoslovakiaa Stresan konferenssissa.

Jonkinlaisella levottomuudella suhtaudutaan sentään

Stresan konferenssiin, koska pelätään MUSSOLININ voivan siellä ajaa läpi kauan hautoamansa suunnitelman Italian "vasallivalttioiden", Unkerin, Itävallan ja Bulgarian täydellisestä aseistautumisesta, josta olisi seurauksena, että pikku entente menettäisi poliittisen merkityksensä. Ei ole ihme, että eräissä tšekäläisissä lehdissä on esitetty kysymys, eikö Ranska olisi paremmin ja pienemmin uhrauksin voinut pelastaa Euroopan turvallisuutta tekemällä nopeasti sotilasliiton Neuvostovenäjän kanssa.

Tšekäläisissä diplomaattipiireissä puhutaan siitä, että Saksa olisi vastinut sen Itämeren laivaston määrättäväksi yhtä suureksi kuin Venäjän ja että Venäjän Mustanmeren laivaston toimintapiiri olisi paikallisesti rajoitettava.

Alföntilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 7.

v. a. Asiamiehien Yhteisö

28/3. 1935

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

P r a h a s s a 28 p:nä maaliskuuta 1935.

Asia: Presidentti MASARYKIN 85-
vuotispäivä.

6 / 326 Sal.D. 35.
7/4. 35.

5 @ 28

Presidentti MASARYK sai täyttössään hiljattain 85 vuotta vastaanottaa 4100 önnittelusähkösanomaa. Tšekkiläisen ulkoasiainministeriön äänenkannattajassa julkaistiin erikseen valtioiden päämiesten lähettämät onnittelet ja hänen vastauksensa niihin maittain seuraavassa järjestyksessä: Ranska, Neuvostoliitto, Latvija, Liettua, Viro, Turkki, Itävalta, Mussolini, Italian kuningas, Bulgaria, Belgia, Ruotsin kuningas, Japani, Yhdysvallat, Rumania, Jugoslavia, Ruotsin kruununprinssi, Tanska, Norja, S u o m i, Egypti, Irak, Portugali ja Lichtenstein. Luettelosta puuttuivat Saksa, Puola, Unkari, Espanja ja Vatikaani, jotka ilmeisesti olivat tyytyneet siihen, että diplomaattikunnan vanhin, Saksan lähettiläs KOCH kävi henkilökohtaisesti presidentille esittämässä täällä olevien lähetystöjen päällikköiden onnittelet.

Eräät Prahassa akkreditoituista lähettiläistä, joiden joukossa oli myös Suomen Varsovan lähettiläs, olivat eräälle täällä ilmestyvälle pienelle saksalaiselle lehdelle "Prager Abendblatt"ille antamissaan haastatteluissa esiintuoneet käsityksensä presidentti MASARYKista ihmisenä ja valtiomiehenä. Enemmistö eli 24 35:stä lähetystön päälliköstä ei ollut suostunut haastateltavaksi.

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksiministeriölle.
Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Ruotsin ja Latvian lähettiläät, joiden kanssa asiasta olin keskustellut, perustelivat kielteistä kantaansa selittämällä, ettei heidän sovi arvostella valtion päämiestä enempää myönteisesti kuin kielteisestikään.

W. J. J. J. J.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 8.

v. a. Asiamiehitys Yöntö.

9/4. 1935.

Prahassa 10 päivänä huhtikuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 341.

7 326 Sal. D. 35.

15/4.35

5 C28

Ulkoasiainministeriölle,

Helsinki.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle lähettää
tämän ohella raporttinsa No:t 8 ja 9 aiheista

Edenin vierailun jälkeen

Tšekkoslovakian vaalit ja Heimatfront.

V.a. Asiainhoitaja

Aljontili

P r a h a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

P r a h a s s a 9 p:nä huhti kuuta 19 35.

7 326 Sal. D. 35.

15/4. 35

Asia: Edenin vierailun jälkeen.

5 C 28

Salaisen sinesin vartija EDENin ja min. BENESin kohtaamistilaisuudesta julkaistussa virallisessa tiedonannossa to-
detiin molempien ministerien sydämällisesti ja ystävällisesti kes-
kustelleen kaikista helmikuun 3 päivänä annetussa Lontoon julistuk-
sessa kosketelluista kysymyksistä ja yhteisymmärryksen (accord
complet) vallitsevan molempien hallitusten yleisen rauhan säilyttä-
mistä tarkoittavissa päämäärissä ja politiikassa sekä vilpittömässä
uskollisuudessa kansainliiton politiikalle. Virallisen tiedonannon
lisäksi julkaistiin englantilaisen valtiomiehen kunniaksi tarjotulla
lounaalla pidetyt maljapuheet. Min. BENES vakuutti puheessaan Tšekko-
slovakian asettavan ulkopoliitiikkansa niiden käytettäväksi, jotka
työskentelevät rauhan säilyttämiseksi, kansojen yhteistoiminnan,
Euroopan poliittisen rauhanjärjestelmän ja kansainliiton rauhaa tar-
koittavan tehokkaan toiminnan puolesta.

Kun BENES oli kääntynyt vieraansa puoleen sanoilla
" mon cher ministre et ami", pisti erikoisesti silmään, että EDEN,
jonka voi katsoa olleen selvillä tilanteesta ja diplomaattisesta
protokollasta, ei samassa äänensävyssä vastannut, vaan pidättyvästi
käytti puhattelumuotoa " monsieur le docteur Beneš".

Täkäläiseltä viralliselta taholta oli korostettu,
että kysymyksessä oli pääasiallisesti vain kohteliaisuuskäynti.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

Se ei kuitenkaan täydelleen vastaa asiaintilaa. Tosiasia kyllä on, kuten tiedetään, että min. BENES samoin kuin toinen pikku ententen edustaja TITULESCU ovat aina kiinteässä yhteydessä Pariisin ja Lontoon kanssa, missä heidän mielipiteensä sekä itäsopimuksesta että Keski-Euroopan sopimuksesta tunnetaan. Siellä ollaan myös selvillä siitä, että Praha on ulkopoliittisen konservatismiin keskus mitä tulee rauhansopimusten noudattamiseen ja että täällä vaaditaan vielä pitemmälle meneviä turvallisuustakeita kuin konsanaan Pariisissa ja Lontoossa. Saksan välittömänä naapurinahan Tšekkoslovakia tuntee asemansa uhatuksi eikä sitä huolestuta ainoastaan Saksan "luonnolliset" vaatimukset Sudeettien saksalisiin nähden, joiden keskuudesta kansallissosialistinen ideologia on löytänyt otollisen maaperän, vaan myös olojen kehitys Itävallassa. Tästä vaaranalaisesta asemasta johtuu, että Prahassa ei voida suhtautua suopeasti eräillä tahoilla herätettyyn ajatukseen kaikkien hävityssodasta Saksaa vastaan. Samasta syystä ei täällä myös tahdota kuulla kuiskeita Ranskan, Venäjän, ja Tšekkoslovakian liitosta, mikä jäisi jällelle rajoitetunkin itäsopimuksen rautessa. Sen sijaan kannatetaan Ranskan ja Venäjän liittoa, jossa pikku ententella ja Balkaninliitolla on niille etukäteen määrätty asema. Hyvin ymmärrettyistä syistä on min. BENES mahdollisimman laajan Euroopan turvallisuussopimuksen innokkaimpana esittäjä, esittänyt EDENille käsityskantansa siitä samoin kuin huolensa Saksassa jälleen voimaan saatetun yleisen asevelvollisuuden johdosta.

Kun Moskova kaikesta päättäen oli etukäteen informoinut Prahan EDENin siihen astisten neuvottelujen tuloksista ja BENES siten oli tullut vakuutetuksi Puolan kielteisestä kannasta itäsopimukseen nähden, ei itäpakti ollutkaan Prahan neuvottelujen keskeisimpänä kysymyksenä. Ollessaan lounaalla allekirjoittaneen luona päivää ennen EDENin vierailua min. BENES, jonka aikaisemmista keskusteluista olin saanut sen käsityksen, ettei hän luottanut Puolan

ja Saksan ystävyysden pitkäikäisyyteen, hän näytti pettyneeltä toiveissaan Puolaan nähden. Berliinin ja Varsovan vastustus itäsopimusta kohtaan, joka noissa kaupungeissa oli havaittu Euroopan politiikan Akilleen kantapääksi, oli osoittautunut vahvemaksi kuin mitä oli luultu ennen englantilaisen valtuuskunnan vierailua. Siksi olivat Prahan neuvottelut rajoittuneet pääasiallisesti varustusky-symysten ja Keski-Euroopan sopimuksen käsittelyyn. On luonnollista, että samalla keskusteltiin myös Anschlussista ja Itävallan itsenäisyyden turvaamista koskevista yksityiskohdista. Min. Alexandrovsky, jonka kanssa keskustelin min. BENESin hiljattain Figarolle antamassaan haastattelussa esittämästä ajatuksesta, että itäpaktin alkuperäinen suunnitelma korvattaisiin taloudellisella itäsopimuksella, koska se olisi helpommin toteutettavissa, arveli ettei se tyydytä Moskovaa.

Englannin valtuuskunnan kiertomatkan tulosta, jonka viimeisenä etappina oli Praha, ei täällä pidetä Euroopan turvallisuuden nähden erikoisen toivorikkaana. Vaikka sodan puhkeamiseen lähi-aikoina ei uskota, arvellaan kuitenkin ettei sitä Saksan pyrkimysten johdosta voi ajanmittaan välttää, kuten armeijan päällikkö minulle huomautti. Täällä on kiinnitetty huomiota siihen että RADEK, joka oli haltioitunut EDENin käynnistä Moskovassa, oli Prahan vierailun jälkeen muuttunut pessimistiseksi, koska muka EDENin ei ollut onnistunut taivuttaa Tšekkoslovakiaa jyrkempään Saksan vastaiseen kantaan. Tšekkoslovakia ei sitä tahtonut edellä selostetun asemansa vuoksi. Tietoisena asemansa kriittillisyydestä Tš. on varsinkin viime aikoina kuumeisesti jatkanut sotavarustelujensa lisäämistä. Valtiopäivät ovat hiljattain ilman keskustelua myöntäneet uuden sotilasmäärärahan, jonka suuruus pidetään salassa. Škodan tehtaissa valmistetaan tykkeitä ja tankkeja ja varsinaiset ampumatarvetehtaat työskentelevät vourokaudet umpeen. Kuukauden vaihteessa tilattiin Rumanian 25.000 hevosta armeijan tarpeisiin eli yhtä paljon kuin

Saksan väitetään ostaneen Norjasta.

Stresan konferenssia pidetään tärkeänä, vaikkakin eräissä piireissä ollaan skeptillisiä sen tuloksiin nähden. EDENin poissäämistä valitetaan, koska häntä pidetään vähemmän saksalaisystävällisenä kuin SIMONIA. MUSSOLININ pyrkimyksenä arvellaan olevan vastustaa, että kaikki valtiot ilmaisevat kantansa Versaillesin y.m. sopimusten sotilaallisten määräysten yksipuolisesta kumoamisesta. Unkarin lähettiläs arveli, ettei Ranskalla liittolaisineen ole muuta vaihtoehtoa kuin hyväksyä Saksan viimeiset varustautumistoinenpiteet tai marssia.

Tšekkoslovakian ja Neuvostoliiton suhteiden kehittymiselle on varsin kuvaavaa, että viime maaliskuun lopussa yllättävästi allekirjoitettiin molempien maiden välinen kauppasopimus - kehys-sopimus - vaikka monista yksityisseikoista ja siihen liittyvistä erikoissopimuksista ei vielä oltu päästy yksimielisyyteen. Yhtä yllättävää oli, että min. BENEŠ samoin kuukauden vaihteessa ilmoitti vastaanottavansa kutsun Moskovaan, joka jo kauan on ollut viereillä. Tähänasti ovat matkaa vastustaneet maalaisliittolaiset, jotka ovat Neuvostovenäjään nähden vielä jyrkemmin kielteisellä kannalla kuin oppositiossa olevat klerikaalit. Maalaisliiton käsityksen mukaan hyötyvät suhteista Venäjään taloudellisesti vain raskas teollisuus ja moraalisesti tšekäläinen kommunistinen puolue. BENEŠin vierailu Moskovassa on odotettavissa LAVALin käynnin jälkeen mahdollisesti toukokuun ensimmäisellä puoliskolla. Matkan tarkoituksena on ilmeisesti läheisemmän yhteisymmärryksen aikaansaaminen Moskovan kanssa sekä idän turvallisuuskysymyksessä että suhtautumisessa Saksaan. EDENin käynnin aikana saapui Prahaan venäläinen lentokenraali LOVROV mukanaan neljä lentoverstiä kymmenen päivän vierailulle. Luottamuksellisesti saamieni tietojen mukaan he ovat puolustusministerin ja yleisesikunnan päällikön kanssa käydyissä neuvotteluissa sopineet kahden sotilaslentokentän rakentamisesta, joista toinen

tulisi olemaan Prahan ulkopuolella ja toinen Karpaattiruteniassa. On mahdollista, että jompikumpi näistä kentistä rakennetaan venäläisillä varoilla, koska ne ovat tarkoitettut tukiasemiksi venäläisille lentovoimille.

Tšekkoslovakian ja Puolan väliset suhteet ovat nekin nykyään sangen aktueellit, koska ollaan vakuutettuja, että Puola vastaisuudessa-kin voi tuottaa vaikeuksia pikku ententelle. Siksi toivotaan TITULESCUN piakkoin Varsovaan suunnittelemallaan matkalla onnistuvan saada aikaan jonkinlainen gentleman agreement. Lasketan myös MUSSOLINin tukeen tässä asiassa ja hänen pyrkimyksiinsä suhteiden parantamiseen pikku ententen kanssa.

W. J. J. J.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 9.

v.a. Asiamiehien Yhteisö

10/4. 1955

P r a h a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 9.

Praha ssa lo p:nä huhti kuuta 19.35.

Asia: Tšekkoslovakian vaalit
ja Heimatfront.

15/4.35.

7 326 Sal. D. 35.

5 C 28

Eduskuntavaalien lähestyessä on Tš;ssa käynyt yhä polttavamak maksi kysymys siitä, saavatko Sudeettien saksalaiset HENLEINin perusmana, Heimatfront nimisenä puolueena, jota pidetään salaisena natsijärjestönä ja kahden aiemmin hajoitetun saksalaisen puolueen jatkona, vaaleihin lainkaan osallistua. Paitsi tšekkiläisiä puolueita ovat molemmat hallituksessa edustettuina olevat saksalaiset puolueet Bund der Landwirte ja sosialidemokraatit vaatineet Heimatfrontin pannaan julistamista ja sitä varten valmistaneet lakiesityksen puolueiden rekisteröimisvelvollisuudesta, jonka käsittely kuitenkin lykkääntyy yli vaalien, ja quorumista. Hallitus lieneekin jo periaatteellisesti päättänyt estää puolueen osanoton vaaleihin, johon Sudeettien saksalaiset HENLEINin kannattajat olivat aikoneet vastata äänestämällä mielenosoituksellisesti yksimielisesti kommunisteja.

Kun Henleinin neuvottelut vaaliliitosta saksalaisten maalaisliittolaisten kanssa puolueensa olemassaolon pelastamiseksi olivat rauenneet tyhjiin eikä kukaan hallituksen jäsenistäkään suostunut ottamaan häntä puheilleen, kääntyi hän tasavallan presidentin puoleen pitkällä sähkeellä vedoten siinä kansalaisten hallitusmuodossa turvalluihin oikeuksiin. Presidentti MASARYK kutsutti silloin luokseen pääministerin ja min. BENESin, jotka molemmat olivat puolueen hajoitta-

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

misen kannalla, mutta asia ratkaistiin kuitenkin HENLEINin eduksi. Tapahtuman johdosta "Prager Tagblatt" huomautti, että auktoriteetti, joka antoi demokraattisten näkökohtien vaikuttaa tähän päätökseen, on maineensa veroinen, jonka mukaan hän on suurin nykyään elävistä demokraateista.

Epäilemättä tähän ratkaisuun vaikuttivat myöskin eräät reaaliset syyt. Toiselta puolen on tahdottu uudelle järjestölle antaa laillinen muoto, jotta sen toimintaa voisi paremmin valvoa ja toiselta puolen on arveltu puolueen kieltämisen tekevän epäedullisen vaikutuksen ulkomailla. Sisäpoliittisena seurauksena on tästä todennäköisesti oleva se, että hallituksessa edustettuna olevatsaksalaiset puolueet tulevat vaaleissa menettämään merkityksensä hallituspuolueena ja että saksalaisten muodostuessa eheämmäksi rintamaksi tšekkiläistenkin puolueiden on pakko enemmän lähentyä toisiaan, mikä johtanee puhtaaseen tšekkiläiseen hallituskokoomukseen.

Mitä Heimatfronttiin tulee on sillä nyt uudet huolensa, kun on nimettävä edustajaehdokkaat. HENLEINin ympäri on tosin ryhmittynyt valtavia kannatajajoukkoja, mutta useimmat sen aktiivisista jäsenistä eivät ole vielä täyttäneet 30 vuotta, mikä on vaalikelpoisuuden ehtona. Ja vaalit ovat jo toukokuun lopussa.

W. Jöntilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 10.

v. a. Asiamies G. J. J. J.

20/5. 1935

Prahassa 20 päivänä toukokuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 482.

8 326 Sal. O. W.	
25/5/35	3
5	C28

Ulkoasiainministeriölle,

Helsinki.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän mukana lähettää raporttinsa no. 10 aiheesta:

"Tšekkoslovakian ja Neuvostoliiton avustussopimus".

V.a. Asianhoitaja

Alf Junttila

P r a h a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 10.

P r a h a s s a 20 p:nä touko kuuta 1935.

Asia: Tšekkoslovakian ja Neuvosto-
liiton avustussopimus.

ULKOASIAINMINISTERIÖN
8 / 226 Sal. D. W.
25/5.35
5 C28

Tšekkoslovakian ulkopoliitiikan johto voi epäilemättä lukea uudeksi saavutukseksi Neuvostoliiton kanssa tekemänsä keskinäisen avustussopimuksen eli sotilasliiton, joka 16 päivänä touko-kuuta Prahassa allekirjoitettiin. Turvallisuutensa takaajaksi, jona tähänasti on ollut Ranska ja muut pikku ententen valtiot, Tšs on nyt saanut myös idässä olevan suurvallan. Min. BENEŠin osuus Neuvostoliiton mukaanvetämisessä Ranskan liittojärjestelmään, jossa Tšekkoslovakiaakin näyttelee osaa, ei ole suinkaan vähäinen. Keskustellessani joku aika sitten Havasin tšekäläisen kirjeenvaihtajan kanssa Ranskan ja Neuvostoliiton takuusopimuksesta tämä huomautti, ettei Ranska ole niin kipeästi Venäjän avun tarpeessa kuin sen liittolaiset, joista etenkin Tšekkoslovakia on Saksan vaaran lisääntymisen vuoksi pönte-vasti vaatinut lisätakeiden saamiseksi turvallisuudelleen Parisin ja Moskovan lähentymistä. Ennen Tš:n vaaleja luettiin tšekäläisissä oppositiopiireissäkin min. BENEŠin ansioksi, että hän oli voinut antaa Quai d'Orsaylle tätä koskevia "arvokkaita neuvoja".

Nyt solmitun avustussopimuksen muoto ja sisältö on sama kuin kaksi viikkoa aiemmin tehdyn Ranskan ja Venäjän vastaavan sopimuksen. Kolmessa kohdassa se siitä kuitenkin eroaa. Varsinaisen sopimuksen, joka käsittää 5 artiklan asemesta 6, 4. artiklaan sisältyy puolueettomuusvelvollisuus jommankumman sopimuspuolen joutuessa

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Euroopan ulkopuolella olevan valtion hyökkäyksen alaiseksi. Tällainen määräys, joka sopimukseen on otettu lähinnä Venäjän ja Japanin välisen aseellisen selkkauksen varalta, puuttuu Ranskan sopimuksesta. Pöytäkirjaan ei sisälly viittausta Locarnon sopimukseen, koska Tšekkoslovakia ei ole siinä suoranaisesti osallisena. Tš:n avunanto on lisäksi rajoitettu siten, että se tulee kysymykseen vain siinä tapauksessa että "Ranska avustaa hyökkäyksen alaiseksi joutunutta". Yhtenä syynä tuollaiseen stiliseeraukseen oli ulkoasiainministeriön poliittisen osaston päällikön selityksen mukaan se seikka, että Tšekkoslovakia ei olisi velvollinen aseelliseen avunantoon sellaisessa, vaikkapa vain teoreettisessa tapauksessa että Puola hyökkää Venäjän kimppuun, edellytettynä että Puola on liittosuhteessa Ranskaan.

"Hyökkäystä" ei ole tarkemmin määriteltä esimerkiksi LITVINOVin kaavan mukaan eikä myöskään "provokatiota". Näiden käsitteiden määrittely puuttuu niinikään Ranskan ja Neuvostoliiton sopimuksesta. Puolivirallinen Prager Presse vaakuutti, että julkisuuteen saatettuun sopimustekstiin ei liity minkäänlaisia salaisia määräyksiä. Jo ennen sopimuksen allekirjoittamista olivat muuten molempien maiden yleisesikunnat asettuneet toistensa kanssa yhteyteen.

Min. BENEŠin Moskovaan suunnittelema matka on vaalien ja kansainliiton neuvoston kokoontumisen vuoksi täytynyt lykätä kesäkuuhun. Tätä matkaa silmälläpitäen ulkoministerin äänenkannattaja České Slovo vetosi vasleissa suoraan kommunisteihin kehoittaen heitä antamaan äänensä miehelle, joka on järjestänyt Prahan ja Moskovan välit.

Tš:n lehdistö on tervehtinyt uutta sotilasliittoa suurella tyydytyksellä. Tšekinkielinen puolivirallinen Pražské Noviny tulkitsi sopimuksen merkitystä seuraavasti: "Johtavana periaatteena on ollut vanha ohje, jonka mukaan on parempi ajoissa antaa hyökkääjän tietää, kenen kanssa se on tekemisissä. Se ei ole sodan uhka tiettyjen tavoitteiden toteuttamiseksi, mutta se on uhkana sitä vastaan, joka aseisiin tarttuu. Nyt Ranska, Venäjä ja Tš. ovat avoimesti selittäneet: Jos

joku niistä joutuu Euroopassa hyökkäyksen alaiseksi, marssivat kaikki kolme yhdessä hyökkääjää vastaan? Venkov (maal. liit.) katsoo sopimuksen heikkenetyssä muodossaankin vahvistavan Tš:n turvallisuutta ja tarjoavan hyvän perustan vastaisille diplomaattisille neuvotteluille. Toisena etuna pitää lehti STALINin LAVALille antamaa lupaus, että Politbyro pakottaa tšekäläiset kommunistit ei ainoastaan kunnioittamaan Tš:n armeijaa, vaan myös edistämään sen kehittämistä, koska Neuvostohallitus on selittänyt pitävänsä etujensa mukaisena, että Ranska ja Tšekkoslovakia ovat hyvin aseistetut. Kolmantena etuna lehti pitää mahdollisuutta läheiseen yhteistoimintaan Venäjän kanssa taloudellisella alalla. Pravo Lidu (sos. dem.) suhtautuu sopimukseen niinikään suopeasti, koska se vastaa puolueen politiikkaa, joka erinäisin varuksin on aina pitänyt Neuvostoliittoa rauhantekijänä ja vahvimpana vastapainona fascistisille ja imperialistisille pyrkimyksille. Oppositiolehdet ovat sopimukseen nähden myöskin myötämielisiä, vaikkakin niiden kannasta on ollut vaikeata saada selvää kuvaa, koska ennakkosensuuri on hyväksynyt vain joitakin otteita niiden kirjoituksista.

Venäjän takuusopimuksen jälkeen keskittyy Tš:n ulkopoliittinen huomio lähinnä Tonavan sopimukseen pyrkien saamaan takeita Habsburgien valtaan palauttamisen estämiseksi, joka kysymys Venetsian neuvottelujen kautta on jälleen tullut hyvin aktueelliksi. Nykyään pidetään täällä Itävailan hallitusmuotoa, oli se sitten tasavaltainen tai monarkinen, sen sisäisenä asiana, jotavastoin monarkia, joka on Habsburgier käsissä, katsotaan koko Eurooppaa koskevaksi kysymykseksi.

Ujontila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Pohassa olevan lähetyksen rapatti n:o 11

v. a. Asainhoitaji Yöntili

24/5 1935

Prahassa 25 päivänä toukokuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 489.

9 326 sal. D. . 11.

29/5.35.

5 C28

Ulkoasiainministeriölle,

Helsinki.

Lähetystö kunnioittaen tämän ohella lähettää
ministeriölle raporttinsa no. 11 aiheesta:

./.

" Tšekkoslovakian vaalit".

V.a. Asiasinnoittaja

Alföntili

P r a h a x S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 11.

P r a h a s s a 24 p:nä touko kuuta 1935.

9 / 1926 Sal. D. 35.

Asia: Tšekkoslovakian vaalit.

29/5.35.

5 C28.

Tšekkoslovakiassa 19 päivänä toukokuuta suoritetuilla parlamenttivaaleilla ei ole ainoastaan sisäpoliittinen, vaan myös huomattava ulkopoliittinen merkitys. Olivathan maan eri puolueet ja kansallisuudet viiden vuoden tauon jälkeen nyt tavallaan joutuneet määräämään kantansa poliittisiin motiivitauksiin nähden, jotka eivät ole voineet olla herättämättä vastakaikua Euroopan suurimman demokraatin valtiossakaan. Itse vaalitaistelua käytiin melko kiivaasti 16 puolueen kesken, joista tosin hallituskokoomukseen kuuluvat puolueet suurin piirtein vetivät yhtä köyttä demokratian ja parlamentarismien merkeissä. On luonnollista, että erilaisten etupiirien keskenäisessä kamppailussa on turvaututtu samalla huomattaviin rahasummiin, joita arvioidaan käytetyn n. 100 miljoonaa kruunua. Yksin yhdistetyn "kansallisen yhdistyksen", varsinaisen oppositiopuolueen väitetään uhranneen 15 milj. kruunua, jolla summalla se sai edustuksensa edustajakamarissa kohoamaan 15:sta 17:ään. Ne puolueet, joilla oli vähemmän rahaa käytettävänä koettivat tietenkin saattaa epäilyksen alaisiksi rikkaampien rahalähteet. Mainittakoon myös, että Tšekkoslovakiassa puolue ei saa osallistua vaaleihin ellei se etukäteen suorita osuutensa vaaliluetteloiden ja äänestyslippujen painattamisesta.

Kun Tš:n johtavat poliitikot lyövät erikoisesti suurta

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

rumpua demokraattisuudestaan, lienee ehkä syytä hädän tältäkin kan-
nalta tarkastella päättynyttä vaalitaistelua. Erittäin silmäänpiistä-
vää on ollut, että demokraattisissa valtioissa yleensä arvossa pide-
tyt yleiset kansalaisvapaudet on täällä tehty riippuvaisiksi viralli-
sissa piireissä vallitsevista mielipiteistä ja pyrkimyksistä. Niinpä
Vatikaanin asiainhoitaja minulle valitti, että Slovakian katolilaisen
puolueen sanomalehtiä ja vaalijulistuksia oli kovasti sensuroitu tai
suorastaan takavarikoitu. Saman kohtalon alaisiksi ovat yleensä jou-
tuneet miltei kaikki oppositiopuolueet, joiden vaalitoiminnalle siten
asetettiin monenlaisia esteitä. Tasavallan ensimmäisen pääministerin
tri Kramářin äänenkannattajassa on harva se päivä näkynyt jopa kymme-
nessä eri kohdassa ennakkosensuurin jäljet. Lehti on vain saanut il-
moittaa, kuinka monta riviä ~~on~~ mistäkin paikasta on pyyhitty. Min.
BENEŠin puolueeseen kuuluva Prahan ylipormestari kielsi vaalijulistei-
den kiinnittämisen talojen seiniiin, koska pääkaupungin asukkaat muka
muutenkin tietävät, miten he äänestävät. Mutta sensijaan näkyi hallitus-
puolueilla olleen kullakin oma raitiovaununsa, jonka kaikki seinät ja
sivut olivat täynnä näiden puolueiden vaalijulisteita. Nämä vaunut kul-
kivat sitten kaikilla linjoilla. Sudeettien saksalaisilta taas aiottiin
kokonaan kieltää oikeus omana puolueena osallistua vaaleihin. Väitetään
etenkin ulkoministerin jyrkästi vaatineen tämän puolueen hajoittamista
jo ennen vaaleja. Sen pelasti vasta tasavallan presidentin väliintulo.
Apulaisulkoministeri kertoi, että tš. maalaisliittolaiset olivat ku-
lissien takana tukeneet HENLEINIÄ sosialidemokraattien vaikutusvallan
vähentämiseksi. Pohjoismaiden diplomaattien mielestä tšekäläisellä oppo-
sitiopuolueella oli hyvän vähän mahdollisuuksia vaalitoiminnassaan ar-
vostella hallituksen toimenpiteitä ja sen politiikkaa.

Vaalien suurin sensatio oli Sudeettien saksalaisten Führerin,
HENLEININ saavuttama tavaton voitto, eli enemmän ääniä (1.249.497) kuin
mikään muu puolue, saaden silti edustajakamariin 44 paikkaa ja senaat-
tiin 23, maalaisliiton vastaavien numeroiden ollessa (1.176.517) 45 ja

23 . Syynä siihen oli se, että vuoden 1920 vaalilaissa vaalipiirit jaettiin v. 1910 toimeenpannun väenlaskun mukaan siten, että tiheämmin asutetut tšekkiläiset keskuukset saivat suhteellisesti enemmän edustajia kuin saksalaisten ja slovakkien asumat vaalipiirit. Niinpä esim. Prahassa riitti edustajan valituksi tulemiseen n. 22.000 ääntä, josta vastoin saksankielisissä vaalipiireissä tarvittiin n. 34.000 ääntä. Aiemmin hajoitettujen kahden saksalaisen puolueen toimintakiellon peruutus ei kyennyt horjuttamaan saksalaisen kotimaanrintaman rivejä. (Näillä puolueilla oli v. 1929 edustajakamarissa yhteensä 15 ja senaattissa 4 edustajaa), Sensijaan tämä uusi puolue horjutti hallituskokoomusta riistämällä saksalaisilta hallituspuolueilta 17 paikkaa, sosialisteilta 10 ja maaliitolta 7 saattaen siten kuuden puolueen hallituskokoomuksen vähemmistöön. Täällä herätti hieman ihmettelyä, että ennakkotietoja uuden senaatin kokoonpanosta annettiin vasta 4 päivää myöhemmin kuin muista vaalituloksista. Väitetään tämän johtuneen siitä, että kun vaalilaki monimutkaisine säännöksineen antaa mahdollisuuksia erilaisille tulkinnoille, koetettiin laskea tulos siten, ettei HENLEINin puolue olisi tullut suurimmaksi. Näin selitti minulle asian Rotsin lähettiläs. HENLEINin voitto merkitsee ^{demokratialle} tappiota Tš:n saksalaisten keskuudessa, jossa Saarín kansanäänestyksen mainingit ja Saksan sotilaallinen voimistuminen on saattanut suuret joukot sosialistejakin siirtymään natsien leiriin. HENLEINin uskollisuuden vakuutukset Tš:n tasavallalle eivät tšekkiläiset ota vakavalta kannalta. Siinä sähkeessä, jonka HENLEIN vaalivoittonsa johdosta lähetti tasavallan presidentille he ovat havainneet yhtäläisyyttä /sen vetoomuksen kanssa, jonka HITLER aikanaan osoitti presidentti HINDENBURGille niinikään ensimmäisen vaalimenestyksensä jälkeen. Jo sen seikan, että HITLER viimeisessä ulkopoliittisessa puheessaan ei mitään maininnut suudeettien saksalaisten vaalivoitosta, katsotaan osoittavan, että HENLEIN on yhteydessä Berliinin kanssa ja sielää ottaa toimintaohjeensa. Muuten HENLEIN ei itse asettunut ehdokkaaksi samoinkuin ei HITLERkään ensimmäisissä vaaleissa. HENLEIN on kuitenkin Tšekkoslova-

kian kansalainen. Käytännöllisesti katsottuna on HENLEINin tarkoituksena ollut saksalaisen väestön etujen valvomiseksi koota yhteen puolueeseen saksalaiset pikku puolueet, samalla tavoin kuin meillä ruotsinkieliset muodastavat oman yhtenäisen puolueen.

HENLEINin puolueen asema ja olemassaolo on vielä hyvin epävarma ja näyttää siltä kuin viranomaisten taholla odotettaisiin sopivaa tilaisuutta puolueen hajoittamiseksi. Utta hallitusta muodostettaessa vakuuttavat tällaisesta vaalituloksesta suorastaan raivostuneet tšekkiläiset saksalaiset sosialidemokraatit lehdistössään, ettei HENLEINin kanssa kukaan aio neuvotella ja ettei hänen edustajiaan pääsetä puhemiehistöön. Hänen puolueeseensa nähden vaaditaan nyt suurempaa päättäväisyyttä kuin mitä noudatettiin silloin kun sallittiin tämän liikkeen aloittaa toimintansa. Muuan tšekkiläinen lehti huomautti nimenomaan, että valtiolla on käytettävänä keinoja HENLEINin liikettä vastaan, vaikkakin se tulee olemaan parlamentissa edustettuna ja että liike voidaan kieltää, lehdistö lakkauttaa, kansanedustajilta ~~voimaa~~ riistää valtuus ja lakkauttaa puolue. Min. BENEŠin äänenkannattaja valitti, että seurauksena uskomattoman kevytmielisestä vähemmistöpolitiikasta, koska aikanaan ei järjestetty saksalaista väestöä varten tasavallan intressissä ja vastapainoksi HITLERin agitatiolle omaa radiolähetystä, maassa on nyt HENLEIN, jolla on suurempi poliittinen valta kuin kellään saksalaisella täällä milloinkaan on ollut.

Mitä tšekkiläisiin ja slovakkiläisiin puolueisiin tulee, voidaan sanoa, että niiden kannattajat ovat äänestäneet demokratian ja kansanvaltaisen hallitusjärjestelmän puolesta. Kaikki hallituspuolueet ovat tosin menettäneet joitakin paikkoja eli yhteensä saksalaiset mukaanluettuna 26 edustajaa, mutta se ei sanottavammin vaikuta puolueiden voimasuhteisiin. Min. BENEŠin puolueen häviö oli 6 ja tš. sosialidemokraattien, joita lehlien mukaan juutalaisetkin äänestivät, vain 1. ~~Jälkimmäisillä~~ alkimmäsillä oli v. 1920 edustajakamarissa 74 ja puolueessa tapah-
tuneen hajaannuksen johdosta se sai v. 1925 29 ~~ixix~~ ja vuonna 1929

39 edustajaa. Gajdan fascistit kokosivat ääniä vain 6 edustajalle. Oppositiossa olleet elinkeinopuolue ja slovakkilainen autonomisti-puolue voittivat, edellinen 5 ja jälkimmäinen 3 paikkaa. Näistä puolueista koetetaan saada edustajia uuteen hallitukseen tähänastisen "vihreän - punaisen ja mustan" kokouksen lisäksi. Kommunistit pysyivät ennallaan saaden edustajakamariin 30, mutta senaattiin yhden lisäedustajan. Virkamiesten ja virkailijain kansallinen yhtymä samoin kuin "velallisten" puolue eivät saaneet yhtään edustajaa.

Puolueet ja niiden saamat edustajapaikat ilmenevät yksityiskohtaisemmin seuraavasta:

Edustajakamari.			
	1929	1935	
Tšekkil. maalaisliitto	46	45	- 1
" sos. dem. ja juutal.	39	38	- 1
" kansall. sos.	32	28	- 4
" kansanpuolue (katolinen)	25	22	- 3
Kommunistit	30	30	
Slov. autonom.	19	22	+ 3
Elinkeinopuolue	12	17	+ 5
Kansallinen yhdistys	15	17	+ 2
Gajdan fascistit	-	6	+ 6
Henlein	-	44	
Saks. sos. dem.	21	11	- 10
" kristillissosiaalit	11	6	- 5
" maaliitto	12	5	- 7
Unkaril. saks. vaaliliitto	15	9	- 6
		<u>300</u>	
Senaatti.			
Tš. maalaisliitto	24	23	- 1
Henlein	-	23	
Tš. sos. dem.	20	20	
Kommunistit	15	16	+ 1
Tš. kansall. sos.	16	14	- 2
" kansanpuolue	13	11	- 2
Slov. kansanpuolue (autonom.)	9	11	+ 2
Kansallinen yhdistys	9	9	
Tš. elinkeinopuolue	6	8	+ 2
Saks. sos. dem	11	6	- 5
Unkaril. ja vaaliliitto	9	5	- 4
Kristillissosial.	6	4	- 2
		<u>150</u>	

Ryöntäjä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA: _____

Malassa olevan lähetystön rap. n:o 12.

V.a. Asiamiehitys Jontila.

27/5 1935.

Prahassa 28 päivänä toukokuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 500.

ULKOASIAINMINISTERIÖN
10 226 Saal. 35.
1/6-35
5 C28

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle lähettää tämän

- ohella raporttinsa no:t 12 ja 13
- " Tšekkoslovakian ja Baltian liiton lähentyminen" ja
 - " Tšekkoslovakialais-suomalainen taloudellinen komitea"

V.a. Asiainhoitaja

Alföntila

P r a h a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 12.

Praha ssa 27 p:nä touko kuuta 19 35.

Asia: Tšekkoslovakian ja Baltian
liiton lähentyminen.

10 326 lue 35
1/6-35.
5 C28.

Tšekkoslovakian ulkoasianministeriön kutsumana saapui tänne toukokuun 19 päivänä Baltian liiton sanomalehtivaltuuskunta, johon kuului 5 sanomalehdistön edustajaa kustakin Baltian liiton maasta sekä lisäksi kunkin maan ulkoministeriön sanomalehtitoimiston päällikkö. Valtuuskunnalle osoitettiin aivan erikoista huomaavaisuutta ja viäaraanvaraisuutta. Vieraat näyttivät panneen arvoa etenkin sille, että vapaiden matkojen lisäksi heille oli myös järjestetty vapaa yöspito Tš;ssa 10 päiväksi, jonka ajan vierailu kesti. Isäntien taholta, joilla oli tarkoitukseen käytettävänä yli 100.000:- kruunua, ei myös missään suhteessa kitsasteltu. Oltiin ehkä etukäteen vakuutettuja käynnin tarkoituksen saavuttamisesta. Tš:n lehdistön osoittamasta huomaavaisuudesta mainittakoon, että puolivirallinen Prager Presse oli tapahtuman johdosta omistanut Baltian liitolle kaksitoista sivua käsittävän erikoisnumeron, jonka ensimmäisessä artikkelissa min. BENEŠ kosketteli kolmen ententen merkitystä esittäen mm. seuraavaa:

" Die Baltische Entente, die Kleine Entente und die Balkan-Entente sind in ihrer gegenwärtigen Form drei Blocks, welche die Sicherheit der kleineren und mittleren Staaten bewachen, die Konsolidierung des europäischen Nachkriegs-Systems gegen jene Kräfte verteidigen, die das System politischer und wirtschaftlicher Hegemonie über den kleinen Nationen zu erneuern streben, und die an der Seite der westlichen Grossmächte und in neuester Zeit auch der Sowjetunion sich für die dauernde Erhaltung des europäischen Friedens einsetzen. Schon diese ihre Berührungsf lächen genügen, um zwischen ihnen dauernde und systematische politische Zusammenarbeit erstehen zu lassen, deren

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasianministeriön tiedoituksiin.

Zweck nicht nur der wäre, die kleinen Staaten zu schützen, sondern ihnen auch die Macht zu geben, mitzuentcheiden über die Zukunft Europas und dieses im Einklang mit ihren Idealen mitzuformen.

Der Konsolidierungs- und Gruppierungsprozess, dessen Zeugen wir nach dem Kriege bei den kleinen Nationen waren, wird in nicht fernere Zukunft beginnen, allmählich in mancher Hinsicht die Achse der europäischen Politik nach Zentral- und Osteuropa zu verschieben. Die Schaffung der Baltischen Entente hat diese Entwicklung unzweifelhaft beschleunigt

Baltian maiden politiikkojen kirjoituksissa käsitellään Viron, Latvian ja Liettuan suhteita Tšekkoslovakiaan. Sivumennen mainostetaan noiden maiden matkailunähtävyyksiä ja tuotteita. Min. LOZORAITIS toteaa tyydytyksellä, että Liettuan kauppavaihto TŠ:n kanssa on suuresti kasvanut, oltuaan jo viime vuonna arvoltaan yli 68 milj. kruunua (v. 1933 41 milj.). Liettua on todellisuudessa Memelin selkkauksen jälkeen kynnnyt sijoittamaan TŠ:ään huomattavan osan siitä, mitä se ei ole voinut Saksaan viedä. (Viron ja Latvian kauppavaihto TŠ:n kanssa oli sentään melko pienempi: 8 (6) ja 9 (14) milj. Kš eli yhteensä vähäisempi kuin Suomenkin 43 (21) milj. Kš). Virolainen virkaveljeni muuten ihmetteli sitä erikoista suop^eut^tta, jota tšekäläiset viranomaiset ovat viime aikoina osoittaneet juuri Liettuan kaupan elvyttämiseksi.

Sanomalehtimiesvaltuuskunnan palattua ympäri maan järjestetyltä kiertomatkalta, jonka aikana vieraita oli kovasti juhlistettu TŠ:n ja Baltian liiton ystävyyden merkeissä, esittivät isännät "laskun" luonnoksen baltilais-tšekkiläiseksi sanomalehtiliitoksi, joka ainakin virolaisille ja latvialaisille lienee ollut täydellinen yllätys. Sopimuksesta ryhdyttäessä neuvottelemaan virolaiset ja latvialaiset pyrkivät lieventämään sen sananmuotoa ja saivatkin siitä eräitä kohtia pyyhityksi, kuten assistance mutuelle de la presse. Baltian lähettiläät, joilla ei ollut hallitustensa ohjeita, olivat päättäneet pysyä neuvotteluista erillään, mutta Liettuan ylen aktiivinen lähettiläs TURAVSKAS, entinen sanomalehtiosaston päällikkö, joka lienee sopimusta ajanut tšekkiläisten kanssa, ei tätä päätöstä kuitenkaan noudattanut. Lopulta sopimus, Entente de Presse Balto-Tchécoslovaque syntyi ja ainakin Viron ja Latvian sanomalehtiedustajat sen allekirjoittivat ole-

matta siihen asianomaisesti valtuutetut.

Myötäseuraavan sopimustekstin mukaan, jonka sain luottamuksellisesti virolaiselta virkaveljeltäni sillä nimenomaisella ehdolla, että siitä ei saateta mitään julkisuuteen, ovat liiton elimiä balttilainen komitea, johon kuuluu kolme kansallista komiteaa, tšekkoslovakialainen komitea, keskuskomitea ja kunniatuomioistuin. Liiton jäsenet sitoutuvat työskentelemään Tš:n ja Baltian maiden lähentymiseksi syventämällä poliittisia, taloudellisia, sivistyksellisiä y.m. suhteita, missä tarkoituksessa m.m. lisätään lehtiedustajien lukua näissä maissa. Sopimusmaiden sanomalehtijärjestöt sitoutuvat tekemään voitavansa estääkseen väärin ja tendenssimäisten tietojen julkaisemisen. Neuvotteluissa kansainvälisten sanomalehtijärjestöjen kanssa kansalliset komiteat sopivat etukäteen yhtenäisistä menettelytavoista. Tšekkiläiseen komiteaan kuuluu kuusi valtuutettua ja varajäsenenä kolme sanomalehtimiestä, yksi ulkoministeriön sanomalehtitoimiston edustaja, Baltian maiden lähetystöjen kolme edustajaa tai yksi yhteinen. Virolla, Latvialla ja Liettualla on kullakin kaksi edustajaa balttilaisessa komiteassa, johon lisäksi kuuluu Tš:n asianomaisen lähetystön edustaja. Balttilaisen komitean kotipaikka on vuorotellen Tallinnassa, Riiasa tai Kaunasissa. Keskuskomiteassa edustaa jokaista balttilaista maata yksi sanomalehtimies ja yksi virallinen valtuutettu; Tšekkoslovakialla on siinä kolme sanomalehtimiestä ja yksi virallinen edustaja. Keskuskomitea kokoontuu kerran vuodessa vuorotellen Tšekkoslovakiassa tai jossakin Baltian maassa. Kullakin komitealla on yksi ääni ja päätösten tulee, ollakseen sitovia, olla yksimieliset. Sopimus tulee voimaan niin pian kuin asianomaisten maiden sanomalehtijärjestöt ovat sen ratifioineet. Sen allekirjoittajat ovat sitoutuneet huolehtimaan siitä, että ratifiointi tapahtuu ennen 15 päivää ensi lokakuuta. Sopimuksessa on otettu huomioon myös se mahdollisuus, että esimerkiksi Viro ja Latvia eivät sitä ratifioisi, jolloin Tš. ja Liettua solmivat bilateraalisen sanomalehtisopimuksen. Liettuaa kiinnostaa sopimus jox senkin vuoksi, että sudeetinsaksalainen lehdistö on Sak-

san ja Liettuan välisestä selkkauksesta julkaissut vielä räikeämpiä kuvauksia kuin itse Berliinin lehdet.

Allekirjoittamistilaisuudessa min. BENES piti venäjänkielisen puheen - liettualaisten vuoksi - jossa hän tähdensi Tš:n ja Baltian maiden lähentymisen merkitystä. Ensi kesäkuussa pidettävässä pikku ententen sanomalehtimiesten konferenssissa päätettäneen nyt tehdyn sopimuksen ulottamisesta myös Rumaniaan ja Jugoslaviaan.

Tš:ssa toivotaan, että Baltian maiden sanomalehtimiesten käynti on oleva ensimmäinen askel pikku ententen ja Baltian maiden väliseen kiinteämpään, poliittiseen liittoon. Viron ja Latvian kollegani eivät näytä olevan yhtä optimistisiä näihin min. BENESin pyrkimyksiin nähden saada Ranskan ja Venäjän liittoon uusia maita, jotka samalla pyritään eristämään Saksan vaikutuspiiristä. Tš:n harrastus noita maita kohtaan on kasvanut etenkin sen johdosta, että täällä ei olla oikein selvillä Puolan todellisesta orientoinnista, vaikkakin EDEN Prahassa käydessään vakuutti, että Puolan ja Saksan välillä ei ole minkäänlaisia salaisia sopimuksia.

Tšekkoslovakian ja Baltian maiden lähentymiseen viittaa myös se seikka, että Viro on perustanut lähetystön Prahaan ja että Tš. on koroittanut ^{Riian} v.a. asainhoitajan lähettilääksi sen jälkeen kuin Varsovan lähettiläs GIRSA, joka myös oli Baltian maihin akkreditoitu, on siirretty toiseen maahan. Varsovan edustus aiotaan toistaiseksi - mielenosoituksellisesti! - jättää vain sikäläisen lähetystöneuvoksen hoidettavaksi.^x

^x Pol. osastopäällikkö min. FLIEDER kertoi Latvian hallituksen olleen tyytymätön Tš:n Riian edustukseen, koska Latvialla on Prahassa vakinaisesti asuva lähettiläs. Samalla hän mainitsi, että Tš:n ulkoasiain johto oli tullut huomaamaan, että nimeellisen lähettilään pitäminen sellaisissa maissa, missä edustus on v.a. asainhoitajan käsissä, ei ollut vastannut tarkoitustaan. Hän arveli, että Tš:n edustus Suomessakin tulisi muutettavaksi, todennäköisesti siten, että v.a. asainhoitaja nimitetään vakinaiseksi.

W. Penttilä

ENTENTE DE PRESSE BALTO-TCHÉCOSLOVAQUE.

Les journalistes tchécoslovaques, et les journalistes estoniens, lettons et lithuaniens groupés dans l'Entente de presse balte, représentés par les délégations qui se sont réunies à Prague le 22 mai 1935 en une conférence de presse,

conscients de l'influence de la presse sur l'opinion publique et les relations entre les Etats et les peuples,

pénétrés du même idéal de paix, de concorde et d'entente mutuelle,

persuadés que, par là, ils travailleront à assurer à leurs nations respectives les bienfaits de la paix dans l'esprit qui règne dans le monde grâce à la Société des Nations, ainsi qu'aux pactes de garantie et d'arbitrage,

convaincus de l'identité des intérêts journalistiques professionnels dont l'extension et la protection signifient un renforcement considérable de l'importance de la presse,

animés du désir de coopérer d'une manière active et permanente à l'oeuvre de rapprochement entre les Etats et les peuples, spécialement entre l'Estonie, la Lettonie, la Lithuanie et la Tchécoslovaquie,

et - constatant l'identité de leurs points de vue touchant toutes les questions à l'ordre du jour de la conférence - ont décidé de conclure une entente entre la presse estonienne, lettone et lithuanienne et la presse tchécoslovaque.

Cette entente portera le nom d'"Entente de presse balto-tchécoslovaque".

Les organes de cette entente sont les suivants: Le Comité balte, composé de trois comités nationaux, et le Comité tchécoslovaque, le Comité central de l'Entente balto-tchécoslovaque de presse, et un Tribunal d'honneur.

Art. I. Les membres de cette Entente s'engagent:

a/ à travailler autant que possible au rapprochement le plus étroit entre la Tchécoslovaquie et l'Estonie, la Lettonie et la Lithuanie par la coopération suivie de la presse des quatre pays et à approfondir et affermir par là les relations amicales existant entre les quatre pays.

b/ à collaborer, par tous les moyens, à l'élargissement et à l'approfondissement des relations politiques, économiques, sociales, intellectuelles, scientifiques, artistiques et touristiques par une

collaboration des plus étroites dans les divers domaines de la vie publique.

c/ à organiser des voyages d'études de journalistes, individuels ou en groupes d'un pays dans l'autre ou des voyages communs de journalistes des quatre pays.

d/ à s'attacher à rendre plus rapide l'échange des informations de presse en perfectionnant les communications postales, télégraphiques, téléphoniques, radiotélégraphiques, radiophoniques ainsi que le transport aérien intéressant la presse.

e/ Les membres de l'Entente de presse balto-tchécoslovaque s'appliqueront à ce que soit augmenté le nombre des correspondants et envoyés spéciaux dans les grands centres des quatre pays.

Il sera recommandé de demander, pour chaque correspondant, l'agrément préalable du Comité national du pays où l'intéressé doit être envoyé.

Si par son activité le correspondant, de l'avis du Comité du pays où il est accrédité, porte atteinte aux intérêts de l'un ou de plusieurs des quatre Etats, aux buts de l'Entente de presse balto-tchécoslovaque, ou à la dignité professionnelle, et si, par conséquent, il a cessé de jouir de la confiance du Comité national du pays, où il est accrédité, le Comité national du correspondant s'engage à insister, pour qu'il soit rappelé par la direction de son journal dans le plus bref délai possible.

Le correspondant en question a le droit de faire appel au Tribunal d'honneur qui sera tenu de statuer dans le délai d'un mois.

Art. II. Les organisations de presse de chacun des quatre pays, faisant partie de l'Entente de presse balto-tchécoslovaque ainsi que leurs membres, s'engagent à faire tout leur possible pour empêcher que soient publiées des informations fausses et inexactes ou des nouvelles tendancieuses susceptibles:

a/ de provoquer la discorde entre deux ou plusieurs des quatre pays, membres de l'Entente,

b/ de porter atteinte à la sécurité de l'un ou de plusieurs des quatre pays,

c/ d'être considérées comme un empiètement illicite sur la souveraineté de l'un quelconque des quatre Etats du point de vue de la politique intérieure,

d/ de constituer des insultes ou des diffamations envers les Chefs d'Etat et les membres des Gouvernements des quatre pays.

Art. III. Les Comités nationaux s'engagent à intervenir auprès des journaux ayant publié des informations fausses, inexactes ou tendancieuses, concernant l'un ou plusieurs des quatre pays, pour qu'ils rectifient ces informations. Au cas où leur intervention serait inopérante, ils s'adresseraient à l'Agence télégraphique officielle intéressée, ou, le cas échéant, aux pouvoirs publics, pour que ceux-ci prennent en ce cas, les mesures appropriées en ce sens.

Art. IV. Les Comités nationaux se déclarent disposés à s'entendre au préalable, en vue de la détermination d'une ligne de conduite commune des membres de l'Entente de presse balto-tchécoslovaque dans les délibérations des organisations de presse internationale /Association internationale des journalistes accrédités auprès de la Société des Nations, Fédération internationale des journalistes, Union internationale des Associations de Presse, Association de la presse étrangère dans les divers pays, conférences de presse internationales etc./

Les membres de l'Entente de presse balto-tchécoslovaque pourraient, en cas de besoin, se charger de la représentation mutuelle à de telles conférences ou à d'autres manifestations internationales.

Art. V. L'Entente de presse balto-tchécoslovaque groupe et engage les journalistes estoniens, lettons, lithuaniens et tchécoslovaques, représentés dans les organisations professionnelles qui y adhèrent.

En vue de réaliser cette Entente sont institués les organes suivants:

a/ Un Comité tchécoslovaque et un Comité balte. Le Comité tchécoslovaque est composé de 6 délégués et de 3 suppléants journalistes attachés à des journaux ou à des agences de presse, d'un représentant du service de presse du ministère des Affaires Etrangères, des délégués des Légations des 3 pays baltes intéressés ou d'un délégué unique représentant ces trois Légations.

Le Comité balte est composé de trois comités nationaux /estonien, letton et lithuanien/. Chacun de ces comités nationaux comprend deux membres et un suppléant journalistes attachés à des journaux ou à des agences de presse, d'un représentant du service de presse du ministère des Affaires Etrangères intéressé et d'un délégué de la Légation de Tché-

coslovaquie accréditée dans le pays.

Le siège du comité tchécoslovaque est à Prague. Le siège du comité balte est fixé à tour de rôle, dans l'ordre alphabétique des pays, pour une année dans chacune des capitales des trois pays baltes.

Le comité tchécoslovaque et le comité balte élisent chacun leur bureau composé d'un président, d'un vice-président et d'un secrétaire devant être des journalistes professionnels. Dans le bureau du comité balte est représentée la presse des trois Etats, le Président, le vice-président et le secrétaire alternant à tour de rôle dans l'ordre alphabétique des pays pour la durée d'une année.

Le comité tchécoslovaque ainsi que le comité balte ont le droit de s'adjoindre, soit par désignation, soit par élection, un comité de six à douze membres composé de journalistes ou d'experts s'intéressant aux questions spéciales qui visent le resserrement des relations entre l'Estonie, la Lettonie, la Lithuanie et la Tchécoslovaquie.

b/ Un comité central composé pour le Comité balte de 3 journalistes et de 3 délégués officiels, un par pays et pour le comité tchécoslovaque de 3 journalistes et d'un délégué officiel.

Le mode de désignation des membres du Comité central est réservé à chacun des deux comités/balte et tchécoslovaque/.

Le Comité central se réunit une fois par an en une conférence plénière qui se tient alternativement dans les Etats baltes et en Tchécoslovaquie. Le comité central se réunit en outre à la demande d'une des deux parties chaque fois que la nécessité l'impose.

Chacun des deux comités dispose d'une voix, sans tenir compte du nombre des membres présents. Pour être valables, les résolutions doivent être prises d'accord par les deux parties.

c/ Tribunal d'honneur. Les litiges soulevés dans l'application de la présente Entente sont réglés par un Tribunal d'honneur, composé de sept membres. Le Comité balte et le Comité tchécoslovaque y délèguent chacun trois membres. Le président de ce Tribunal d'honneur est élu pour un an par le Comité central dans sa conférence annuelle.

Avantages pour les journalistes:

Art.VI. Les deux parties contractantes s'engagent à étudier la possibilité de faire accorder réciproquement aux journalistes des quatre pays des bourses d'études et de voyages.

En ce qui concerne les correspondants accrédités ainsi que les journalistes en voyage d'études des quatre pays respectifs, les deux comités nationaux s'efforceront d'obtenir, à titre de réciprocité des avantages équivalents.

Les Comités demanderont en outre que les journalistes des quatre pays bénéficient, dans l'exercice de leur activité d'avantages touchant l'envoi des journaux et de réductions sur les tarifs téléphoniques, télégraphiques et radiophoniques; enfin ils désirent que les informations transmises par ces journalistes, soient, dans les relations téléphoniques, télégraphiques et radiophoniques acheminées immédiatement après les communications officielles.

Art.VII. Validité de l'Entente de presse balto-tchécoslovaque.

La validité de l'Entente de presse balto-tchécoslovaque n'est pas limitée. Elle prévoit un délai de dénonciation de six mois pour chaque partie contractante.

Si éventuellement un membre de l'Entente de la presse balte /estonienne, lettone et lithuanienne/ se retirait de celle-ci, l'Entente de presse balto-tchécoslovaque continuerait néanmoins à subsister. Si deux membres de cette entente balte s'en retiraient le troisième membre et le comité tchécoslovaque envisageraient la conclusion d'une entente de presse bilatérale.

Art.VIII. Cette accord entre en vigueur dès sa ratification par les organisations de presse des quatre pays. Les signataires s'engagent à le faire ratifier avant le 15 octobre 1935. Si, le cas échéant, cet accord n'est pas ratifié par la presse d'un des pays baltes signataires, il entrera néanmoins en vigueur le 15 octobre 1935 pour les presses des pays qui l'ont ratifié, les dispositions de l'article VI devenant alors applicables.

Art.IX. Le texte authentique et officiel de l'Entente de
presse balto-tchécoslovaque est le texte français.

Prague le 22 mai 1935.

Signé pour la presse balte:

estonienne:

lettonne:

lithuanienne:

Signé pour la presse tchécoslovaque:

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C²⁸.

ASIA: _____

Palussa olevan Lähetystön kass. n:o 13.

V.a. Asiainhoitaja Gontila.

28/5 1935.

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 13.

P r a h a s s a 28 p:nä touko kuuta 1935.

Asia: Tšekkoslovakialais-suoma-
lainen taloudellinen komitea.

Suomesta Tšekkoslovakiaan suuntautuvan viennin elvyttämiseksi ja paremman vastavuoroisuuden aikaansaamiseksi kauppavaihdossamme Tš:n kanssa, olen viime aikoina asiasta keskustellut eräiden tšekkiläisten taloudellisten järjestöjen, kuten virallisen vientilaitoksen ja Prahan kauppaja- ja teollisuuskamarin johtajien kanssa. Olen heille esittänyt tilastotietoja viennistämme ja tuonnistamme sekä niitä tyytymättömyyden ilmauksia, mitä Suomen lehdissä on näkynyt kauppavaihdossa ilmenevän epäsuhteen johdosta. Puhuttelemani henkilöt ovat olleet vakuutettuja siitä, että Tš:n omankin edun mukaista on saada tuonti Suomesta enemmän lisääntymään, jotta Tš:n tuotteille ei asetettaisi esteitä. Näiden neuvottelujen tuloksena on ollut, että toukokuun alussa kutsuttiin Prahan kauppakamariin eri etupiirien edustajia, joille tein selkoa tilanteesta ja niistä toimenpiteistä, joihin Suomessa voidaan mahdollisesti ryhtyä, ellei asiantilaan saada parannusta. Keskustelun jälkeen päätettiin asettaa kauppakamarin yhteyteen tš.-suomal. taloudellinen komitea, jonka päämääränä on Suomen ja Tš:n kaupallisten suhteiden kehittäminen ja ennenkaikkea Suomesta tapahtuvan tuonnin lisääminen. Komitean puheenjohtajaksi valittiin kauppakamarin pääsyndikus Zd. PAFL, joka mielihyvin otti tehtävän vastaan, ja varapuheenjohtajiksi Suomen pääkonsuli SEDLAK ja allekirjoittanut. Kauppakamari asetti vapaasti komitean käytettäväksi toimistohuoneen. Tš:ksi

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sihteeriksi tuli johtaja MATOUŠEK ja suomalaiseksi sihteeriksi hra A. NYSTRÖM.

T.k. 24 päivänä oli komitealla ensimmäinen yleinen kokous, johon oli kutsuttu runsaasti Suomen kanssa kauppayhteydessä olevia liikemiehiä, etupäässä suomalaisten tavarain ostajia. Kauppakamarin presidentti ja hra FAFI selostivat komitean tarkoitusta ja tarpeellisuutta myös Tš:n oman viennin kannalta sekä kehoittivat läsnäolevia lausumaan mielipiteensä niistä tavaroistamme, joiden tuontia olisi lisättävä. Päätettiin lähettää kesäkuun alussa Suomeen muuan liikemies komitean edustajana, jonka on asetettava yhteyteen viejiemme kanssa. Sanomalehti-ilmoituksilla ja uutisilla on asiaan kiinnitetty laajempien piirien huomiota.

Tš:n tuonti Suomesta on kyllä viime vuodesta alkaen osoittanut lisääntymistä: 4,6 milj. kruunusta v. 1933 9,7 milj. kruunuun ja kuluvan vuoden tammi-huhtikuun aikana noussut 3,4, oltuaan viime vuoden vastaavana aikana 1,6 ja sitä edellisellä vuonna 0,9 milj. kruunua. Mutta toiselta puolen on Tšekkoslovakiankin vienti Suomeen lisääntynyt; vastaavasti 10,4, 8,4 ja 3,9.

Maataloustuotteiden säännöstelystä huolehtiva karjasyndikaatti on kuluvana vuonna suhtautunut Suomeen sangen suopeasti. Jo tähän mennessä se on myöntänyt tuontilupia kananmunille ja voille enemmän kuin mitä koko vuosikiintiömme nojalla olisimme oikeutetut tuomaan. Voikiintiömme on 120 tonnia, mutta olemme jo saaneet 180 t. Munakiintiö taas on 35 vaunullista à 144.000 kpl, mutta meille on myönnetty 42 vaunua ja lisää vielä saadaan.

Kun vientilaitos on myös luvannut myötävaikuttaa tuontimme lisäämiseksi, on hyviä toiveita olemassa, että Tš. kuluvana vuonna vielä melkoisesti lisää ostojaan Suomesta.

Vijontila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA: _____

Prahassa oleva lähetystön raportti n:o 14.

V.a. Asiantuntija Jontila

3/6 1935.

Prahassa 3 päivänä kesäkuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 527.

11/327/ac. 35		
8/6.35	No	Litt.
5	CLASO	ASIA
	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

Helsinki.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella
./.. lähettää raporttinsa no. 14 aiheesta
"Tšekkoslovakian sisäpoliittinen tilanne ja uusi hallitus".

V.a. Asiamiehittäjä

Alfonsi

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 14.

P r a h a s s a 3 p:nä kesä kuuta 1935.

Asia: Tšekkoslovakian sisäpoliittinen
tilanne ja uusi hallitus.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
11/827/acc.	35
8/6.35 No	
OSASTO	
5	028

Tšekkoslovakian maakunta- ja piirikuntaedustajistojen vaaleissa, jotka toimitettiin toukokuun 26 päivänä, saattoi HENLEININ puolue merkittäville uuden voiton, jota vastoin saksalaiset sos.dem. ja saksalainen agrariapuolue menettivät viikkoa aikaisemmin suoritettuihin edustajakamarin ja senaatin vaaleihin verrattuna viidennen osan äänistään. Saksalaiset kansallissosialistit ovat nyt voimakkaimpina puolueena Böömin ja Määrin maakuntaedustajistoissa. Böömissä heillä on nyt 80 paikasta 18, tš. agrareilla 11, tš. sos.dem. 10 ja BENEŠIN kansallissosialisteilla niinkään 10. Karpaattivenäjällä kommunistit valtasivat ensimmäisen sijan. Prahassa saavutti Kramářin ja ŠTĚPĚNIN "kansallinen kokoomus" samoin kuin parlamenttivaaleissakin suurimman äänimäärän, mutta maaseudulla sillä ei ollut sanottavaa menestystä.

Kuudesta vasemmisto- ja keskustapuolueesta muodostettu hallituskokoomus kesti melko hyvin oikeistoryhmytyksen taholta tulleet kiivaat hyökkäykset, jotka olivat kohdistuneet lähinnä "kompromissipoliitiikka" vastaan (mikä muu voi tulla kysymykseen näin monen puolueen hallituskokoomuksessa?). Tämän nationalistisen oppositionryhmytyksen päämääränä oli agrarien ja sosialistien vaikutusvallan supistaminen, min. BENEŠIN aseman heikentäminen sekä finanssi- ja teollisuuspiirien etujen tehokkaampi valvominen. Oppositio oli tässä suhteessa laskenut

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

keskissäädystä vallitsevaan tyytymättömyyteen, mutta tähän leiriin kuuluvat valitsijat antoivatkin äänensä suureksi osaksi "keskissäädyn kauppa- ja elinkeinopuolueelle, ainoalle tšekkiläiselle puolueelle, jonka edustajamäärä huomattavammin lisääntyi eli 12:sta 17:ään edustajakamarissa.

Slovakiassa ja Karpaattiväylällä muodosti hallituspuolueiden opposition apotti HLINKAN johtama autonomistinen puolue, joka vaatii slovakeille hallinnollista itsemääräämisvaltaa ja omaa arkkipiispa. HLINKAN saavuttama muutaman edustajan lisäys selitetään johtuvan vaaliliitosta eräiden pienten oppositiopuolueiden, kuten Teschenin puolalaisten kanssa, jotka korkean quorumin vuoksi eivät voineet itsenäisenä puolueena vaaleihin osallistua. Kommunistien arveltiin yleensä menettävän sekä paikkoja että ääniä, mutta TŠ:n ulkopoliitikassaan ilmenneet myötätunnon osoitukset Neuvostoliittoa kohtaan lienevät syytä siihen, että he hyvin säilyttivät entiset asemansa.

Hallituskokoomuksen kärsimä tappio, joka riisti siltä enemmistön, koskee varsinaisesti vain saksalaista leiriä, siellä kun sos. dem. ja agrarit menettivät yli 50 % tähänastisista joukoistaan. Saksalaisten hallituspuolueiden musertava tappio ja se seikka, että HENLEIN pystyi niin vakuuttavasti sivuuttamaan kaikki muut saksalaiset puolueet, on synnyttänyt sisäpoliittisen pulman, joka on hyvinkin kiu-sallinen tšekkiläisille hallituspiireille. Viranomaisten taholta on koetettu tarkoin seurata, miten Saksa reagoi tšekkiläisten natsien vaalivoiton johdosta. Täällä on todettu, että Saksan yleisradio sangen pidättyvästi antoi uutisia HENLEINin vaalitaistelusta, tendenssinä ollen kuitenkin salaisesti TŠ:n vastaisen. Mutta heti kun vaalien tulos oli tunnettu, oli Saksan radio avoimesti asettunut palvelemaan Sundeettien saksalaisten propagandaa. Niinpä oli Berliinin radioasema 25/5 klo. 20 tiedoittanut seuraavaa: "Konrad HENLEINin Sundeettien saksalaisella puolueella, joka TŠ:n viime vaaleissa tuli Prahan parlamentin toiseksi vahvimmaksi puolueeksi, on oikeus saada edustajakamarin

puhemiehen paikka. Vakiintuneen tavan mukaan voisi HENLEIN vedota tähän oikeuteen. Mutta siitä huolimatta Tš:n virallisten piirien päätöksen mukaan, puolue ei tule olemaan edustettuna kamarin puhemiesistössä". Tšekkiläiset lehdet katsovat, että tällaisten kaikkien saksalaisten asemien ohjelmiin kuuluvien, läpinäkyvinä uutisten tarkoituksena on levottomuuksien synnyttäminen Tš:n rajaseuduilla. Vaikka Tš:ssa on vielä voimassa tasavallan suojelulaki, tuntuu siltä kuin hallituksen olisi nyt enää vaikeata siihen turvautua HENLEINIin nähden, kun puolue on tullut siksi huomattavaksi tekijäksi ei ainoastaan eduskunnassa vaan myös maakuntaedustajistoissa. Puolueen hajoittaminen ja sen lehdistön lakkauttaminen tuskin enää kävisi päinsä yhtä helposti kuin ennen vaaleja. Kun ottaa huomioon näiden saksalaisten teollisuuden kurjan tilan, heidän asumien rajaseutujen maanviljelijäin pulan ja muun yleisen hädän, on todennäköistä, että tuon väestön taholta ei hajoitustoimenpiteeseen suhtauduttaisiin rauhallisesti, vaan aiheutkaisi siitä pikemmin vakavia sisäisiä levottomuuksia. Jos lisäksi rajan toisella puolella olevat Saksin SA- joukot vielä puuttuisivat asiaan, voisivat seuraukset olla mitä kohtalokkaimmat. Siksi HENLEINin vaalivoitto merkitsee uutta vaihetta Tš:n sisäpolitiikassa, vaihetta joka ei ole vailla vaaran momentteja. Niistä sanomalehtiväittelyistä päätäten, joita saksalaiset puolueet ovat vaalien johdosta käyneet, ovat heidän keskinäiset välin^{sä/} melko kireät. "Sozialdemokrat" syytti viranomaisia siitä, että ne leväperäisyydellään olivat auttaneet HENLEINia voittoon. HENLEINin äänenkannattaja vastasi tietenkin ihmetellen, että puolue, jonka ohjelmaan kuuluu paino- ja kokoontumisvapaus ahdistaa sensuuria siitä, ettei se muka kyllin tehokkaasti pyyhkinyt "Rundschau"n kaikkia kirjoituksia eikä joista numeroa takavarikoinut ja toteaa, ettei "Sozialdemokrat" kertaakaan joutunut sensuurin uhriksi, vaikka se "vertatihkuvissa" lentolehtisissään avoimesti yllytti väkivaltaisuuksiin HENLEINin

kokouksia vastaan. Ei voi kieltää, ettei HENLEIN ollut vaaliagitatiol-
laan myös kovasti ärsyttänyt tšekkejäkin, etenkin seuraavanluontoi-
silla aito Hitleriläisillä iskulauseillaan: " Das Sudetendeutschtum
fühlt sich durch seinen alten Führer betrogen ---- " (Millä tosin
tarkoitetaan niitä saksalaisten puolueiden johtajia, jotka vuodesta
1926 ovat osallistuneet tšekäläisiin hallituksiin vaatimatta etukäteen
poliittisten riitakysymysten järjestämistä), " Das Sudetendeutschtum
hat seine Ehre verloren --- " jne.

On ilmeistä, että vaalien jälkeen uutta hallitusta muodos-
tettaessa tšekkiläiset poliitikot eivät halunneet ottaa huomioon
HENLEINin epäilyttävää puoluetta huolimatta sen vahvuudesta, etenkin
kun vasleissa hävinneet saksalaiset pikkupuolueet, vaikkakaan eivät enää
edusta saksalaisen väestön enemmistöä, olivat edelleen käytettävissä.
Kommunistit eivät myöskään voineet tulla kysymykseen, vaikka heidän
taholtaan oli selitetty heidän kannattavan armeijaa ja sosialistista
yhteisrintamaa. HLINKAN puolue lienee vasta ensi syksynä valmis tu-
lemaan hallitukseen. Näin ollen jäi maalaisliiton johtajalle MALY-
PETRille, jolle hallituksen muodostaminen jälleen uskottiin, parla-
menttienemmistön saavuttamiseksi jällelle vain tähänastisen hallituk-
sensa täydentäminen elinkeinopuolueen edustajalla. Tämä puolue, jonka
ohjelma on tähdätty suurten yritysten talouspolitiikkaa vastaan, vaa-
tii itselleen kauppaministerin salkkua. Puolueen vaalitunnuksena oli-
vat: " Tuotannon, käsityön ja elinkeinon suojeleminen, pikkukauppiain
suojeleminen sosialismia, suurteollisuutta ja fiscusta vastaan". V.
1932 elinkeinopuolue siirtyi oppositioon sen johdosta, että hallitus
koroitti liikevaihtoveron 2:sta 3:een %. Uusi kauppaministeri NAJ-
MAN on entinen siirtomaatavarakauppan harjoittelija.

Min. MALYPETRin nyt muodostama kolmas hallitus, joka on
järjestyksessä kuudestoista, eroaa edellisestä pääasiallisesti siinä,
että se on kokoonpantu 7 puolueesta 8 asemesta. Hallituspuolueilla,
tš. agrareilla, tš.sos.dem;illa, tš. kansallissosialisteilla, tš.

katolilaisilla ja tš. elinkeinopuolueella sekä saks. sos. dem:lla ja maaliitolla on edustajakamarissa 32 ja senaatissa 14 äänenenemmistö. Ministerisalkut ovat myös pääasiallisesti samoissa käsissä kuin edellisessäkin hallituksessa, kuten seuraavasta ilmenee:

Pääministeri: Jan Malypetr, tš. agrari

Ulkoasiainministeri: Tri Eduard Beneš, tš. kans. sos.

Puolustus -" - : Franz Machnik, tš. agrari (uusi)

Sisä- - " - : Tri Josef Černý, tš. agrari

Oikeus- -" - : " Ivan Derer, slovak. sos.dem.

Unifisiomis- -" - : " Jan Šramek, tš. kansanpuolue

Opetusministeri : " Jan Krčmar, puolueeton

Maatalous- - " - : " Milan Hodža, slov. agrari

Kauppa- - " - : Josef Najman, tš. elinkeinopuolue (uusi)

Yleisten töiden -" -: Ins. Jan Dostálek, tš. kansanpuolue(ent. kauppamin.)

Postimin - " -: Tri Emil Franke, tš. kansallissos.

Rautatie- - " -: Rudolf Bechyně, tš. sos.dem.

Sosiali- - " - ^{Jaromil Nečas} ~~Anton Šrba~~, tš. sos.dem. (uusi)

Terveys- - " -: Tri Ludvig Czech, saks. sos.dem.(ent. sosialimin.)

Finanssi- - " -: " Karl Trapl, puolueeton

Salkuton - " -: " Franz Spina, saks. maaliitto.

Hallituksen nimitys tapahtui kesäkuun 3 päivänä.

W. J. Anttila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 15.

v. a. Asainhoitoja Yönteli

12/7 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 614.

Prahassa, 12 p:nä heinäkuuta 1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
12 / 27 Jul. 1935.		
127.35	9	121
KYLLÄ	LAUSE	KYLLÄ
5	C 28	

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle lähettää tämän
ohella raporttinsa numero 15 aiheesta

Sisäinen kehitys Tšekkoslovakiassa.

V.a. Asainhoitaja:

W. Junttila

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 15.

Praha ssa 12 p:nä heinä kuuta 1935.

Asia: Sisäinen kehitys Tšekkoslovakiassa.

ASIAINMINISTERI		
18/327 Sal. D. 1935		
17/7.35.	7/9	Liit
		ASIA
5	C 28	

Toukokuun vaalien jälkeen Tšekkoslovakian valtiopäivät kokoontuivat kesäkuun lopulla viikon ajaksi keskustelemaan hallituksen ohjelmajulisuksesta ja antaakseen tälle sen pyytämät erikoisvaltuudet.

Edustajakamarin puhemieheksi valittiin maalaisliittolainen Bradac, entinen puolustusministeri. Senaatin johtoon tuli sosialidemokraatti Soukup. Kumpaankin kamariin kuuluvista kuudesta varapuhemiehen paikasta, jotka hallituspuolueet olivat etukäteen jakaneet, ei annettu ainoatakaan vaaleissa suurimman äänimäärän saaneelle Henleinin puolueelle. Sen sijaan saivat kylläkin saksalaiset sosialidemokratit, joiden edustajaluku on neljäs osa siitä, mitä Henleinillä on, yhden varapuhemiehen paikan kumpaankin kamariin. Kansallisen kokouksen eräälle jäsenelle tarjottiin varapuhemiehen paikkaa senaatissa, mutta se raukesi, kun puolue itse halusi nimetä edustajansa.

Valtuuslaki, joka pääpiirteissään on saman sisältöinen kuin vuodesta 1933 vuodeksi kerrallaan annetut vastaavat lait, hyväksyttiin hallituspuolueiden ja Gajdan fascistien äänillä. TÄMÄLLÄ oli kaikille yllätys, että tšekkiläiset fascistit äänestivät lain puolesta, jonka nojalla hallitus oli kaksi päivää aikaisemmin uhannut tämän puolueen hajoittaa. Gajda perusteli kantaansa selittämällä luottavansa hallitukseen, ettei se väärinkäytä poikkeuslakia ja puolue näkyy toistaiseksi saavan vapaasti toimia.

JAKELUOHJE: tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Hallituksen ohjelmajulistuksessa pääministeri Malypetr tehosti demokraattis-parlamenttaarisen järjestelmän säilyttämisen välttämättömyyttä ja hallituksen vankkaa tahtoa lujin ottein vastustaa kaikkia sitä vastaan tähdättyjä pyrkimyksiä. Henleinin puoluetta, jonka yllätykselligen vaalivoitto on saattanut tšekäläisten saksalaisten aseman päiväjärjestykseen, pääministeri ei suorastaan maininnut, mutta osote oli kyllin läpinäkyvä hänen huomauttaessaan tyytymättömyyden lietsomisesta taloudellisessa ahdingossa olevan rajaseudun väestön keskuudessa. Mikäli tällaista poliittista propagandaa valtakunnan yhtenäisyyden ja sen tasavaltalais-demokraattisten muotojen vahingoittamiseksi edelleen hahmitetaan, on hallitus käyttävä kaikkia laillisia keinoja moisen toiminnan tukahduttamiseksi. Samalla hän korosti, että on pyrittävä järjestelmällisesti poistamaan niitä epäkohtia, jotka ovat omiaan tällaisia liikkeitä edistämään. Tästä on tehty se johtopäätös, että hallituksen taholla ajotetaan kiinnittää suurempaa huomiota saksalaisten valitsijain psykologisiin ja taloudellisiin edellytyksiin.

Ulkopolitiikassa tulee hallitus seuraamaan tähänastisia suuntaviivoja. Todettuaan, että Tš:n yhteistoiminnassa Ranskan ja pikkuententen, mutta myös Englannin, Italian ja Neuvostoliiton sekä eräiden toisten valtojen kanssa ajamaa päämäärää itä- ja keski-Euroopan paktien aikaansaamiseksi ei voida toteuttaa alkuperäisten suunnitelmien mukaisesti, pääministeri vakuutti, että maan ulkopoliitikan tavoitteena on saada tästä ohjelmasta mahdollisimman paljon toteutetuksi. Hän toivoi Tš:n tätä tietä päättävän lopulliseen ystävyyssuhteeseen Puolaan ja pysyväiseen rauhaan suurimman naapurimaan, Saksan kanssa. "Keski-Eurooppaa koskevien neuvottelujen puitteissa toivomme myös pääsevämme todella ystävälliseen ja pysyväiseen suhteeseen Itävallan tasavaltaan. Me pyrimme myös hyvin suhteisiin Unkariin, jonka kanssa näinäpäivinä on tehty taloudellinen sopimus". Ohjelmajulistuksen poliittisessa osassa teroitettiin vielä välttämättömyyttä varustautua huonojen aikojen varalta silmillä/pitken maan turvallisuuden tehostamista.

Hallituksen ohjelman johdosta syntyneessä eduskuntakeskustelussa tulivat tärkeimmät ilmi saksalaisten ja unkarilaisten mielialat. Saksalaisen

kristillis-sosialisen puolueen /6 edustajaa/ taholta selitettiin, ettei se ollut liittynyt hallitusenemmistöön, koska sille ei ollut annettu takeita saksalaista kristillistä maailmankatsomusta vastaavasta ohjelmasta ja pantiin vastalause sen johdosta että hallituksessa istuu henkilöitä, jotka edustavat vain neljättä osaa saksalaisista valitsijoista.

Henleinin puolueen taholta sen ensimmäisen kerran parlamentissa esiin esitettiin työssä puhemiehen erikoisella luvalla ryhmän ohjelmajulistus, jota luettaessa Benešin puoluelaiset ja kommunistit meluten osoittivat mieltään. Julistuksessa selitettiin sudeetti-saksalaiseen asettuvan parlamentissa rakentavan opposition kannalle ja puolueen haluavan toimia Tš:n hallitusmuodon puitteissa, jota se pitää perustuslakinaan. Siihen nojautuen tämän toiminnan päämääränä on saavuttaa kansallisesti ja sosialisesti molemminpuoliseen olemassaolo-oikeuden kunnioitukseen perustuva suhde, taloudellisesti ja poliittisesti samanlaisia oikeuksia nauttivien Tš:n kansallisuuksien kesken. Erikoisesti korostettiin sudeetti-saksalaisuuden ehdotonta yhteenkuuluvaisuutta saksalaiseen kansayhteyteen, samoin kuin heidän kansallista autonomiaatimustaan. Valitettiin, että tšekit eivät olleet tehneet oikeita valtiopoliittisia johtopäätöksiä vaalien tuloksesta, vaan jatkaneet merkityksettömien saksalaisten puolueiden yksipuolista suosimista, vaikka sudeettien saksalaiset olivat niille vakuuttamattavasti antaneet epäluottamuslauseensa. Puolue ei tule koskaan pitämään lahjoitettuja ministerisalkkuja kansallisuuksien välisenä so-
tettiin
vintona, ja varoittaa tšekkejä yrittämästä moisilla puolinaisilla ratkaisuilla salata vakavaa kansallista kysymystä.

Unkarilaisen ryhmän johtaja polemisoi pääministerin erästä haastattelua vastaan, jossa oli sanottu tšekkien luoneen tämän valtakunnan, minkä johdosta se muka myös heille kuuluu, ja valitti että rauhansopimuksissa juhlallisesti annetut kansallisuustakeet ovat vain paperilla. Pääministerin puheessa hän ei ollut huomannut takeita siitä, että hallitus todella pyrkii sovintoon naapurivaltojen kanssa, jota Beneš aina korostaa, mutta minkä hän tähän asti on joka tilaisuudessa tehnyt tyhjäksi. Slovakian ja Karpaatti-ve-

näjän puolesta puhuja vaati jyrkästi kansojen itsemääräämisoikeutta vedoten kristilliseen moraaliiin ja kansanvaltaan. Ryhmä vaatii lisäksi oikeudellista tasa-arvoisuutta ja vastustaa kaikin keinoin politiikkaa, joka tunnussanaan demokratia on alkuna hallitupuolueiden enemmistön diktatuurille.

Kun ottaa huomioon, että maassa olevien työttömien lukumäärä on noin 800,000, mikä on melko suuri 15 milj. käsittävälle väestölle, oli luonnollista, että hallituksen ohjelmassa päähuomio omistettiin taloudellisille kysymyksille. Laajasta taloudellisesta ohjelmajulistuksesta, jossa kosketeltiin kaikkia päiväjärjestyksessä olevia kysymyksiä, ilmeni että liian erilaisista aineksista kokoonpanulle hallitukselle ei ole ollut helppoa päästä konkreettisiin ratkaisuihin. Jo edellisessä hallituksessa usein esiintyneiden erimielisyyksien johdosta olivat tärkeimmät lakiesitykset syntyneet vasta suurien vaikeuksien jälkeen. Vaikka hallituksella on nyt laajat valtuudet, näyttää siltä kuin juuri samojen erimielisyyksien vuoksi tärkeimmiksi katsotut toimenpiteet taloudellisen tilan parantamiseksi tulisivat edelleenkin kohtaamaan suuria synnytyksestä. Jo valtuuslakia hallituksessa valmistettaessa ilmeni hallituksessa jyrkästi vastakkaisia mielipiteitä. Maalaisliitto tahtoi sen nojalla saada järjestää myös valuutta-asioita. Toisten puolueiden vastustaessa asia kuitenkin raukesi tyhjiin. Muissa suhteissa oli maalaisliiton vaikutuksen ohjelmajulistuksen muotoon ja sisältöön sängen huomattava. Silti ei kuitenkaan teollisuuden oikeutettuja vaatimuksia jätetty huomiotta. Niinpä pääministeri yksityiskohtaisesti perusteli viennin elvyttämisen välttämättömyyttä ja toimenpiteitä työttömyyden torjumiseksi rajaseutujen teollisuusalueilla. Teollisuuden vaatimusta vientipalkkiojärjestelmän voimaan saattamisesta, jota T.ä:ä tuskin voi välttää, ja vientiluoton laajentamista koskeviin kysymyksiin hän ei sentään laajemmin puuttunut.

Kun täällä aikanaan suurella innostuksella suunniteltu pikku-ententen taloudellinen yhteistoiminta ei ole lainkaan vastannut siihen kiinnitettyjä toiveita, kuten pääministerin puheestakin ilmeni, suunnantuu pyrkimys viennin edistämiseksi kaukaisempiin, valuuttasännöstelystä vapaisiin maihin n.m. pohjois-Eurooppaan.

Erikoista huomiota herätti pääministerin jyrkkä esiintyminen maassa pysyväisesti oleskelevia ulkomaalaisia elinkeinon harjoittajia vastaan, "jotka syövät leivän kotimaisilta työvoimilta". Tämän epäkohdan poistamiseksi on tšekkiläis-kansalliselta taholta tuontuostakin vaadittu toimenpiteitä. Kuten lähetystö on toisessa yhteydessä ~~kir~~ tiedoittanut, annettiin pian sen jälkeen asetus, jolla määräyksiä ulkomaalaisten oleskelusta melkolailta kovannettiin. On tunnettu asia, että Tš: todellakin oleskelee suhteellisen paljon ulkomaalaisia - venäläisiä emigrantteja, Itävallan ja Saksan poliittisia pakolaisia - mutta ennenkaikkea on tällä kaupan ja teollisuuden alalla johtavilla paikoilla Saksan ja Itävallan kansalaisia n. 300,000. Näitä vastaan ovat nyt suunnitellut toimenpiteet tähdätyt.

Mitä suunniteltuun talouspolitiikkaan tulee, asettui pääministeri selvästi tähänastisen syndikaatti- ja monopolijärjestelmän kannalle. Hän ei puolustanut ainoastaan viljanomopolia, vaan myös maatalouden vaatimaa karjamonopolia. Jälkimmäisellä monopolilla ei kuitenkaan näytä olevan lähiaikoina mahdollisuuksia tulla toteutetuksi, vaan jäänevät sille suunnitellut tehtävät edelleenkin karjasyndikaatille. Pääministeri kosketteli myös kysymystä eräiden teollisuuksien saattamisesta pakollisesti valtion johdon alaisuuteen, jota viittausta on kuitenkin pidettävä enemmän poliittisena uhkana. Sama arvo annetaan hänen lausunnolleen hiilikaivosten valtiollistuttamisesta, jota sosialistien ja eräiden agraaripiiri- en taholta on vaadittu.

Sangen varovassa muodossa esitettiin hallituksen luotto- ja finanssi- poliittiset suunnitelmat. Kävi selville, että jatkuvaa deflatiota tullaan vastustamaan. Deflatiota ilmenee kuitenkin edelleen yksityisen talouden alalla sikäli, että kalliimpia vanhempia työvoimia korvataan halvemmilla nuorilla. Valtion budjetissa sanottiin, että se on pidettävä tasapainossa. Velkaantuneille maanviljelijöille luvattiin apua, mutta ei tarkemmin annettu tietää, missä muodossa, koron alentamisella ja halvemman luoton hankkimisella vai miten. Kysymys on kuitenkin vielä aivan alullaan ja sitä vastustavat säästäjien etuja silmälläpitäen miltei kaikki myyt puolueet paitsi maalaisliittolaiset. Pääministerin selitys rahanarvon säilyttämisestä ei ollut yhtä jyrkkä kuin valtiopankin johtuen

siitä, että hänen oman puolueensa lehdistö on jatkuvasti moittinut valtiopankkia vanhoillisuudesta valutta-asioissa ja vaatinut T:in liittymistä puntamaihin. Verotiedoista puheenollen myönnettiin, että nykyiset verot ja maksut ovat liian rasittavat, minkä vuoksi verojärjestelmä olisi muutettava. Valtion välttämättömien sijoitusten ja puolustuslaitoksen yhä kasvavien vaatimusten vuoksi ei veroja kuftenkaan voida alentaa.

Hallitus oli alunksi suunnitellut, että parlamentti olisi vaalien jälkeen ollut useampia viikkoja koolla saattaakseen päätökseen k eräitä edellä selostetussa ohjelmaajulistuksessa kosketeltuja kysymyksiä. Ennenkaikkea olisi ollut välttämätöntä saada valtiopäivien hyväksyminen sellaisille veroesityksille, jotka eivät ole valtunslain alaiset ja joiden avulla hallituksen tarkoitus on m.m. parantaa itsehallintoyhdyskuntain huonoa raha-asiajn tilaa. Mutta koska oli pelättävissä, että kaikki hallitupuolueet eivät näin heti vaalien jälkeen olisi olleet valmiit näitä esityksiä hyväksymään, katsoi hallitus parhaaksi siirtää ne tuonneemmaksi. Monissa muissakin asioissa olivat erimielisyydet hallituksen keskuudessa syynä siihen, ettei tuloksia oltu saatu aikaan, minkä johdosta valtiopäiväin koolla-olo jäi näin lyhyeksi.

Mielipiteet kävivät ristiin etenkin viljamonopolin undestijärjestelyn suhteen, joka on muodostunut erittäin pulmalliseksi. Kun tämä monopoli viime vuonna perustettiin, vahvistettiin viljalle suhteellisen korkeat hinnat, jotka ovat vieläkin voimassa. Vaikka viimevuoden sato suuren kuivunden vuoksi oli huono, jäi monopolille kuluvaaksi satokaudeksi varastoon vielä 60,000 vauhallista viljaa. Kun tämän vuoden sato tuntuu sangen lupaavalta, tuottaa sen vastaanoton järjestäminen ja rahoittaminen suuria vaikeuksia. Raha-asiajnministeri Trapl oli vastustanut lisävarojen myöntämistä tähän monopoliin, joka jo on niellyt 750 milj. K:in valtion varoja, vaikka valtion takuu on vahvistettu vai 60 miljoonaksi K:in. Seuraksena oli, että rahaministerin oli pakko ottaa kunden viikon "sairasloma", jonka aikana pääministeri itse hoitaa rahaministerin salkkua. Muidenkin hallituksen jäsenten pitäisi lähteä lomalle, mutta sitkeän viljakasvuyksen johdosta heidän on vielä oltava pääkaupungissa. Taloudelliset ministerit ovat viikkokausia yhdessä asiantuntijain kanssa kysy-

mystä pohtineet ja näyttävät pyrkivän sellaiseen ratkaisuun, että maanviljelijöille määrätään, kuinka suurella alalla he saavat viljellä viljaa, jos^{at} maksetaan täysi hinta. Täten heidät pakoitettaisiin supistamaan viljan viljelystä ja lisäämään rehu- ja teollisuuden tarvitsemien kasvien viljelystä.

Erikoisuutena mainittakoon, että keskisäädyn elinkeinopuolue pyrkii innokkaasti käyttämään hyväkseen tätä hieman sekavaa sisäpoliittista tilannetta. Kun muut puolueet näkevät koettavan unohtaa vaalitaistelussa antamia^{an} lupauksia, on elinkeinopuolue ryhtynyt tarmokkaasti toteuttamaan niitä ohjelmakohtiaan, joilla se oppositiossa ollessaan eli. Niinpä puolueen edustaja hallituksessa on valmistanut lain kahden vuoden elinkeinosuluksi. Se merkitsee sitä, että uusia liikeyrityksiä ei saa perustaa, jos niiden kilpailun katsotaan voivan vaikuttaa haitallisesti entisiin elinkeinon harjoittajiin, etenkin itsenäisiin pikkuyrittäjiin. Puolueen taholla on suunnitteilla muitakin samalaatuisia toimenpiteitä. Puolue on tietoinen siitä, että hallituksen on otettava huomioon sen toivomukset, koska tämä pikkupuolue voisi muuten helposti hajottaa hallituskokouksen.

85 vuotta täyttäneen valtion päämiehen terveydentila ei ole kehuttava, vaikka se yritetään pitää salassa. Niinpä hänen talvella saamansa halvauskohtaus selitettiin ulospäin lieväksi vilustumiseksi. Väitetään, että presidentti ei tiedä, että uuden hallituksen kauppaministerinä on elinkeinopuolueen Najmann, josta presidentti oli viisi vuotta sitten sanonut N:n jouduttua syytteeseen jostakin väkrennyksestä, ettei hän sellaista miestä tule koskaan nimettämään hallituksen jäseneksi. Huononäkönsä vuoksi presidentti allekirjoittaessaan uuden hallituksen nimityskirjan ei tietenkään voinut lukea, mitä nimiä siinä oli. Ruotsin asiainhoitaja, joka hiljattain nimitettiin lähettilääksi, kertoi valtakirjan jättämistilaisuudesta, ettei presidentin kanssa syntynyt minkäänlaista keskustelua, vaikka kieleksi oli sovitettu saksa, joka tuottaa hänelle vähimmän henkistä rasitusta. Edustajakamarin puhemiehen kanssa oli presidentti joku aika sitten puhunut aluksi saksa, ja sitten englantia. Samaten oli hän äskettäin ruvennut puhumaan vieraita kieliä erään slovakilaisen lähetystön kanssa. Kun presidentin terveydentila on tällainen, ei ole ihmeteltävää, että täkäläisissä poliittisissa piireissä kuulee sanottavan erehdykseksi viimeistä presidentin vaalia. Puolan lähettilään se-

lityksen mukaan ei presidentti ole lähimmän ympäristönsä vaikutuksesta luopunut korkeasta virastaan, kuten hän talvella suunnitteli. Sama kertoja väitti, että ministeri Benešin mahdollisuudet tulla hänen seuraajakseen ovat nykyisen parlamentin kokoonpanon vuoksi pienemmät kuin aikaisemmin, koska muka Henleinin puolueen hajoituksen estämisen hinta oli se, että se äänestäisi presidentiksi maalaisliiton ehdokasta.

Kuten edelläolevasta ilmenee, on Tš:n sisäpoliittinen tilanne monessa suhteessa vaikea. Paitsi saksalaisen vähemmistön oikeutettujenkin vaatimusten täyttäminen tuottaa hallitukselle suuria huolia tulo ja menoarvion laatiminen samoinkuin muidenkin välttämättömien taloudellisten kysymysten ratkaiseminen. Näin ollen näyttääkin, että Malypetrin kolmannelle hallitukselle ei olisi suota pitkää ikää ja että uusi hallituspula olisi jo syksyllä odotettavissa. Presidentin vaali on tietenkin myös läheisen tulevaisuuden kysymys.

Ujontila.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 16

v. a. Asiamiehien Yhteis.

17/2 1935.

Prahassa 17 päivänä heinäkuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 633.

SUOMEN LÄHETYSTÖ		
No. 13 / 327 Sal. 17. 7. 35.		
27/7.35.	29	L.H.
RYHMÄ	5	C 28

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i .

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää raporttinsa No. 16 aiheesta Keskustelu poliittisesta tilanteesta ministeri Benešin kanssa.

v.a. Asainhoitaja:

Ulfon Tili

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 16.

P r a h a ssa 17 p:nä heinä kuuta 19 35.

Asia: Keskustelu poliittisesta
tilanteesta ministeri BENEŠin
kanssa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
13 / 1027 Sal. 19. 1935		
24/7 35.	7/9	L. L.
Ministeri	Asiantuntija	Asiamies
S	C 28	

Olin pyytänyt audienssia min. BENEŠin luo saadakseni ennen lomalle lähtöäni kuulla hänen mielipidettään eräistä nykytärkeistä poliittisista kysymyksistä. Kun muutamilla tšekäläisillä virkaveljilläni on tapana heti tehdä muistinpanoja keskustelussa esiintyvistä seikoista, tein minäkin niin - puhuteltavani suostumuksella - ja piskakirjoitin tärkeimmät hänen esittämistä näkökohdista, jotka koetan seuraavassa esiintuoda siinä muodossa kuin ne esitettiin.

Jättäessäni samalla ministeri GIRSalle myönnetyn Valkosen Ruusun suurristin siirtyi keskustelu aluksi Tšekkoslovakian Suomen edustuksen vastaisesta järjestelyyn. "Ensi kuussa Tš. nimittää Varsovaan lähettilään, joka ei tule olemaan muulla akkreditoitu. Suomeen nähden on ajateltu kolme vaihtoehtoa: 1/ Tehdä Helsingin edustus itsenäiseksi, 2/ saattaa se Tukholman lähettilään, joka myös on Osioon akkreditoitu, taikka 3/ Riian lähettilään alaseksi." Toisesta vaihtoehdosta min. Beneš arveli, ettei se ehkä olisi Suomessa "populääri". Vastasin, että käsitykseni mukaan tuskin kolmas mahdollisuus olisi populääriempi.

Itäpaktista hän huomautti, että asia on vielä entisellä kannalla. "Saksa ja Puola ovat suostuvaisia, jos tehdään rajoitettu sopimus, johon ei sisälly keskinäisen avunannon velvollisuus. Ranska on Saksalle ilmoittanut olevansa tällä pohjalla valmis neuvottelemaan. Saksalaisten lopullista vastausta

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

odotetaan. Saksa taas odottaa, mitä se voisi saada hyvitykseksi siitä että antaa nimikirjoituksensa paktiin. Englannin - Saksan laivastosopimus on lopullinen sitten vasta, kun Saksa on hyväksynyt muutkin ehdot / itäpakti ja Tonavan sopimus/. Sen vuoksi Saksa on tyytymätön Hoaren puheeseen." BENEŠin esittämä kanta on kuitenkin hieman ristiriidassa tämän päivän iltalehdissä olleen uutisen kanssa, jonka mukaan min. HOARE oli Englannin parlamentissa tehtyyn kysymykseen vastannut, että laivastosopimus tuli voimaan 18 päivänä kesäkuuta, jolloin se allekirjoitettiin.

"Keskieuroopan sopimus lepää toistaiseksi. Syynä siihen on Abessinian kysymys. MUSSOLINI ei neuvottele kahdesta asiasta samalla kertaa. Hän tahtoo kummassakin asiassa päästä voitolle".

Italian kanta asian nykyisessä vaiheessahan näyttää olevan se, että bilateraaliset keskinäistä avunantoa tarkoittavat sopimukset, joiden alunperin tuli liittyä Itävaltaa koskevaan sekaantumattomuussopimukseen, korvataan konsultatiivisopimuksilla. Italia laskenee siihen, että ~~Saksa~~ Saksa, Puola ja Unkari ovat siten helpommin mukaan saatavissa ja että italialais-saksalainen jännitys siten saataisiin toistaiseksi, Abessinian pulman ajaksi, laukeamaan. Tj:ssä taas katsotaan tuon suunnitelman suuresti vähentävän turvallisuussopimuksen käytännöllistä merkitystä. Turvallisuuden organisointi Keski-Euroopassa alkuperäisen suunnitelman mukaanhan on Tonavan sopimuksen varsinainen tarkoitus ja senhän on Tj. ja koko pikku entente asettanut Itävallan ja Unkarin jälleen varustautumisen ehdoksi sine qua non. Se seikka, että Italian toimintavapaus Keski-Euroopassa nykyään on rajoitettu ja pakottaa sen luopumaan Saksaan nähden ottamastaan jyrkimmästä kannasta, ei ole luonnollisesti voinut olla synnyttämättä huolestumista Tj:ssä.

Habsburgeista puheenollen min. BENEŠ sanoi seuraavaa: "Kuten olette huomannut, ovat kaikki gysyneet täällä rauhallisina vuoden 1919 Habsburg - lakien kumoamiseen nähden. Antaa Habsburgeille omaisuutta, merkitsee heidän tekemistä epäpopulääreiksi Itävallassa. Euroopan hoveissa y.m. on aiemmin tunnettu myötätuntoa leskikeisarinna ZITaa ja nuorta arkkiherttua OTTOa kohtaan. On ollut kysymys siitäkin, että kaksoismonarkian perillismaat järjestäisivät heille

odotetaan. Saksa taas odottaa, mitä se voisi saada hyvitykseksi siitä että antaa nimikirjoituksensa paktiin. Englannin - Saksan laivastosopimus on lopullinen sitten vasta, kun Saksa on hyväksynyt muutkin ehdot / itäpakti ja Tonavan sopimus/. Sen vuoksi Saksa on tyytymätön Hoaren puheeseen." BENEŠin esittämä kanta on kuitenkin hieman ristiriidassa tämän päivän iltalehdissä olleen uutisen kanssa, jonka mukaan min. HOARE oli Englannin parlamentissa tehtyyn kysymykseen vastannut, että laivastosopimus tuli voimaan 18 päivänä kesäkuuta, jolloin se allekirjoitettiin.

"Keskieuroopan sopimus lepää toistaiseksi. Syynä siihen on Abessinian kysymys. MUSSOLINI ei neuvottele kahdesta asiasta samalla kertaa. Hän tahtoo kummassakin asiassa päästä voitolle".

Italian kanta asian nykyisessä vaiheessahan näyttää olevan se, että bilateraaliset keskinäistä avunantoa tarkoittavat sopimukset, joiden alunperin tuli liittyä Itävaltaa koskevaan sekaantumattomuussopimukseen, korvataan konsultatiivisopimuksilla. Italia laskenee siihen, että ~~Saksa~~ Saksa, Puola ja Unkari ovat siten helpommin mukaan saatavissa ja että italialais-saksalainen jännitys siten saataisiin toistaiseksi, Abessinian pulman ajaksi, laukeamaan. Tj:ssä taas katsotaan tuon suunnitelman suuresti vähentävän turvallisuussopimuksen käytännöllistä merkitystä. Turvallisuuden organisointi Keski-Euroopassa alkuperäisen suunnitelman mukaanhan on Tonavan sopimuksen varsinainen tarkoitus ja senhän on Tj. ja koko pikku entente asettanut Itävallan ja Unkarin jälleen varustautumisen ehdoksi sine qua non. Se seikka, että Italian toimintavapaus Keski-Euroopassa nykyään on rajoitettu ja pakottaa sen luopumaan Saksaan nähden ottamastaan jyrkimmästä kannasta, ei ole luonnollisesti voinut olla synnyttämättä huolestumista Tj:ssä.

Habsburgeista puheenollen min. BENEŠ sanoi seuraavaa: "Kuten olette huomannut, ovat kaikki pysyneet täällä rauhallisina vuoden 1919 Habsburg - lakien kumoamiseen nähden. Antaa Habsburgeille omaisuutta, merkitsee heidän tekemistä epäpopuläreiksi Itävallassa. Euroopan hoveissa y.m. on aiemmin tunnettu myötätuntoa leskikeisarinna ZITÄ ja nuorta arkkiherttua OTTOA kohtaan. On ollut kysymys siitäkin, että kaksoismonarkian perillismaat järjestäisivät heille

apanaashinkin. Mutta nyt kun Itävalta tuohon toimenpiteeseen on ryhtynyt, on Tš. siitä vapaa. Minä en antaisi heille muutenkaan mitään. Sanotaan että Habsburgien palauttamisella tahdotaan estää Anschluss. Se on naurettavaa. Päinvastoin jos Habsburgit palaavat, tulee juuri se johtamaan Anschlussiin. Nykyäänhän me on Itävaltaa vastaan vain Saksa. Habsburgilaisen monarkian palauttamisesta seuraisi, että Itävallan kommunistit ja sosialistit, jotka vihaavat enemmän entisiä sortajiaan kuin HITLERiä, muuttuisivat natsseiksi. On totta, että Anschluss olisi Jugoslavialle vähemmän vaarallinen kuin Habsburgit, koska Saksan valtakunnan ulottuessa Italiaan saakka Jugoslavia voisi käyttää hyväkseen näiden molempien maiden vastakohtaisuuksia. Mutta siitä huolimatta Jugoslavia kyllä pitää yhtä muiden pikku ententen maiden kanssa ". Kysyin, mitä olisi odotettavissa, jos Italia mahdollisesti kohtaa vaikeuksia Abessinian selkkauksessa ja Saksa silloin rupeaa osoittamaan suurempaa aktiivisuutta Itävallan suhteen. Ryhtyvätkö Ranska ja myös Englanti sotilaallisiin toimenpiteisiin Saksa vastaan ? Vastaus: "Kolme valtiota marssii heti ja Italialla on kyllä joukkoja. Ranska ja Englanti ottavat siihen osaa. Euroopassa sotaa ei voida lokalisoida kuten Afrikassa, Etelä-Amerikassa tai kaukaisessa Idässä. Kuluva ja ensi vuosi voivat olla kriittisiä Euroopan rauhalle, mutta minä suhtaudun kuitenkin tyynesti olojen kehitykseen."

Puolivirallisessa Prager Pressessä on hiljattain myös seikkaperäisesti käsitelty pikku ententen ja lähinnä Tš:n suhdetta Habsburgeihin ja polemisoitu eri tahoilla Länsi-Euroopassa ilmenyttä käsityskantaa vastaan, jonka mukaan Habsburgien palautus olisi pienempi paha kuin Anschluss. Tällaiset kombinaatiot johtuvat muka tšetämättömyydestä ja pahasta tahdosta. Koska Habsburgien palaaminen synnyttäisi Keski-Euroopassa levottomuuksia ja rauhattomuutta, ei pikku entente antaudu edes siitä keskustelemaan. Se ei voi milloinkaan sopia Habsburgien kanssa, joita se yksimielisesti vastustaa yhtä päättäväisesti kuin Oton ja Zitan paluuta Itävaltaan. Siinä mielessä se on valmis ryhtymään äärimmäisiin toimenpiteisiin. Lehti kehittää edellämainittua BENEŠin ajatusta sosialistien suhtautumisesta restauraation tullen siihen johtopäätökseen, että seurauksena siitä olisi pikku ententen ja Saksan liittyminen Habsburgeja vastaan. Tuon käänteeseen tarkoituksena

on ilmeisesti ollut varoittaa ranskalaisia ja englantilaisia piirejä Habsburgeja suosimasta. Näihin vedoten lehti erikoisesti korostaa, että juuri sen vuoksi pitäisi olla Ranskan, Englannin ja Italian elinehtona estää Habsburgien tulo Itävaltaan ja Unkariin. Habsburg-lakien kumoamisen johdosta virinneesä keskustelussa on Bohemia kinnittänyt huomotta vuonna 1921 Tš:n, Jugoslavian ja Ranskan kesken tehtyyn sopimukseen, joka viime vuoteen saakka lienee pysynyt salassa ja jossa Rankka sitoutuu molempia liittolaisiaan kaikin keinoin poliittisesti ja sotilaallisesti tukemaan Habsburgien valtaan pääsyn ehkäisemiseksi.

Vaikutelmistaan Venäjän matkaltaan min. BENEŠ mainitsi: "Venäjä haluaa rauhaa ja se tarvitsee rauhaa 20 vuotta. Hallitussysteemi on luja, koska uusi polvi on jo eläytynyt sikäläisiin oloihin. Vanhaa polvea ei enää ole olemassa. Uudella polvella ei ole imperialistisiä pyyteitä. Se ei esimerkiksi tiedä, että Suomi oli aiemmin Venäjän valtakunnan osa. Vallankumous on sivuuttanut huippunsa. Monella alalla on havaittavissa palaamista takaisin liian pitkälle menneestä radikalaisuudesta. Niinpä on vanha avioliittolainsäädäntö jälleen otettu käytäntöön. Yksityiseen omistusoikeuteen ollaan myös siirtymässä, mikä ilmenee siitäkin, että talonpojille annetaan maata ja lehtiä täydellä omistusoikeudella, Euroopan ei tarvitse pelätä, että Venäjällä olisi sotaisia aikeita. Moskovassa ei tahdota olla missään yhteydessä III internationalen kanssa, koska tiedetään, että se ajaisi muut maat Venäjää vastaan. Siksi ollaan rauhallisia".

Tšekkiläisten innostus Neuvostoliittoa kohtaan, joka vielä pari kuukautta sitten ilmeni muun muassa siinäkin, että České Slovon /Benešin äänenkannattaja/ balkongilta esitettiin vaalien tuloksia odottaville ihmisjoukoille Internationáli, on käsittäkseni BENEŠin Moskovan matkan jälkeen huomattavasti laskenut. Venäjän merkitykseen Tš:n liittolaisena kuulee suhtauduttavan epäilevästi. Vakavaa huomiota on kiinnitetty täällä 15 vuotta olleen Saksan lähettämään varoitukseen venäläisystävälliseen politiikkaan liittyvistä vaaran momenteista.

W. J. T. Filia

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: C 29

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 17.

v. a. Asiantuntijajärjestelmä

17/10 1935.

Prahassa 17 päivänä lokakuuta 1935

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 852.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
14	327 Sal.	35.
27/10. 35	5	5
	UASTO	ASA
5	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

Helsinki.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
raporttinsa no:t 17, 18 ja 19 aiheista

, Katsaus Tšekkoslovakian ja Neuvostoliiton suhteisiin,

Tšekkoslovakia ja pakotteet ja

Budapestin yliopiston 300-vuotisjuhlat ja Tšekkoslovakia.

V.a. Asainhoitaja:

Aljontila

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

P r a h a ssa 17 p:nä loka kuuta 1935.

14 327 Sal. 35.

23/10-35

Asia: Katsaus Tšekkoslovakian ja

Neuvostoliiton suhteisiin.

5 C28

Viime toukokuussa Tšekkoslovakian ja Neuvostoliiton välillä solmitun sotilasliiton jälkeen on täällä monella muulla tavoin pyritty syventämään ja lujittamaan näiden molempien maiden välisiä suhteita. Nopeassa tahdissa on järjestetty käyntejä Neuvostovenäjälle ja otettu vastaan vastavierailuja. Viime kesänähän min. BENEŠ teki virallisen matkan Venäjälle ja jonkun ajan kuluttua saapui LITVINOV Karlsbadiin terveyttään hoitamaan. Mutta varsinkin molempien maiden sotilasviranomaisten välillä on ylläpidetty vilkasta kanssakäymistä. Aluksi ovat lentovoimien päälliköt asettuneet toistensa kanssa yhteyteen. Syyskuussa kävi Moskovassa tšekkiläinen sotilasvaltuuskunta yleisesikunnan päällikön kenraali KREJČIŘ johdolla. Valtuuskunnan palattua kuuli täällä Neuvostovenäjän armeijan nykyistä tasoa suuresti ylitettävän. Muuan tšekkiläinen kenraali puhui allekirjoittaneelle sangen innostuneessa äänensävyssä venäläisten saavutuksista laskuvarjostinhyppääjinä eikä pitänyt mahdollisena, että he sodan syttyessä voisivat rintaman taakse pudottaa huomattavia joukko-osastoja aseistuksineen. Eduskunnan puolustusasiain valiokunnassa esittämässään selostuksessa puolustusministeri MACHNIK mainitsi, että Ranskan, Italian ja Tšekkoslovakian sotilasvaltuuskunnat, jotka olivat Neuvostovenäjän manöövereitä seuraamassa, olivat antaneet seuraavan yksimielisen lausunnon: "Neuvostoarmeija on nykyään loistavassa kunnossa, voiden se rohkeasti mitellä voimaan minkä armeijan kanssa tahansa. Se on jopa niin

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

mainio ja niin erinomaisesti varustettu, että se on luettava maailman parhaimpien armeijojen joukkoon." Ministeri MACHNIK mainitsi vielä, että muistot tšekkiläisten legioonien taisteluista puna-armeijaa vastaan ovat jo unohtuneet eivätkä senvuoksi voi enää olla hyvien suhteiden tiellä. Tšekkoslovakian syysmanövereillä oli saapuvilla venäläisiä sotilasasiantuntijoita, jotka luonnollisesti saivat tarkoin perehtyä kaikkiin strateegisiin yksityiskohtiin. Heidän mielenkiintonsa kuuluu lähinnä kohdistuneen ilmailun alalla tapahtuneisiin valmisteluihin ja yhteistoimintaan tulevaa sotaa silmälläpitäen.

Taloudellisten suhteiden kehittämiseksi on Tšekkoslovakiasta liiennyt Neuvostovenäjälle luottoa vain 250 milj. kruunua, josta määrästä toistaiseksi on käytetty vain 70 milj. Venäjän kauppaan täällä kiinnitetyt suuret toiveet eivät oikein ota toteutuakseen. Kolmen jopa neljän vuoden maksuajalla eivät tšekkiläiset mielellään tee kauppvoja ja mitä koneisiin tulee halauavat venäläiset vain mallikappaleita ja tarjoutuvat ostamaan lisensejä. Venäjään nähden pitää myös paikkansa se täällä saavutettu kokemus, että kuta paremmiksi poliittiset suhteet jonkun maan kanssa muodostuvat, sitä huonommin kehittyvät kaupalliset suhteet, kuten on laita Ranskaan ja pikku entente'en nähden. S:in sijaan kehittyvät taloudelliset suhteet Saksan kanssa niin hyvin, että valtiovallan taholla suunnitellaan keinoja yhä kasvavan viennin ehkäisemiseksi. Pelätään Saksan ostavan liian paljon raaka-aineita sotateollisuuttaan varten.

Matkailun alalla Tšekkoslovakiassa on suurella touhulla ruvettu järjestämään seura- y.m. matkoja Venäjälle. Mutta kun sieltä -- tunnetuista syistä -- ei tule varsinaisia matkailijoita Tšekkoslovakiaan, ovat Venäjän Intourist-toimistot ulkomailla vastapalvelukseksi ruvenneet mainostamaan tšekkiläisiä kylpypaikkoja.

Neuvostoliiton avulla arvellaan täällä nykyään voitavan ratkaista myös kiperä työttömyyskysymys. Työttömien luku on viime vuosina pysytellyt vuodenaajoista riippuen 500.000 - 800.000 paikkeilla eikä toistaiseksi ole keksitty tepsivää keinoa näiden korkeiden lukujen alentamiseksi. Sosiali-

ministeri luulee nyt löytäneensä pulman ratkaisun. Hänen suunnitelmansa mukaan olisi puoli miljoonaa työtöntä lähetettävä uudisasukkaiksik Venäjälle, missä maata on runsaasti eikä kielikään tuota voittamattomia vaikeuksia. Tuskin kysymys sentään on niin yksinkertainen kuin täällä luullaan Venäjän olojen pintapuolisen tuntemuksen nojalla. Tšekkiläisiä ammattimiehiä on kyllä Neuvostovenäjällä jo ollutkin, mutta senjälkeen kun heidän palkkojaan ei enää maksettu ulkomaan valuutassa, palasivat he takaisin kotimaahan.

Tšekkiläisten lehtimiesten ja kirjailijain viime kalvena Neuvostovenäjälle tekemään vieraskäyntiin vastasi lokakuun alussa kirjailija KOLT-SOVin johdolla tänne saapunut venäläinen valtuuskunta. Valtuuskuntaan kuuluivat lisäksi kirjailijat Alexis Tolstoi, S.Tretiakov, A.Fedejev, Anna Karavajeva, ukrainalainen Ivan Nikitienko, valkovenäläinen Janho Kupala sekä ulkoasiain komisariaatin ja eräitä neuvostolehtien edustajia. Tšekkiläiset isännät ottivat vieraansa tietenkin lämpimästi vastaan ja lehdistö osoitti heille aivan erikoista huomiota. Vieraitten kunniaksi järjestetyillä päivällisillä pidetyistä puheista merkittäköön min. ALEXANDROVSKIn seuraava lausunto Prahan ja Moskovan yhteisistä päämääristä:

" Welche Unterschiede auch immer zwischen uns bestehen mögen, einen Weg ziehen wir bereits gemeinsam. Dieser Weg ist der Kampf für den unteilbaren Frieden, für die kollektive Sicherheit gegen jeden Angreifer. Dieser Weg führt die Tschechoslowakei und Russland zu einem tiefen gegenseitigen Verständnis und zu einer aufrichtigen Zusammenarbeit, er führt zur Erkenntnis der Notwendigkeit gegenseitiger realer Hilfe, zu Annäherung auf wirtschaftlicher Grundlage und zur gegenseitigen Bereicherung auf kulturellem Gebiet. Die Exkursion der russischen Journalisten erfolgt zu einer Zeit, in der aus stürmischen Kriegswolken, welche schon Jahre hindurch den europäischen Horizont verdüstern, vernichtende Blitze zucken. Zu uns drängt das Unwetter vorläufig nur durch entferntes, aber auch jetzt schon drohendes Donnern. Und jeder denkende Mensch wartet mit Spannung, wohin der totbringende Sturm die Fackel des Kriegsbrandes früher hinschleudert. Ein solches Warten bedeutet aber nicht untätiges Zuschauen. Es ist für niemanden ein Geheimnis, dass der tschechoslowakische Staat geographisch und ideologisch jenen Ländern und Systemen im Wege steht, die ihre Zukunft auf der öffentlichen Knechtung ihrer und fremder Völker aufbauen möchten. Die Situation ist kompliziert, aber die Aufgabe ehrenvoll."

Neuvostolähtetilään viittaus "jakaamattomaan rauhaan", jota iskusanaa min. BENEŠ vielä keväällä ahkerasti käytti, ei ole kylläkään täällä enää muodissa senjälkeen kun tšekkiläiset lehtimiehet olivat kesällä käyneet

Italiassa valmistamassa maaperää BENEŠin ja MUSSOLININ kohtaamiselle ja jälkimmäinen viimeksi Itävallan rajalla pidetyillä manövereillä oli osittanut jatkuvasti vastustavansa Anshlussia. Italialaistenysamoihin aikoihin Tšekkoslovakiaan sijoittamat suuret hiili-, jalkine- ymm. tilaukset lienevät myös osaltaan vaikuttaneet siihen, että tšekäläisessä ulkopoliitikassa otettiin käytäntöön toinen tunnussana: "Ehdoton puolueettomuus".

Venäläisen valtuuskunnan jäsenet olivat muuten täällä ollessaan avoimesti puhuneet panslavismista ja esiintyneet venäläisinä natsionalisteina. Muuan Suomessa hiljattain käynyt sanomalehtimies kertoi Koltsovilta tiedustelleen, miksi Neuvostovenäjä menettelee Karjalassa niin kuin se on menetellyt ja saaneensa vastaukseksi, että Karjala kuuluu kerta kaikkiaan Venäjän valtakuntaan. K. oli ihmetellyt, että Tšekkoslovakiassa tunnetaan mielenkiintoa niin kaukaista asiaa kohtaan. Kertoajani arveli, että vieraitten julkituoma panslaavisuus oli vain taktiikkaa.

Mitä Tšekkoslovakian kommunisteihin tulee, väitetään heidän saaneen Kominterntä^{ty} nuhteita siitä, että ovat leimanneet presidentti MASARYKIn ja myös BENEŠin ryhmän fascisteiksi. Nykyään tšekäläiset kommunistit ovat muuttaneet taktiikkaansa ja heidän oppositionsa hallitusta ja sotilasbudjettia vastaan on muuttunut melko lieväksi. Presidenttivaaleissa he kuulemma äänestävät BENEŠiä. He eivät enää myöskään yhtä jyrkästi kuin viime talvena vaadi yhteisrintaman muodostamista sosialidemokraattien kanssa, jota jälkimmäiset nykyhetkellä pitänevät itselleen turmiollisena. Muuttunut taktiikka ei suinkaan tiedä sitä, että kommunistien toiminta olisi täällä lamassa. Mainittakoon vain, että lokakuun ensimmäisenä päivänä alokkaiden tullessa kasarmeihin heille jaettiin useissa paikoissa lentolehtisiä, joissa kehoitettiin muodostamaan sotilasneuvostoja eri joukko-osastoihin. Näistä lentolehtien kättäjistä pidätettiin yksin Prahassa kymmenkunta.

Tsarivenäjän emigranteista Tšekkoslovakian valtio huolehtii kuten tähänkin asti. Tulo- ja menoarviossa ovat heitä varten varatut määrärahat entisen suuruiset. Etenkin henkisen työn tekijät, professorit, tiedemiehet, kirjailijat saavat avustusta, joka on noin 600 kruunua kuussa. Ne emigrantit,

jotka toimivat koulujen opettajina, saavat kaksinkertaisen avustuksen. Emigrantteja on täällä nyt enää jällellä vain noin 5.000, eli neljäsosa siitä mitä niitä oli alkujaan. Yleinen käsitys näistä maanpakolaisista tuntuu olevan se, että he eläen yhä edelleen vanhoissa käsityksissään, joita eivät voi muuttaa, olisivat itse tuominneet itsensä ja että heidän poliittinen merkityksensä, mikäli sellaisesta enää voi puhua, päivä päivältä pienenesi. Emigranttien toimintaa ja oloja hyvän tunteva henkilö arveli, hänen mielipidettään kysyessäni, emigranttien tehneen historiallisen virheen siirtyessään Venäjän rajojen ulkopuolelle, missä heidän toiminnallaan ei ole maaperää.

Myöntilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 18.

v. a. Asiantuntija Jönkeli

17/10 1935.

P r a h a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

P r a h a s s a 17 p:nä loka kuuta 1935.

19 337 Sal.

35.

Asia: Tšekkoslovakia ja pakotteet.

27/10.35

5 C28

Suhtautuminen kansainliiton hyväksymiin pakotteisiin on tietenkin Tšekkoslovakiassakin suuresti askarruttanut yleistä mielipidettä. Lehdistön kannanotto ei ole ollut yksimielinen. On kirjoitettu sekä pakotteiden puolesta että niitä vastaan. Hallituspuolueistakaan eivät kaikki ole niitä ehdottomasti ~~miik~~ hyväksyneet. Näiden puolueiden, lukuunottamatta ehkä tšekkiläisiä ja saksalaisia sosialidemokraatteja, on ollut vaikeata mukautua uuteen suuntautumiseen, joka ei suinkaan ole omiaan edistämään täällä kaikissa piireissä hartaasti toivottua sovintoa Italian kanssa. Stresan konferenssin alkuluvista valmisteluun saakkahan Tšekkoslovakia on kovasti pyrkinyt lähentymään Italiaa. Siinä tarkoituksessa kävi m.m. viime kesänä suuri ja edustava lehtimiesvaltuuskunta Roomassa koettaen samalla valmistella BENESIN ja MUSSOLININ kohtaamista. Tšekäläisissä vasemmistopiireissä annettiin kyllä aikanaan arvoa Ranskan ja Italian välien paranemiselle. Italialainen fascismi ei tietenkään ollut niille mieleen, mutta se seikka, että Italia liittyisi Keski-Euroopan rauhan takajiin pääsi voitolle heidän doktrinäärisestä vastenmielisyydestään, mikä oli sitä käsittävämpää, kun täällä sydämellisesti tervehditty uusi liittolainen, Neuvostovenäjä ei myöskään käy demokratian esikuvasta. Ja nyt olisi hyvällä alulla oleva Italian ystävyys jälleen uhrattava. Joka tapauksessa on uusi kannanmuutos vasemmistopuolueille helpompaa kuin oikeistolle, joka jo ennestään on tuntenut suurempaa myötätuntoa Italiaa kohtaan.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jäkeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Ne epäilykset pakotteiden suhteen, joita lähinnä tšekkoslovakialaisessa maalaisliittolaisessa ja kansallisdemokraattisessa lehdistössä on esitetty, perustuvat ehkä konservatiivista ajatustapaa likinnä vastaavaan käsitykseen, että yksityinen valtio ei voi riittävästi luottaa turvallisuutensa takaamisessa kansainliittoon. Siksi näissä piireissä luotetaan enemmän sotiliittoihin rakentuvaan turvallisuusjärjestelmään. Kollektiivisen turvallisuuden aatteiden esitaistelijaksi katsotaan Englannin nykyoloissa sen vuoksi ruvenneen, että se voi tarvita kansainliittoa omien brittiläisten etujen turvaamiseksi. Sen sijaan täällä ei pidetä lainkaan varmana, että Englanti esiinnyisi samanlaisella päättäväisyydellä, jos olisi kysymys esimerkiksi Tšekkoslovakiaan tapahtuneen hyökkäyksen torjumisesta. Pakotteiden soveltamista vastustavissa kannanilmaisuuksissa on esitetty se ajatus, että juuri jälkimmäisessä tapauksessa lähempänä oleva tarmokas Italia voisi esiintyä tehokkaana suttajana, minkä johdosta olisi varottava suuttuttamasta Italiaa osallistumalla pakotteisiin. On myös vedottu pakotteista Tšekkoslovakialle aiheutuviin raskaisiin taloudellisiin seurauksiin, jotka pula-ajan vuoksi olisivat sitä tuntuuammat. On huomattava, että vasemmistolehdistökään, sikäli kuin se on ulkoasiainministeriötä lähellä, ei ole kokonaan ummistanut silmiään näillä vastasyille. Sille on myös tärkeätä, ettei italialaisten tunteita loukata. Osallistumista pakotteisiin taas perustelhanx pääasiallisesti sillä, että nyt on kysymyksessä tärkeän ennakkotapauksen luominen kansainliiton toiminnassa mahtavamman valtion hyökätessä heikomman kimppuun. Jos Tšekkoslovakia kieltäisi myötävaikutuksensa pakotteisiin, sanotaan edelleen, luopuisi se oikeudestaan voida tarvittaessa itse vedota kollektiiviseen turvallisuuskoneistoon.

Tšekkosloveniassa vallitsevat erimielisyydet pakotteisiin nähden eivät kuitenkaan ole niin suuret, että niistä voisi aiheutua mitään vakavampaa riitaa. On todennäköistä, että Tšekkoslovakia tulee osallistumaan pakotteisiin tavalla, joka ei voi Italialle antaa aihetta tehdä johtopäätöksiä suhteistaan Tšekkoslovakiaan, mutta joka riittäisi osoittamaan Tšekkoslovakian solidaarisuutta kansainliiton kanssa.

Mitä pakotteiden oikeudelliseen puoleen tulee, ollaan täällä yleensä sitä mieltä, että Tšekkoslovakia voi ne saattaa voimaan vuoden 1923 lain perusteella, joka koskee yksinomaan kansainliiton peruskirjan 16 artiklaa ja säätää, että kaikkiin siitä johtuviin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä parlamenttiakin koolle kutsumatta. Ulkoasiainministeriössä hiljattain pidetyssä neuvottelussa aseiden vientä koskevan kiellon toteuttamiseksi, katsottiin täällä voimassa olevan lisenssijärjestelmän tarjoavan kyllin tehokkaan kontrollin. Finanssipakotteiden toteuttamiseksi ja kontrollimiseksi ei täällä tarvitse muuta kuin turvautua voimassa olevaan valuuttasäännöstelyyn.

Lokakuun 22 päivänä min. BENEŠ tekee hallitukselle yksityiskoh-
taisesti selkoa kansainliiton pakotteita koskevista päätöksistä.

W. J. Anttila.

Mitä pakotteiden oikeudelliseen puoleen tulee, ollaan täällä yleensä sitä mieltä, että Tšekkoslovakia voi ne saattaa voimaan vuoden 1923 lain perusteella, joka koskee yksinomaan kansainliiton peruskirjan 16 artiklaa ja säätää, että kaikkiin siitä johtuviin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä parlamenttiakin koolle kutsumatta. Ulkoasiainministeriössä hiljattain pidetyssä neuvottelussa aseiden vientä koskevan kiellon toteuttamiseksi, katsottiin täällä voimassa olevan lisenssijärjestelmän tarjoavan kyllin tehokkaan kontrollin. Finanssipakotteiden toteuttamiseksi ja kontrollimiseksi ei täällä tarvitse muuta kuin turvautua voimassa olevaan valuuttasäännöstelyyn.

Lokakuun 22 päivänä min. BENEŠ tekee hallitukselle yksityiskoh-
taisesti selkoa kansainliiton pakotteita koskevista päätöksistä.

W. J. J. J.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 19.

v. a. Asiakirjojen Johtaja

17/10 - 35

P r a h a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salminen.

RAPORTTI n:o 19.

P r a h a ssa 17 p:nä loka kuuta 19 35.

14 / 327 Sal. 35.

Asia: Budapestin yliopiston

300-vuotisjuhlat ja Tšekkoslovakia.

22/10.35

5 C28

Budapestin yliopiston hiljattain vietettyä 300-vuotisjuhlaa on seurattu hieman sekavin tuntein pikku ententen maissa jo siitäkkin syystä, että näiden maiden yliopistot eivät olleet edes saaneet kutsua juhlisiin. Tšekkoslovakiassa ei ole voitu sulattaa sitä, että PetyPázmányin yliopiston juhlimiselle muka annettiin yltiöisänmaallisen mielenosoituksen leima esittämällä yksinomaan unkarilaisena opinahjon menneisyys, joka vuodesta 1635 vuoteen 1777 sijaitti Trnavassa Slovakiassa. Toinen karvas pala tšekkiläisten nieltäväksi oli Pesty Naplón muuan kirjoitus samoin kuin juhlassa pidetyt puheet, joissa korostettiin yliopiston juuri juhlapäivänään parhaiten todistavan magyarien henkisestä etevämyydestä Tonavan laaksossa.

On ilmeistä, että täällä ei ole voitu olla reagoimatta naapurimaan moisen itsekehusekelun johdosta. Niinpä Národní Listy kirjoitti samoihin aikoihin vietetyn pyhän Wenzelin juhlan yhteydessä, että tsekeillä oli jo sata vuotta ennenkuin unkarilaiset tulivat Eurooppaan sivistynyt, kristitty valtio ja pyhimyksensä. Tšekäläisissä aikakauslehdissä on asiallisin näkökohdin koetettu vähentää juhlitun yliopiston unkarilaista merkitystä. On huomautettu, että unkarilaisilla olisi syytä kiinnittää enemmän huomiota siihen, mitä he ovat lainanneet naapuriensa kulttuurista. Niinpä väitetään, että Trnavan akatemiasa, joka sittemmin muodostettiin yliopistoksi, on puolentoistavuosisadan aikana toiminut opettajina enemmän slovakkeja, ruteneja, rumaniäläisiä, serbejä,

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ja kroaatteja kuin unkarilaisia. Tšekkien kirjallisuuden historian taas katsotaan osoittavan, että tšekeillä on aina ollut suuri vaikutus slovakkeihin.

Väite unkarilaisten henkisestä ylemmydestä leimataan täällä naurettavaksi, koska yliopisto vielä senkin jälkeen, kun se siirrettiin Budaan ja sittemmin Pestiin, saa muka kiittää kaikista suurista saavutuksistaan sellaisia tiedemiehiä kuin Lenhőckia, Morvačfikia, Pušszkyä, Schwarczia, ja Grossia y.m., jotka eivät ole unkarilaisia. Yliopiston kirjapainossa julkaistujen huomattavimpien teosten tekijöinä väitetään olleen niinikään enemmän slaaveja, rumania-laisia ja saksalaisia, kuin phdasverisiä unkarilaisia. Ei ole myöskään puuttunut huomautuksia unkarilaisen tieteen tasosta verrattuna naapurimaiden tieteseen.

Edelläolevat rivit antanevat jonkinlaisen kuvan Tšekkoslovakian ja Unkarin välillä nykyään vallitsevista "kulttuurisuhteista".

W. J. J. J.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 20.

v. a. Asiamiehitys Yöntöle

2/10 1935.

Prahassa 2 päivänä marraskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 922.

15/327 Sal. D. 35.		
6/11. 35.	?	
5	CR8	

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen oheisena ministeriölle lähettää
raporttinsa no. 20 aiheesta

"Tšekkoslovakian ja Puolan välinen kiista".

V.a. Asainhoitaja:

Ryntala

P r a h a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 20.

P r a h a s s a 2 p:nä marras- kuuta 1935.

Asia: Tšekkoslovakian ja Puolan

välinen kiista.

15 227 Sal. D. W.
11-35
5 C28

Varsovan ja Prahan välille kehittyneen jännityksen johdosta, joka on vienyt siihen, että eräiltä konsuleilta on riistetty eksekvatuuri ja lopulta Puolan Prahan lähettilään poiskutsumiseen, on varsinkin Tšekkoslovakiassa jo kauan koetettu tutkia syytä "veljesmaan" vihamielisyyksiin. Kun tämä nyt kärjistynyt ristiriita kaikesta päättäen ei ole yksistään paikallista laatua eikä koske vain pienen Tešenin alueen puolalaisen väestön kohtelua, joka on riidan muodollinen aiheuttaja, saattaa olla syytä sitä hieman laajemmin selostaa.

Tšekkoslovakian virallisella taholla selitetään konfliktin syyt seuraavaan tapaan:

Tešenin kysymyksen tultuaan maailmansodan jälkeen järjestetyksi olivat Puolan ja Tšekkoslovakian suhteet sangen tyydyttävät. Tietoisina molempien maiden yhteisistä eduista keski- ja itä-Euroopassa alueellisen turvallisuutensa ja Euroopan rauhan kannalta olivat Puola ja Tšekkoslovakia pyrkineet selvittämään erimielisyytensä ja luomaan perustan vastaiselle yhteistoiminnalle. Tässä tarkoituksessa oli ministeri SKIRMUNT käynyt Prahassa ja min. BENEŠ vierailulla Varsovassa, jossa tilaisuudessa allekirjoitettiin joukko sopimuksia Puolan ja Tšekkoslovakian välillä, m.m. vähemmistösopius. Puolan ja Tšekkoslovakian yhteistoiminta kansainvälisiin kysymyksiin nähden oli senjälkeen erinomainen etenkin, kun Puolaa silloin pidettiin ensimmäisenä valtiona, joka oli kär-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

eristännyt suhteensa Saksan kanssa. Marsalkka PILSUDSKIN v. 1926 toimeenpanon vaalankaappauksen jälkeen Puolan ja Tšekkoslovakian välit jonkun verran kylmenivät, mutta säilyivät kuitenkin toistaiseksi korrekteinä. HITLERIN valtaan tultua ja länsimaiden suunnitellessa Saksan eristämistä rupesi PILSUDSKI toimimaan Saksan taholta sovinnoisempaa suhtautumista Puolaan ja heti BECKIN tullessa ulkoministeriksi marraskuussa 1932 annettiin Puolan Berliinin lähettiläälle ohjeeksi ryhtyä Saksan kanssa salaisiin neuvotteluihin, jotka sitten johtivat 26 päivänä tammikuuta 1934 allekirjoitettuun sopimukseen.

Muutamia päiviä sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen ryhtyi Puolassa koko hallituksen lehdistö ankariin hyökkäyksiin Tšekkosloviakia vastaan. Puolan konsuliksi Moravská Ostravaan nimitettiin 1 päivänä helmikuuta MALHOMME ja pyydettiin hänelle eksekvatuuria. Konsuli Malhomon aikaisemmasta toiminnasta hankittujen tietojen perusteella Tš:n hallitus epäri antaa suostumustaan ja halusi ensin nähdä, hoitaisiko hän konsulitehtäviään normaalilla tavalla. Pian ilmeni kuitenkin, että Malhomme rupesi vaatimaan oikeuksia, jotka hänellä konsulina eivät kuuluneet. Niinpä hän kävi tarkastamassa Tšekkosloviakiassa olevia puolalaisia kouluja tšekäläisten viranomaisten tietämättä. Lisäksi hän sekaantui puolaisten puolueiden toimintaan. Kun sitten muuan puolalainen kansanedustaja oli Puolan valtiopäivien erään valiokunnan istunnossa syyttänyt konsuli Malhommea ja hänen sihteeriään mielten kiihoittamisesta Tešenissä ja toiselta puolen Tšekkoslovakian edustajakamarin muuan puolalainen jäsen oli niinikään ankarasti tuominut konsuli Malhomon toimintaa Tšekkosloviakiassa, pyysi Tšekkoslovakian hallitus joulukuussa 1934 Puolan hallitusta kutsumaan takaisin Malhomon ja nimittämään hänen tilalleen sopivamman henkilön. Puolan hallitus vastusti aluksi tätä pyyntöä, mutta suostui siihen lopulta 28 päivänä helmikuuta 1935. Tšekkoslovakian hallitus oli nyt vakuutettu, että Puolan Moravská Ostravassa olevan konsulinviraston päällikön vaihdos johtaisi molempien maiden välien parantumiseen ja oli puolestaan valmis heti, kun sitä pyydetäisiin antamaan suostumuksensa uudelle konsulille. 23 päivänä maaliskuuta Puolan hallitus pyysi eksekvatuuria Iwowitzille entiselle poliisipäällikölle A. KLOTZille, joka vähä² ennen konsuliksi nimitystään oli kutsuttu Puolan ulkoasiainministeriön palvelukseen. Saatuaan 9 päivänä

huhtikuuta tunnustuksen konsuli Klotz ryhtyi virkaansa hoitamaan ja antoi heti ymmärtää aikovansa seurata edeltäjänsä jälkiä. Eräässä puolalaisessa koulussa Karvinnassa 6 päivänä viime toukokuuta pidetyssä juhlassa muuan ylioppilas oli saanut tehtäväkseen esittää konsuli Klotzin *Moravská* Ostravan konsulinvirastossa puolalaiselle vähemmistölle pitämän luottamuksellisen puheen, jossa m.m. sanottiin: "Vaikka Tšekkoslovakian hallitus ei ollut tunnustanut konsuli Malhommea, suoritti hän tehtävänsä tunnollisesti ja Puolan kansan hyväksi. Pääkonsuli Malhomme oli puolalaisten järkähtämätön päällikkö täällä ja Olzassa ja senvuoksi hänen nimensä säilyy aina muistossamme, eikä ainoastaan täällä vaan myöskin ulkomailla ja Puolassa. Minä myöskin aion noudattaa hänen esimekkinsä, enkä aijo sallia, että hänen työtänsä kuka hyvänsä pääse^h halventamaan".

Kaikella toiminnallaan konsuli Klotz tosiaan näytti pitävän lupauksensa. "Dzienik Polski", joka edelläviitattujen kansanedustajien sanojen mukaan ei ole ainoastaan *Moravská* Ostravassa olevan Puolan konsulinviraston rahoittama vaan myös toimittama, kirjoitti niin kiihoittavassa hengessä, että se pian lakkautettiin kuu^{ksi} kuukaudeksi. Konsuli Klotz salli myöskin, että hänen konsulinvirastostaan harjoitettiin Puolan sähkösanomatoimiston avulla Tšekkoslovakian tasavaltaa vastaan suunnattua tendenssimäistä ja vihamielistä kiihoitusta, jonka tarkoituksena oli järjestelmällisesti huonontaa Tšekkoslovakian ja Puolan välejä. Konsuli Klotzⁱⁿ suhtautumisesta tšekäläisiin virenomaisiin, esitettyköön seuraava ote poliisiraportista: 20 päivänä syyskuuta 1935 hän kielletyksi kaksi kertaa antautumasta Tešenin poliisien toimeenpanemaan autotarkastukseen. Vasta kolmannen kerran huudettaessa "lain nimessä" hän vastasi huutaen: "Olen Puolan konsuli. Voin tehdä, ymitä haluan. Kivääreillä ja revolvereilla asestettuinako te käytte Puolan konsulin kimppuun. Opettakaa nuorta toverianne täyttämään tehtävänsä kunnolla, niin ettei hän pysähdytä diplomaattiautoja! Menkään Prahan pysähdyttämään ministeri Benešin autoa!"

Mutta konsuli Klotzin kiihoittava asenne saavutti huippunsa kun hän 22 päivänä syyskuuta 1935 piti puheen sillä paikalla, jossa kaksi kuuluisaa puolalaista lentäjää oli saanut surmansa. Puhetta oli kuulemassa alueen Puolan

konsulinvirastojen henkilökunnat mukaanluettuna tšekkiläiset virkailijat. Puheessa sanottiin: "Tämän päiväinen mielenosoitus kiellettiin pelosta. Mutta yhtä suuri kuin on niiden maine, jotka tällä paikalla ovat uhranneet henkensä, yhtä katkera on suuren Puolan kansan halveksuminen niitä julkeita kohtaan, jotka eivät ole sallineet meidän kunnioittaa sankareitamme. Ladatuilla karabiineilla on tie meiltä suljettu. Se on katala häväistys! Mutta kaikki on muuttuva. Koston hetki on pian koittava! Lentäjät Zwirko ja Wigura saavat hyvityksen puolalaisella maaperällä, ja viittaavat kansalaisilleen tietä parempia aikoja kohti!"

Tämänlaatuisen puheen johdosta Tšekkoslovakian hallitus ei tietenkään voinut muuta tehdä kuin riistää Klotzilta konsulioikeuden. Tähän Puola vastasi peruuttamalla eksekvatuurin kahdelta Tšekkoslovakian konsulilta, nimittäin Poznanissa ja Krakowassa, vaikka heidän toimintaansa vastaan aikaisemmin ei ollut tehty mitään muistutuksia. Lopulta kutsuttiin Puolan Prahan lähettiläs pois ja ilmoitettiin, että edustustehtävät tulevat jäämään väliaikaisen asiamiehittäjän huoleksi.

On vaikeata sanoa, mikä on tämän Puolan ja Tšekkoslovakian välisen kiistan varsinaisena syynä. Eräät tšekkiläiset teollisuusmiehet, joiden kanssa olen keskustellut, väittivät ettei Tešenin puolalaisen vähemmistön asema ole viimeaikoina lainkaan huonontunut, minkä vuoksi he eivät käsitä puolalaisten syytöksiä vähemmistösorrosta. Joka tapauksessa on tämä konflikti Tšekkoslovakialle erittäin kiusallinen etenkin kun Puola kiihoittamalla irredentismia Tešenissä, Karpaattovenäjällä ja Slovakiassa samalla rohkaisee unkarilaisten revisionistisia pyrkimyksiä. Siksi Tšekkoslovakia on jo kauan koettanut tehdä voitavansa rii-dan sovittamiseksi ja eri kertoja ehdottanut sen jättämistä sovinto-oikeuden ratkaistavaksi, mutta Puola on sitä joka kerta vastustanut. Vaikka Puolan taholta suunnataan Tšekkoslovakiaa vastaan yhä edelleen kiihkeitä hyökkäyksiä sekä sanomalehdistön että radion välityksellä, pyrkii Tšekkoslovakia noudattamaan mitä suurinta pidättäväisyyttä. Täällä lasketaan siihen, että läheisessä tulevaisuudessa on koittava hetki, jolloin Euroopan politiikan äkinäinen käänne pakottaa Puolan yhtymään kollektiivisia sopimuksia puolustavien valtioiden rintamaan

status quota uhkaavaa revisionismia vastaan. Toiselta puolen otetaan las-
kelmissa huomioon, että Puolan yleinen mielipide ei muka kauan tule hyväksymään
virallisen ulkopolitiikan nykyistä suuntaa.

Mielestäni Puolan ja Tšekkoslovakian konfliktin syyt eivät ole
kansallista lastua, vaikka Tešenin kysymys on otettu tekosyyksi. Syyt ovat
ehkä pikemmin johdettavat kummankin maan ulkopolitiikan erilaisuudesta. Tšekko-
slovakiahan ei ole yleensä koskaan ajanut varsinaista omaa politiikkaa, vaan
nojautunut kombinaatioihin, joihin se itse ei ole paljonkaan voinut vaikuttaa.
Ennen Moskovan ja Prahan välistä sotilasliittoa sekä presidentti MASARYK että
ministeri BENEŠ olivat hyvin lähellä II internationalen linjaa ja olivat
Saksan ja Puolan välisissä riitakysymyksissä pikemmin Saksan puolella. Nyt
taas Tšekkoslovakian ulkopolitiikka turvautuu III internationaleen.

Viime kesänä tein seuraavan muistiinpanon eräästä keskustelustani
Rumanian tšekäläisen lähettilään kanssa, joka käsitys tavallaan valaisee puo-
kysymystä: "Rumanian täytyy vähitellen amicalement luopua ystävyysliitosta
Puolan kanssa. Varsinaisena syynä Puolan ja Tšekkoslovakian väliseen erimieli-
syyteen on se, että Prahasta käsin tuetaan ukrainalaisia /Puolassa/. Venäjä
tukee myös Puolan ukarinalaisia järjestöjä. Ukrainalaiset ovat ne, jotka tu-
levat käymään sota Puolaa vastaan. Jo Veräillessä rauhanneuvottelujen ai-
kana oli BENEŠ havainnut mitä vaikeuksia on oleva suuren maan naapuruudesta.
Siksi hän oli jo silloin kannattanut ukrainalaisten pyrkimyksiä. Nyt hän jat-
kaa tätä politiikkaa. Vaikka venäläisten emigranttien asia kuolee, tulee Ukrai-
nan kysymys elämään."

Alföntila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 31.

v.a. Asainhoitoja Yönteli.

8/11 1935.

Prahassa 8 päivänä marraskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 968.

LÄHETYS		
16	328 Sal.	35
12/11-35	5	
5	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i .

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
raporttinsa no. 21 aiheesta

Tšekkoslovakian -Puolan riita II.

V.a. Asianhoitaja:

M. J. Penttilä

P r a h a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 21.

Praha ssa 8 p:nä marras kuuta 1935.

ULKOASIAMINISTERIÖN
16 338 Sal. 35.

Asia: Tšekkoslovakian- Puolan riita II.

12/11-35

5 C28

Sen lisäksi, mitä lähetystön raportissa no. 20 Tešenin selkkauksesta esitettiin, lienee syytä kiinnittää huomiota vielä erinäisiin poliittisiin keinoihin, joihin Tšekkoslovakian taholta on ryhdytty ei ainoastaan selkkauksen selvittämiseksi, vaan myös vaikuttaakseen Puolan koko ulkopoliittisen suuntautumisen muuttamiseksi.

Kuukauden vaihteessa toimitettiin Puolan korkeakoulujen rehtoreille Tšekkoslovakian yliopistojen ja muiden korkeakoulujen professorien allekirjoittama adressi, jossa pyydettiin puolalaisia virkaveljiä keskuudestaan muodostamaan lähetyskunnan, joka kävisi itse paikalla tutkimassa puolalaisen vähemmistön oloja ja sen jälkeen laatisi siitä ulkokohtaisen kertomuksen. Tälle professoreista kokoonpanulle lähetyskunnalle luvattiin näyttää kaikki kysymystä koskevat salaiset asiapaperit, poliisiraportit j.n.e. Adressi osoitettiin yliopistomiehille, koska täällä vallitsevan käsityksen mukaan he eivät hyväksy BECKIN poliittista suuntaa. Tätä kirjoitettaessa puolalaiset eivät ole vielä antaneet vastaustaan. T.k. 7 päivänä Národní Listy esiintoi mielipiteensä asiasta seuraavaan tapaan: "Manifesti, jonka tarkoituksena on selvittää parhaillaan vallitsevat väärinkäsitykset, on Puolassa herättänyt suurta mielenkiintoa ja saanut myötemielisen vastaanoton kaikkialla, missä ei katsota yksistään BECKIN saksalaisystävällisen politiikan turvaavan Puolan menestystä. Demokraattiset lehdet kysyvät, mitä maailma sanoisi kuullessaan, että Puola on

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

hylännyt Tšekkoslovakian ehdottaman sovinnonvälityksen. Puolan puolella ovat ainoastaan unkarilaiset lehdet. Nykyinen konflikti ei koske ainoastaan Puolan Tšekkosloveniassa olevaa vähemmistöä, vaan Puolan ulkopoliittikka on vaarassa".

Puolan yleiseen mielipiteeseen vaikutetaan täältä käsin toisellakin tavalla. Tšekkoslovakian ulkoasiainministeriön alainen pikku ententen sanoma-lehtitoimisto Centropress, jolla kaikesta päättäen on käytettävänä melkoisia rahavaroja, on viime aikoina ruvennut julkaisemaan myös puolankielistä joka päivä ilmestyvää bulletinia, jota ilmaiseksi jaetaan 35 puolalaiselle, etupäässä sikäläiselle oppositiolehdelle. Centropressin toimituksessa lasketaan palstasenttimetreisjä, kuinka paljon sen aineistosta on Puolassa julkaistu ja sen mukaan päätellään yleisen mielipiteen kannasta.

Min. BENEŠ esiintoi Puolan kysymyksestä t.k. 5 päivänä parlamentissa esittämässään ulkopolitiittisessa ~~raportissa~~ selostuksessa samoja näkökohtia, joita lähetystön raportissa no. 20 oli kosketeltu, korostaen erikoisesti Tšekkoslovakian halua järjestää selkkaus sovinnollista tietä, Kaksi päivää myöhemmin tavatessani min. B:n neuvostolähettilään illanvietossa, B. sanoi juuri silloin saaneensa esitykseensä vastauksen Puolan taholta julkaistun virallisen kommunikation muodossa. Vastausta hän piti kovin heikkona, varsinkin kun siinä uudelleen torjutaan välitysoikeudellinen ratkaisutapa. Puolalaisten kommunikossa pidetään BENEŠIN viimeistä esitystä, kuten Suomen Indistössäkin jo lienee tiedoitettu, erikoisen taktiikan ilmaisuna, jolla toiselta puolen tahdotaan osoittaa halua välien parantamiseen, mutta toiselta puolen jatketaan ilman minkäänlaista muutosta puolalaisen vähemmistön vihamielistä kohtelua. Kuvaavaa on, että Tšekin alue julistettiin poikkeustilaan, samana päivänä, jolloin min. B. piti ulkopolitiittisen puheensa.

Vjontila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 28.

v.a. Asianhoitaja Junttila

16/11 1955

Prahassa 16 päivänä marraskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 988.

17 / 328 Tal. S. 35.
20/11-35
5 C28

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittæen ministeriölle tämän mukana lähettää
raporttinsa no. 22 aiheesta

"Tšekkoslovakian ulkopoliitiikasta".

V.a. Asiasuositaja:

Ryöstilä

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 22.

17 / 328 Sal. D. 35.

P r a h a ssa 16 p:nä marras kuuta 19 35.

20/11-35

Asia: Tšekkoslovakian ulkopoliitikasta.

5 028

Katsoen siihen erikoisasemaan, joka Tšekkoslovakiassa monessa suhteessa on suurvaltain voimain mittelyssä, saattaa nykyhetkellä olla syytä hie-
man laajemmin selostaa maassa vallitsevia poliittisia mielialoja ja niissä il-
menevää suhdetta viralliseen ulkopoliittikkaan. Sangen laajoissa piireissä on
ilmenyt tyytymättömyyttä poliittiseen veljeilyyn Moskovan kanssa, samalla kun
välit naapurimaihin, lähinnä Saksaan pysyvät edelleen melko viilleinä. Tämän
politiikan vastapainoksi onkin valtiopäivien oppositiopuolueiden johtajien
kesken, joihin on liittynyt vielä muutamia maalaisliittolaisiakin, muodostettu
erikoinen Venäjän vastainen ryhmä. Rauhan solmimista bolshvistisen järjestel-
män kanssa on, hyvin ymmärrettävistä syistä, etenkin sudeetti-saksalaisten ta-
holta ankarasti moitittu. Heidän lehdistössään on bolshevismi esitetty länsi-
maisen kulttuurin hävittäjänä samalla kun on korostettu siinä piilevää aasia-
laisuutta vastaan käytävän taistelun merkitystä Euroopan aseman säilyttämiseksi
maailmassa. Tšekkoslovakian katsotaan jo olevan tärkeänä nappulana kommunisti-
sen internationalen shakkipelissä, internationalen, joka Prahan kautta toivoo
voivansa laajentaa rintamaansa keski- ja itä- Eurooppaan. Sudeettisaksalaisten
johtaja Henlein antoi lokakuun lopussa julistuksen, jossa hän suuresti valitti,
että Tšekkoslovakian ja Saksan välit ovat kireät, vaikka min. BENEŠ yhtenä
on korostanut niiden korektisuutta. Hän piti välttämättömänä päästä ystävyyss-
suhteisiin Saksan kanssa ja arveli sudeettisaksalaisten tehtävänä olevan toi-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

mia välittäjänä saksalaisten ja tšekkien välillä ja siten ratkaisevasti myö-
tävaikuttaa Euroopan rauhan hyväksi. Tämä lausunto syynnytti suurta kiihty-
mistä varsinkin tšekäläisessä vasemmistolehdistössä.

Muutamia päiviä senjälkeen, Tš:n kansallispäivänä, min. BENEŠ piti
Brux'issä, sudeetti-saksalaisella alueella, puheen, jossa hän huomattavasti
lähentyi Henlainin linjaa väittäessään käsittävänsä kuulijansa toivovan hy-
viä neapuruussuhteita Saksaan sekä itse sitä myös toivovansa ja siihen pyr-
kivänsä. Pääministerin äänenkannattaja Venkov /maalaisliitt./, joka viime ai-
koina on käsitellyt kysymystä "vasemmistolaisesta" ja "oikeistolaisesta"
ulkopolitiikasta ja arvostellut ideologisiin näkökohtiin perustavaa liitto-
politiikkaa, sai tästä puheesta aiheen hyökkäykseen vasemmiston ajamaa suun-
tautumista vastaan, siitä huolimatta, että min. BENEŠ itse lukeutuu samaan
leiriin. Lehti päätyi seuraaviin johtopäätöksiin: "

"Tämä ei ole tosin mitään uutta, mutta se ansaitsee kuitenkin tulla
mitä laajammassa piireissä huomatuksi. Min. BENEŠ kuvaili suhdetta Saksaan
valtion kannalta, arvostelamatta Saksan nykyistä, entistä tai tulevaa halli-
tusjärjestelmää. Tätä näkökantaa olemme aina puolustaneet huolimatta siitä,
oliko Berliinissä vallassa STRESEMANN, CURTIUS tai HITLER. Suhtautumisemme
Saksaan ei saa olla riippuvainen meillä tai Saksassa vallitsevasta hallitus-
järjestelmästä. Eihän tässä ole kysymys taistelusta demokratiasta ja autori-
täärisistä eduista, kuten niin mielellään koetetaan uskotella. Hiljattain huo-
masimme sopimattoman hyökkäyksen Italiaa vastaan vaan siksi, että maa on fas-
cistinen. Min. BENEŠ vertasi suhdettamme Saksaan erikoisesti senvuoksi, että
meillä ole mitään suoranaisia vastakohtia ja että hän uskoo Saksan ja Euroo-
pan sovintoon "

" Oli aika, jolloin jokainen, joka alusta pitäen vaati tämän po-
liittisen linjan seuraamista, vasemmistolehdistön taholta armotta leimattiin
"hitleriläiseksi", "epädemokraatiksi" j.n.e. Mentiinpä niin pitkälle, että
jokainen matka Saksaan herätti epäluuloja."

"Meille tri BENEŠin lausunto tuottaa tyydytystä, sillä siinä esitettyä poliittista linjaa suhtautumisestamme neppurimaihin puolustamme johdonmukaisesti. Sisäpoliittisesti tri BENEŠin tunnustus ei ole vaille merkitystä, sillä hän ymmärtää, että meidän saksalaisemme toivovat hyvää suhdetta Saksaan. Tämä kuulostaa aivan toiselta, kuin mitä sosialistinen lehdistö kirjoitti suhteista Saksaan Henleinin viimeisten puheitten jälkeen."

Ministeri BENEŠin puolivirallinen lausunto oli eräissä muissakin piireissä antanut toiveita siitä, että hän todella pyrki parantamaan välejä Saksan kanssa. Sillä välin saatettiin täällä julkisuuteen puoli vuotta vahva vakoilujuttu, johon sekaantuneista henkilöistä useimmat ilmoitettiin sudeettisaksalaiseen puolueeseen kuuluviksi. Viikkoa myöhemmin min. BENEŠ esitti parlamentissa ulkopoliittisen katsauksen. Kuten seuraavasta hänen Saksaa koskevista lausunnostaan ilmenee, oli äänensävy jo muuttunut paljon kylmemmäksi jaapidättyväisemmäksi:

"Unser Verhältnis zum nationalsozialistischen Deutschland bleibt korrekt und normal. Wir hätten gern mit diesem Staat den Ostpakt oder auch einen Pakt wie ihn Minister Neurath zur Zeit der Konferenz von Stresa angedeutet hat, unterschrieben und so die Ausglei chung der Beziehungen sowie eine grössere gegenseitige Annäherung vorbereitet, denn wir haben mit Deutschland keine direkten Differenzen und werden sie auch, wie ich hoffe, in Zukunft nicht haben. Von uns aus wird niemals ein Anlass zu Differenzen mit Deutschland entstehen. Wenn sich Deutschland mit den Staaten Westeuropas einigen wird, werden wir dies warm begrüßen. In dieser Richtung haben wir niemals ein Hindernis gebildet.

Wir können mit Deutschland Schwierigkeiten nur als Reflex der europäischen Differenzen haben, denn die Staaten Europas hängen heute alle gegenseitig so stark voneinander ab, dass der allgemeine Frieden Europas tatsächlich unteilbar ist. In dieser Beziehung ist die Politik aller drei Staaten der Kleinen Entente Deutschland gegenüber absolut einheitlich.

Wir gehen so vor, dass in unserem Verhältnis zu Deutschland nichts geschehen kann, was in der Zukunft ein Einvernehmen vereiteln könnte. Wir gehen so vor, dass wir kollektiv mit allen anderen Staaten ebstens auch mit Deutschland in einer Front der Retter des Friedens in Europa stehen können.

----- Wir sind verbündete des demokratischen Frankreich, wir haben uns mit der Sowjetunion geeinigt, wir haben den Donaupakt mit dem fascistischen Italien vorbereitet, haben die Verhandlungen mit dem katholischen Vatikan erfolgreich beendet und wir wünschen uns auch mit dem heutigen Deutschland Frieden und Zusammenarbeit. Wir wollen, dass jeder unsere Demokratie respektiere - und darin werden wir weder innerstaatlich noch zwischenstaatlich irgendwelche Konzessionen machen -, wogegen wir unsererseits das politische Regime der anderen voll respektieren müssen."

Veisi liian pitkälle ruveta analysimaan min. BENEŠin kaikissa ulkopoliittisissa puheissa esiintynyttä klisheetä "korrekteista ja normaalista suhteista Saksaan". Tyydyn vain toteamaan, että Saksan taholla /Deutsche Diplo-

matische Korrespondenzin mukaan/tätä asiaintilaa ei tunnusteta, koska Tšekko-slovakia, joka etenkin saksalaisen vähemmistönsä osaksi tulleeella kohtelulla on muka osoittanut jättäneensä omassa maassaan MASARYKIn humaniteetti-ihanteet käytännössä toteuttamatta, ei ole edes luonut edellytyksiä sellaisille suhteille.

..-.-.-.-.

Min. BENEŠin ulkopoliittisesta katsauksesta ilmeni, että hänen varsinainen mielenkiintonsa oli kohdistunut kolmeen seikkaan: 1/ Englannin kansainliittoa kohtaan osoittamaan harrastukseen, 2/ Tonavan sopimukseen ja 3/ Itä-Euroopan politiikkaan.

Erittäin silmäänpistävää oli BENEŠin korostettu myötätunto Englannin uutta poliittista linjaa kohtaan, johon hän näkyy kiinnittävän hyvin suuria toiveita myös Keskieurooppaa koskevien kysymysten ^{sten} vastaiseen järjestelyyn nähden. Täten virallisen ulkopoliittikan Englantiin kallistuvalla suuntautumiselle on kuvaavaa, että tšekäläinen lehdistö hyvin pian muutti kantansa pakotteisiin nähden Englannin lähettilään käytyä min. BENEŠin luona protestomassa eräiden Englannille epäsuopeiden kirjoitusten johdosta. Mainittakoon myös, että samaan aikaan kuin Ranska Genevessä innokkaasti toimi pakotteiden estämiseksi tai ainakin lykkäyksen aikaansaamiseksi, ne olivat täällä jo kaikessa laajuudessaan hyväksytyt. Italian lähettiläisille oli BENEŠ puolustanut kantaansa pakotteisiin nähden sillä, että hänen on kansainliiton presidenttinä pakko omassa maassaan tarkoin noudattaa liiton päätöksiä. Italiaan kohdistuneet sanat ulkopoliittisessä katsauksessa olivat tietenkin tarkoituksellisesti puistetut varovaiseen muotoon, koska min. BENEŠ Abessinian sodan päätyttyä toivoi myös Italian myötävaikutusta Tonavan laakson kysymysten järjestelyssä. Tonavan sopimuksen pitäisi johtaa paitsi keskinäiseen avunantosopimukseen Italian kanssa myös jonkinlaisiin liittosuhteisiin.

Itäpaktia koskevista suunnitelmistä oli syntynyt ainoastaan sopimus Venäjän kanssa, jota min. BENEŠ piti vain osittaisena ratkaisuna - hätäratkai-

suna. Tämä sopimus on riippuvainen Ranskan ja Neuvostoliiton sopimuksesta, jota Ranska ei ole toistaiseksi ratifioinut. Tri B:n vakuutus, ettei sopimukseen liity minkäänlaisia salaisia määräyksiä, on ilmeisesti ristiriidassa ulkoministeriötä lähellä olevissa lehdissä esiintyneiden lausuntojen kanssa. Tešenin selkkauksen Tš. op. edelleen valmis alistamaan kansainvälisen tuomariistuimen ratkaistavaksi, jonka päätöksen tri B. ilmoitti etukäteen hyväksyvänsä.

Poliittisen katsauksen johdosta syntyneessä keskustelussa oppositio suuntasi melko ankaraa arvostelua B:n politiikkaa kohtaan. Sudeetti-saksalaisten taholta pidettiin liittoa Moskovan kanssa Tšekkoslovakialle turmiollisena, se kun pakottaa maan olemaan bolshevismin porttina Eurooppaan ja Saksan vastaisena linnoituksena. Ulkopoliittikkaa syytettiin myös sudeetti-saksalaisten huonosta taloudellisesta asemasta. Kansallisdemokraattien iäkäs johtaja KRAMAR pöätteli, että aggressiivisen pangermanismin uhatessa maan luotettavin turva on Italian hyvin varustettu armeija, jota vastoin oli suorastaan kevytmielistä uskoa, että ystävyys Venäjään palvelisi maan turvallisuutta. Sivistyksellisten ja taloudellisten suhteiden syventämistä Neuvostovenäjän kanssa ja siihen turvautumista hän piti tri B:n politiikan surullisena loppuna. Slovakialaisen kansanpuolueen taholta vastustettiin niinikään lähentymistä Moskovaan ja syytettiin virallista ulkopoliittikkaa Puolan ja Tšekkoslovakian kiereistä väleistä. Tšekkejä varoitettiin historiallisesta virheestä, joka johtaa muka katastrofiin. Kommunistinen puhuja ei yhtynyt tri B:n käsitykseen englantilaisten imperialistien puhtaisiin rauhanpyrkimyksiin ja piti kansainliittoa liian heikkona rauhankilpenä, jota vastoin Tš:n itsenäisyyden paras tukipylväs oli Neuvostoliitto. Puhuja ilmoitti kommunistisen puolueen äänestävän ulkoministerin ohjelmaselityksen hyväksymisen puolesta, kuten hallituspuolueetkin. Tämä oli muuten ensimmäinen kerta, jolloin tšekäläiset kommunistit kannattivat hallitusta.

Vaikka hallituksen ulkopoliittiset suuntaviivat suurella enemmistöllä hyväksyttiin, kansallisdemokraattien ja slovakien pidättyessä äänestyksestä, näyttää kuitenkin siltä kuin opposition taholta esitetyillä näkö-

kohdilla olisi paljon realista pohjaa ja että niihin on täällä vähitellen kiinnitettävä enemmän huomiota. Koska min. B:n mielenkiintoinen ohjelmaselitys on eri julkaisuna saatettu ministeriön tietoon, ei liene syytä pitämättä jatkaa reuna^{huomau}huomautusten esittämistä. Min. B. puhui paljon, mutta jätti myös paljon sanomatta tyytyen vain viittauksiin.

Yhtä valoisa ja optimistinen kuin on hänen kuvauksensa maansa poliittisesta asemasta ja suhteista naapurivaltoihin, yhtä synkkä ja pessimistinen on hänen veljenpoikansa toimittaja tri Jiří Benešin poliittiset kirjoitukset setänsä edustaman puolueen lehdistössä. Niinpä jälkimmäinen Beneš kirjoitti äskettäin "A-Zet rannissa":

"Lukuunottamatta pientä rajakaistaletta, joka yhdistää meidät Rumaniaan, olemme rautaisen piirin tavoin vihamielisen ympäristön saartamia. Tasa-
valtamme on nykyään todellisuudessa siltana - - - liittolaisemme Neuvostove-
näjän ja liittolaisemme Ranskan välillä. Ja se on myös esteenä etelässä olevan
vihamielisen Unkarin ja pohjoisessa olevan vihamielisen hakaristiliikkeen ja
Puolan välillä ----- "

Tšekkoslovakian suhteet noihin "Vihamielisiin" valtioihin min. BENEŠ
kuittasi taitavasti kauniilla sananparsilla, joihin muissa asianomaisissa maissa
lienee suhtauduttu samalla tavoin kuin Saksassa.

W. J. M. J. J.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetyksen raportti n:o 23.

Ministeri Yönteli

22/11 1935.

Prahassa 22 päivänä marraskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 1003.

18 328 Pal. S. 35.
27/11. 35.
5 (228)

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän mukana lähettää
raporttinsa no. 23 aiheesta

"Tšekkoslovakian taloudellinen tila".

V.a. Asianhoitaja:

Ujontila

Prahassa 22 päivänä marraskuuta 1935.

18 328 Sal. S. 35.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

22/III-35

Raportti No. 23.

5 O28

Tšekkoslovakian taloudellinen tila.

Viime vuoden alussa toimeenpannusta kruunun devalvoimisesta johtuneen tilapäisen taloudellisen nousun jälkeen on lamakausi Tšekkoslovakiassa suu-
sin piirtein alkanut vakiintua. Erinäisissä talouselämän haaroissa on tosin ollut
havaittavana lievää parannusta, mutta muilla aloilla kehitys on jatkunut huonom-
paan suuntaan. Miltei kaikilla aloilla on senjohdosta näkyntä pyrkimyksiä mukau-
tumiseen rajoitetuimpien olosuhteiden mukaan. Keskisääty, joka sodanjälkeisen
ajan suurista vaikeuksista huolimatta verraten kauan antoi leimansa maan talou-
delliselle elämälle, on häviämässä ja muuttumassa sangen vaatimattomissa oloissa
eläväksi pikkuporvaristoksi. Muutos ilmenee selvästi huoneistojen kysyntään Pra-
hassa ja muissa suuremmissa kaupungeissa valaisewasta tilastosta. Varsinaisilla
pulaseuduilla tilanne ei ole lainkaan parantunut. Vaikka siellä täällä jollakin
tekstiiliartikkella valmistavalla erikoistehtaalla on kylliksi työtä tai jokin
kausi-
liike menestyy hyvin, kuten on laita Gablonzin alueella, ei se muuta sitä
tosiasiaa, että pohjois- ja itä-Böömin, Määrin ja Sleesian tekstiilitehtaat ovat
yhä edelleen vaikeassa asemassa, että posliini- ja lasiteollisuudessa on ollut
havaittavana hieman parannusta ja että erikoisteollisuudet, soittokone-, leikki-
kalu-, tekokukka- ja perlemoteollisuudet, joilla vielä muutamia vuosia sitten
oli runsaasti työtä, nyt ovat lamassa. Tämä koskee yleensä viennin varassa ole-
vaa teollisuutta, johon kuuluu esimerkiksi myös hienosaviteollisuus.

Teollisuusmaana Tšekkoslovakia on tietenkin suuresti riippuvainen
viennistään ja yleensä ulkomaisesta kaupastaan. Mutta sitä valaisevat tilasto-
numerot puhuvat jatkuvasti lohdutonta kieltään eivätkä anna paljonkaan toiveita
tilanteen parantumisesta. Niinpä oli kauppavaihto tammi-lokakuussa 11,084 milj.
oltuaan viime vuoden vastaavana aikana 11,032 milj. ja vuosina 1927 -31 vastaa-
vasti 28,493 milj. Kõ. Viimeksi mainittuina vuosina nousi valmiiden tavarain
vientä 10,634 milj. Kõ, jotavastoin se nyt oli vain 4,319 /4,133/ milj.

Osaksi sotapsykoosin ansiosta nousi lokakuun vienti syyskuuhun verrattuna 626 /502/ miljoonasta 773 /724/ miljoonaan, joten vientiylijäämä 10 kuukaudelta kohosi viime vuoden 642 miljoonasta 714 milj. kruunuun, tuonnin arvon 5.186 milj. osoittaessa 9 milj. vähennystä.

Kauppavaihdostaan Saksan kanssa Tšekkoslovakialla oli lokakuun lopussa saatavia 20 milj. Kč. Vientivoittoisuus Rumanian suhteen oli 10 kuukaudelta 104 /67/ milj., Jugoslavian suhteen 51 milj., Itävallan suhteen 353 /359/, Unkarin kanssa 14,6 ja Neuvostovenäjään nähden 28,6 milj. /tuonti 42,2, vienti 71/. Kauppavaihto Puolan kanssa oli 18 milj:lla tuontivoittoinen. Vientiylijäämä Italiaan nousi 33, milj. Kč., vastaten viime vuoden lokakuussa 39 milj. tuontiylijäämää. Marraskuun 18 päivään saakka lasketaan vientiylijäämän kohonneen 43 miljoonaan, josta määrästä ainakin 40 milj. Kč Abessinian sodan vuoksi pidetään epävarmoina saatavana.

Kun naapurimaihin ei katsota voitavan vientiä enää paljon lisätä, on täällä suurin uhtauksin pyritty sitä suuntaamaan länsi- ja pohjoisvaltioihin ja varsinkin merentakaisiin maihin. Tilastonumeroista ei kuitenkaan ainakaan tois- taiseksi ilmene, että nämä pyrkimykset olisivat johtaneet sanottavampiin tulok- siin. Kun vienti on laskenut kolmannekseen siitä, mitä se oli konjunktuurivuo- sina, käsittää, että teollisuuden taholta jatkuvasti vaaditaan valtiovallan tu- kea, jolloin lähinnä ajatellaan vientipalkkioita. Vientipalkkioilla edistetään täällä nykyään vain sokerinvientiä. Teollisuus vaatii edelleen tuontisäännös- telyn lopettamista, talouselämää koskevan hallinnon yhtenäistytymistä ja hel- potuksia valuuttamääräyksissä. Virallisen vientilaitoksen taholta koetetaan kyllä tehdä kaikki voitava viennin edistämiseksi asiamiesverkostoa laajentamalla, ta- varanäyttelyjä y.m. järjestämällä.

Maatalouden ja maatalousteollisuuden alalla on pyrkimys syndikaattien ja valtion monopolien muodastamiseen melko pitkälle kehittynyt. Viljamonopolia on viime kuukausina tiukennettu ja karjamonopoli on yhä edelleen suunnitteilla. Valtion pakkotoimenpiteiden hyödyllisyydestä tai vahingosta käydyissä väitte- lyissä on yleensä asetettu sille kannalle, että itsenäisille syndikaateille olisi

annettava etusija. Mitä puutavarateollisuuteen tulee on siinä suhteessa määrävänä puusyndikaatti. Tähänasti on pyöreän puun vienti ollut säännöstelyn alainen. Nyt suunnitellaan kaikkia puulajeja koskevan viennin saattamista tämän kauppaministeriön yhteydessä olevan säännöstelyviranomaisen alaiseksi. Suunnitelma sisältää sen, että valtiolta pidättää itselleen oikeuden määrätä, kuka saa puutavaraa viedä ja keneltä tämä oikeus kielletään. Käytettävänä olevat vientikiintiöt pyöreälle puulle, paperipuulle ja sahatavaralle jakaa puusyndikaatti, jonka välityksellä puutavara- ja metsänomistajajärjestöt saavat osuutensa. Nämä taas toimittavat jaon jäsentensä kesken. Suunnitelmaa arvoiteltaessa on esitetty epäilyksiä sen puolueettomuudesta ja pelätty puoluenäkökohtien pääsevän helposti vaikuttamaan tähänastiseen vapaaseen liiketoimintaan.

Tšekkoslovakian valtiopankin lokakuun kertomuksen mukaan osoittaa talouselämän kehitys nousua. Rahamarkkinoilla on mielenkiinto kohdistunut hallituksen koron alentamista ja valtiolainojen konvertoimista koskeviin suunnitelmiin. Kertomuksessa on perunaato arvioitu viimevuotista hiukan huonommaksi ja sokerijuurikasato noin 14 % pienemmäksi. Tärkeimpien viljalajien arvioidut satotulokset ovat milj. kvinttalein seuraavat:

	1935	1934	1933
Vehnä	16,9	13,6	19,9
Ruis	16,4	15,2	20,8
Ohra	10,6	10,3	13,5
Kaura	10,3	11,8	15,8

Vientiteollisuudessa on Abessinian sota synnyttänyt melkoista epävarmuutta. Työttömien lukumäärä joks^{on/}enkin ennalleen eli hieman yli puolen miljoonan.

Marraskuun puolivälissä valtiopäiville jätetyssä tulo- ja menoarvosesityksessä tulot on arvioitu 8.033,53 / v.v.7.985,26/ ja menot 8.032,2 /7.983,3/ miljooniksi kruunuksi, joten paperilla oleva tulojen ylijäämä on 1,33 milj. Kuluvana vuonna arvellaan budjettivajauksen muodostuvan suuremmaksi kuin viime vuonna, jolloin se oli miljoardin paikkeilla. Kotimaisten lainojen hoitoon on talousarviossa laskettu tarvittavan 30,7 /29/ ja ulkomaisiin lainoihin 8,1 /8,2/ miljoonaa. Puolustuslaitoksen budjetti on kohonnut 2.015 miljoonaan ollen lisäys 25 %. Sotilasrasitus on täten noussut 100:sta 133 kruunuun asukasta kohti. Soti-

lasmenojen osittaiseksi peittämiseksi hallitus on pyytänyt valtuutusta 360 milj. kruunun suuruisen lainan ottamiseen. Valtion liikelaitoksiin, joiden tuotto on jatkuvasti vähentynyt, etenkin mitä rautateihin tulee, sijoitetaan 790 milj. Varat otetaan osin niiden omista tuloista osin lainojen muodossa. Uusista veroista mainittakoon hiiva-, viini- ja etikkahappo- sekä arvopaperivero.

Prahan pörssissä on viimeaikoina ollut havaittavissa nousua, mutta sen koskenut etupäässä sotateollisuus-, sokeri- ja hiiliosakkeita. Toivotaan varustusten jatkamista, mutta ilman sotaa. Talletukset säästö- y.m. pankkeihin ovat syyskuusta lähtien vähentyneet. Pyrkimyksestä talouselämän auttamiseksi rahan arvon alentamisella ei ole täällä vielä kokonaan luovuttu. Sekä määräävissä maalaisliittolaisissa ja sosialidemokraattisissa piireissä on se käsitys vallalla, että viime vuonna toimeenpantu devalvatio ei ollut riittävä, jonka vuoksi olisi seurattava puntamaiden esimerkkiä. Samalta taholta on myös ehdotettu suurten yleisten töiden järjestämistä, koska on muka viisämpää erittäin vaikeina aikoina rasittaa tulevaa polvea velkakuormalla kuin sietää satojen tuhansien ihmisten pakollista joutilaana olemista. Ilmeisesti pohjoismaiden antaman hyvän esimerkin vaikutuksesta on täällä hiljattain herätetty kysymys palaamisesta vapaamielisempään talouspolitiikkaan, jota kuitenkin valtiopankin johto jatkuvasti jyrkästi vastustaa.

Ensi talvi on kaikesta päättäen oleva Tšekkoslovakiassa melko raskas. Maatalous tosin hyötyy jossain määrin tuotteittensa kohonneista hinnoista, mutta kaupunkiväestö kärsii sitä enemmän elintävikkeiden kalleudesta. Lamassa ollut rakennustoiminta taas on tehnyt vaikeaksi käsityöläisten sekä muiden työmiesten toimeentulon, jotka aikaisempina vuosina saattoivat rakennuskautena tehdä säästöjä talven varalta.

W. J. J. J.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 24.

p.a. Asianhoitaja Jyväskylä

29/11 1935

Prahassa 29 päivänä marraskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 1017.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
19	328	Valt. S. JS.
7/12-35	3	UL
5	C28	ASIA

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää raporttinsa no. 24 aiheesta

"Hallituksen uusiminen ja presidentin vaihdos Tšekko-slovakiassa".

V.a. Asainhoitaja:

Ujontila

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 24.

P r a h a ssa 29 p:nä marras kuuta 19 35.

Asia: Hallituksen uusiminen ja presi-
dentin vaihdos Tšekkoslovakiassa.

Tšekkoslovakian sisäpolitiikan keskeisimpänä kysymyksenä on jo kauan ollut iäkkään presidentti MASARYKin eroaminen ja ministeri BENEŠin valitsemisen hänen seuraajakseen. Määrävissä piireissä on vain odotettu poliittisen ilmapiirin selkenemistä, jotta saataisiin varmat takeet maan ensimmäisen presidentin toivoman ehdokkaan valituksi tulemisesta. Tri BENEŠin vaarallisimpana kilpailijana pidettiin täällä yleisesti pääministeri MALYPETRIÄ. Kun kuukauden vaihteessa edustajakamarin puhemies BRADĀČ sattui kuolemaan, käyttivät MALYPETRIN poliittiset vastustajat sitä hyväkseen hänen syrjäyttämisekseen ja pääministeri sai luvan siirtyä avoimeksi joutuneelle puhemiehan paikalle, jota hän oli hoitanut kolme vuotta sitten ennen ensimmäisen hallituksensa muodostamista. Kuten luotettavalta taholta on allekirjoittaneelle vakuutettu ei tämä viimeinen siirtyminen tapahtunut vapaaehtoisesti. Uudeksi pääministeriksi tuli maatalousministeri HODŽA ja hänen tilalleen tri ZADINA. Siten oli hallitus uusittu. Hallituksen uusiminen ei tiedä mitään varsinaista suunnanmuutosta. Suurimman puolueen, maalaisliiton hallussa ovat edelleenkin näiden kahden salkun lisäksi sisä- ja puolustusministeriöt. Terveysministeriksi jää saksalaista maalaisliittoa edustava professori SPINA, joka kaikissa taloudellisissa kysymyksissä on tavallisesti samalla linjalla kuin tšekkiläiset maalaisliittolaiset.

Ministerit HODŽA ja BENEŠ riitaantuivat keskenään tasavallan alkuvuosina, joista lähtien he ovat olleet toistensa jyrkkiä poliittisia vastustajia. Väitetään tri BENEŠin tarvinneen viisi vuotta päästäkseen vastustajansa

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kanssa vihdoin sovintoon. Heidän välillään tehty sopimus sisälsi sen, että HODŽA ei asettuisi presidenttiehdokkaaksi, vaikka alkujaan lienee sovittu, että MASARYKIn jälkeen, joka on tšekki, valittaisiin slovakki presidentiksi, vaan tyytyisi pääministerin salkkuun ja ryhmässään vaikuttaisi tri BENEŠin ehdokkuuden hyväksi. Näiden poliitikkojen välisen sopimuksen ensimmäinen ehto on nyt jo täytetty. Presidentin terveydentila^{ny} yhä huonotessa, varsinkin hänen äskettäin saamansa uuden halvauskohtauksen johdosta, joka on riistänyt häneltä näön, on pidetty välttämättömänä jouduttaa presidentin vaihdosta. Marraskuun 28 päivänä esitettiin hallituksen salaisessa istunnossa presidentin allekirjoittama kirjelmä, jossa hän ilmoittaa eroavansa ja suositellen seuraajakseen tri BENEŠiä hän vaatii, että hallituspuolueet eivät aseta vastaehdokasta. Presidentin terveydentilasta ja eroaikeista tšekäläiset sanomalehdet eivät sahiiskua sanaakaan. Saamieni tietojen mukaan oli hallitus hyväksynyt presidentin ehdon. Mutta kun samalla kertaa tš:n kansallissosialistien taholta, joiden hallussa nykyään on ulko- ja postiministerin salkut, vaativat edellisen tilalle sisä- tai puolustusministerin salkkua, ulkoministerin salkku kun on luvattu ministeriön tähänastiselle kansliapäällikölle, min. KROFTalle, ei pääministeri HODŽA voinut siihen suostua ryhmänsä omaksuman jyrkän vastustavan kannan vuoksi. Tri BENEŠ taas on koettanut saada omaa ryhmäänsä perääntymään, mutta toistaiseksi huonolla menestyksellä. Näin ollen jo varmana pidetty asia lykkääntyi joksikin aikaa, jota ilmeisesti hallituksen ulkopuolella olevat maalaisliittolaiset ovat toivoneet, odottaen ehkä ilman ehtoja suoritettavaa vaalia.

- - -

Vaikeudet tasapainon säilyttämiseksi seitsemän hallituspuolueen erilaisten vaatimusten kesken voivat presidentin vaalin jälkeen helposti johtaa hallituspulaan. Kun sudeettisaksalaisten viime vaaleissa saavuttama voitto suuresti heikensi kahta saksalaista hallituspuoluetta, on tilanne muuttunut sellaiseksi, että yhden puolueen eroaminen hallituksesta johtaa koko hallituksen kuskistumiseen. Hallituspohjan laajentamista koskevat neuvottelut ovat epäonnis-

tuneet. Saksalainen kristillis-sosiaalinen puolue olisi kyllä valmis menemään hallitukseen, mutta sitä ei pidetä otollisena, koska saksalainen aines hallituksessa siten yksipuolisesti vahvistuisi. Useilla tahoilla toivotaan HODŽAN, ensimmäisen slovakilaisen pääministerin, onnistuvan taivuttaa vuodesta 1921 oppositiiossa ollut HLINKAN slovakilainen puolue hallitushalaiseksi, jotta samalla taitettaisiin slovakilaisten autonomiapyrkimyksiltä tšekeille epämiellyttävä kärki. On kyseenalaista, voiko hän myös muiden hallituspuolueiden jyrkästä vastustuksesta huolimatta toteuttaa esiintuomaansa halua päästä edes neuvotteluihin sudeettisaksalaisen opposition kanssa.

- - -

Pääministeri HODŽA on epäilemättä tällä hetkellä tri BENEŠin rinnalla Tšekkoslovakian vahvimpia poliittisia tahtoihmisiä. Takanaan vaiherikas myrsky ja kuohukausi hän jo 26 vuoden vanhana herätti huomiota ensimmäisenä slovakilaisena edustajana Budapestin parlamentissa, jossa hän yhdessä Kroattien ja romanjalalaisten kanssa muodosti oman vastustusryhmänsä ja siten tavallaan laski perustan tulevalle pikku ententelle. Ollessaan maailmansodan jälkeen selvittämissä eräitä Unkarin ja Tšekkoslovakian välisiä suhteita, hän joutui riitaan ensimmäisen pääministerin KRÁMAŘin ja tri BENEŠin kanssa lähinnä Unkarin rajaa koskevista suunnitelmistaan. Hallituksessa hän oli kolme kertaa peräkkäin, unifikatio-, maatalous- ja opetusministerinä. Vuonna 1929 hän odottamatta erosi hallituksesta häntä vastaan suunnattujen ankarien hyökkäysten johdosta. Hänen väitettiin m.m. maareformia toimeenpantaessa käyttäneen yksityisiin tarkoituksiin jäännöstiloiilla ollutta metsää. Sosialistit riemuitsivat pitäen häntä poliittisesti kuolleen miehenä. Mutta kolme vuotta myöhemmin hän oli uudelleen maatalousministerinä, josta paikasta hän nyt on kohonnut pääministeriksi. Sama lehdistö, joka taannoin syyti solvauksia "fascistia" ja "epäluotettavaa" afäärimiestä vastaan, tervehti häntä nyt mitä sydämellisimmin kriittillisena aikana valtion kohtaloiden sopivimpana johtajana. Hallituksen uusimista koskevissa neuvotteluissa sosialistien taholta vastustettiin alussa tri ZADINAN nimittämistä maatalousministeriksi, häntä kun pidetään yksipuolisten maatalouden etujen pue-

lesta taistelevana kiivailijana, mutta HODŽAa henkilökohtaisesti ei vastustettu. Sensijaan kommunistinen lehdistö ei ole salannut vastenmielisyyttään uutta pääministeriä kohtaan etenkin, koska hän äskettäin Englantiin tekemällä esitelmämatkallaan oli uudistanut suhteitaan sikäläisiin konservatiiveihin ja senvuoksi on muka taantumuksellinen.

Ensimmäisissä julkisissa lausunnoissaan pääministeri HODŽA korosti erikoisesti järjestyksen ja auktoriteetin välttämättömyyttä kansanvallalle. Siksi näyttääkin olevan hänen sisäpoliittisena tunnussananaan disciplinoitu demokratia.

On kuvaavaa, että Tšekkoslovakiassakaan, keski-Euroopan parlamentaarisdemokraattisessa saarekkeessa, ei pidetä korkeassa arvossa vanhoja vapaamielisiä talousprinsippejä, koska täällä laajoissa piireissä odotetaan talouselämän elvyttämistä juuri HODŽalta, suunnitelmatalouden organisaattorilta ja pakkosyndikaattien esitaistelijaalta. Maatalousministerinähän HODŽA perusti vilja-, puu- y.m. monopolit. On tuskin luultavaa, että sosialistipuolueiden, laajojen kuluttajapiirien edustajina, onnistuu enää kauan estää jo toista vuotta vireillä olleen karjamonopolin toteuttamista. Slovakilaisten talonpoikien johtajana viljamonopoli on hänelle tietenkin kunnianarkuuskysymys. Slovakian pienviljelijöille, jotka elävät eläimistä saaduista tuotteista eikä viljan myynnistä, on viljamonopoli ollut vahingoksi, koska se on nostanut rehuaineiden hintoja, jota heidän on ostettava. Karjamonopolista he sensijaan toivovat suurta apua - edellytettynä, että kuluttajien ostokyky ei heikene.

Jää nähtäväksi, missä määrin HODŽAN, joka on edeltäjänsä paljon joustavampi, onnistuu sovittaa ja tasottaa maassa vallitsevat monet raikeät puolue-, kansallisuus- y.m. etujen vastakohtat.

W. J. J. J.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 25.

v. a. Asiantuntijajärjestelmä

9/12 1935.

Prahassa 5 päivänä joulukuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 1041.

20/328 Gal. D. 35.

9/12-35.

5 C28

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
/. raporttinsa no. 25 aiheesta

"Keskustelu ministeri Kroftan kanssa".

V.a. ^Asiainhoitaja:

Ujontila

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 25.

P r a h a ssa 5 p:nä joulukuuta 1935.

20 / 328 Sal. 35.

Asia: Keskustelu ministeri

KROFTAN kanssa.

7/12-35

5 C28

Kävin tänään Tšekkoslovakian ulkoasiainministerin sijaisen ministeri KROFTAN luona tekemässä selkoa ministeri ERICHin ehdokkuudesta Pysyvän kansainvälisen tuomioistuimen tuomarin toimeen. Ministeri KROFTA, jonka tiedossa ei ollut, että Tšekkoslovakiolla olisi siihen nähden mitään sopimuksia tai sitoumuksia, lupasi tutkittuaan asian ensi tilassa antaa periaatteellisen vastauksen. Koska Tšekkoslovakia ei ole kansainliiton neuvoston jäsen, on asiasta neuvoteltava Rumanian kanssa, joka kuten tunnettua neuvostossa nykyään edustaa pikku ententeä.

Presidentti MASARYKIn erosta min. KROFTA ilmoitti, että presidentti oli 15 päivää sitten pääministerille ilmoittanut aikovansa erota sillä ehdolla, että hallituspuolueet sitoutuvat valitsemaan seuraajaksi hänen nimeämänsä henkilön, kuten lähetystö raportissaan no. 24 oli tiedoittanut. Min. KROFTA korosti vielä, että presidentin eropäätös on järkkymätön. Kysymys on lykkääntynyt senjohdosta, että puolueiden kesken on ollut vaikeata päästä yksimielisyyteen niiden suhteellisesta edustuksesta hallituksessa, joka kysymys min. BENEŠin vuoksi on tullut päiväjärjestykseen. Lisäksi tulee, että nykyään neuvotellaan myös autonomiaa vaativan slovakilaisen puolueen tulosta hallitukseen, jolloin sillekin on varattava ainakin pari salkkua. On todennäköistä, että opetusministeri KRČMÁŘ tai rahaministeri min. TRAPL tai molemmat, jotka ovat ammattiministeröistä, saavat luovuttaa paikkansa politikoille. Jos neuvottelut johtavat tällä viikolla myönteiseen tulokseen, voidaan min. BENEŠ jo

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kahdeksan päivän kuluttua valita presidentiksi. Sain sen käsityksen, että ministeri KROFTA piti omaa ehdokkuuttaan ulkoministeriksi sangen varmana, etenkin kun hän vakuutti, että Pariisin lähettiläs OSUSKY, joka on slovakilainen ja jonka ehdokkuudesta on paljon puhuttu, ei missään tapauksessa tule kysymykseen. Toiselta taholta saamieni tietojen mukaan on agraripuolue tehnyt kaiken voitavansa presidentinvaalin lykkäämiseksi ja puolueen uusi johtaja on käynyt presidentin luona pyytämässä, että hän maan edun vuoksi jäisi elinkautiseksi presidentiksi.

Ranskan ja Saksan välillä äskettäin käydyistä keskusteluista min. KROFTA sanoi saaneensa monelta taholta raportteja, joista oli käynyt ilmi, että HITLER edelleen vastustaa kollektiivista politiikkaa, pakotteita ja itäsopimusta. Senvuoksi Ranska aikoo päättävästi jatkaa tähänastista Venäjän politiikkaansa ja ratifioida sotilasliiton Moskovan kanssa. Jonkinlainen détente on kuitenkin havaittavissa Ranskan ja Saksan suhteissa. HITLER on suuresti huolissaan järjestelmänmahdollisesta muuttumisesta Italiassa, koska se voisi horjuttaa Saksassa hänen omaa diktatuuriasemaansa.

Italiasta puheenollen arveli puhuteltavani lisäksi, että sotatilanne ei ole Italialle lainkaan eduksi, vaan että Abessinian asema yhä paranee, jonka hyväksi aika työskentelee. Sisäinen tilanne Italiassa huononee huonomemistaan, jota Englannin ja Amerikan kesken aikaansaatu yksimielisyys öljysaartoon nähden tulee vain kärjistämään. Siksi hän piti todennäköisenä, että italialaiset tämän oivaltaen tulevat olemaan taipuvaisemmat neuvotteluihin sotatilan lopettamisesta, etenkin kun Italialla on vielä mahdollisuus kunnialla perääntyä.

- - -

Sen johdosta että Tšekkoslovakian lehdistö ei saa kirjoittaa edellä kosketellusta presidentin erosta ja sen yhteydessä käydyistä neuvotteluista, on maassa tietenkin syntynyt oikeutettuaakin tyytymättömyyttä. Sangen kuvaavaa Tšekkoslovakialle, joka mieli käydä Euroopan ensimmäisistä demokratioista, on seuraavassa otteessa Lidové Listyn, hallituksessa edustettuna olevan katolilaisen kansanpuolueen pää-äänenkannattajan t.k. 4 päivän kirjoituksesta ilmenevä mielenpurkaus:

"Me elämme uudelleen aikana, jolloin hallituspuolueiden ja hallituksen kesken käydyt neuvottelut huoleellisesti verhotaan salaperäisyyden vaippaan. Ulkomaalaisia lehtiä takavarikoidaan ja Prahan sanomalehtien toimitukset saavat joka päivä määräyksen olla kirjoittamatta niistä ja niistä seikoista. Samalla kertaan sensuuri menetteläe eri tavalla eri maakunnissa. Tätä ei saa jatkua. Meillä on pääministeri, joka on ollut sanomalehtimies ja joka tuntee ammatin. Yleinen mielipide odottaa, mitä tämä uusi mies on tekävä. Eikö hänen pitäisi ensi töikseen tehdä loppu siitä surkuteltavasta tragediasta, jossa pääosaa näyttelevät ~~xxxxxxx~~ paino- ja lausuntovapaus ?"

U. Junttila.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetysten raportti n:o 26

v. a. Asiamiehien Yönteli

4/12 1935

Prahassa 11 päivänä joulukuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 1065.

21	328	Pal.D.	-35.
16/12-35			
J		C	

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää raporttinsa no. 26 aiheesta

"Turseanilaisuuden arvostelua Tšekkoslovakiassa".

Tainekseen saaneena:

Adolf Högström

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 26.

P r a h a ssa 11 p:nä joulukuuta 1935.

21 328 Sal. D. - 35.

16/12-35

Asia: Turaanilaisuuden arvostelua

Tšekkoslovakiassa.

5 C28

Vastapainoksi unkarilaisten länsimaissa harjoittamalle järjestälmälliselle agitatiolle Trianonin rauhansopimuksen tarkistuksen aikaansaamiseksi, joka tietenkin on omansa ylläpitämään ja kiihoittamaan tšekkien animositeettia Unkaria kohtaan, harjoitetaan Tšekkoslovakian taholtakin jatkuvasti Unkarin vastaista propagandaa. Tässä toiminnassaan tšekit koettavat luonnollisesti halventaa kaikkea mikä on unkarilaista, Ei säästetä edes unkarilaisia tiedemiehiä, vaan päinvastoin etsitään tilaisuuksia päästäkseen heidän lausuntojensa kimpuun. Ei ole harvinaista kuulla arvovaltaistenkin tšekkien väittävän, että esimerkiksi suomen- ja unkarinkielten välinen sukulaisuus on muka vain unkarilaisien professorien keksintää.

Tšekkoslovakian ulkoasiainministeriön alainen propagandalehti L'Europe Centrale on äskettäin ilmestyneessä numerossaan ottanut repostellakseen kahden unkarilaisen tiedemiehen kirjoituksia unkarilaisten alkuvaiheista ja sukulaisista, johon kirjoitukseen katson olevan syytä kiinnittää hieman huomiota. Sen otsikkona on "Kuinka pitkälle menee unkarilaisten professorien turaanilaisuus?" Artikkelissa esitetään seuraavaa:

"Pesti Naplo on äskettäin julkaissut professori Ladislav Tapay-Szabon tutkielman Mongolian ja Mandšuocon historiasta ja tulevaisuudesta. Siinä kerrotaan erittäin mielenkiintoisia seikkoja madjaarien aasialaisesta alkuperästä ja heidän eristäytymisestään keski-Euroopan kansojen keskuudessa. Tietorikas professori - - - kirjoittaa mimenomaan: "Kuka tietää, vaikka madjaarien olisi edullisempaa palata ensimmäiseen isänmaahansa. Siellä olisi heille varmasti tilaa ja ehkäpä tulisivat siellä paremmin toimeen naapuriensa kanssa." Hän luettelee sitten, mitä madjaareilla ja Aasian kansoilla on yhteistä, muuten erikseen alleviivaten, että heidän sukulaisuutensa ilmenee parhaiten heidän miel-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tymyksestään taisteluihin ja eripuraisuuteen.

Unkarilaisen tiedemiehen koti-ikävä, kun on kysymyksessä hänen esi-
isiensä ensimmäinen kotimaa, jonka maantieteellinen asema muuten sangen epämää-
räästi tunnetaan, todistaa selvästi miten suuressa määrin tämä kysymys Unka-
ria kiinnostaa. Hän on ilmeisesti niiden kahdeksan aikakauslehden vaikutusalai-
nen, jotka Unkarissa harrastavat turaanilaista teoriaa pangermanilaisuuden tai
jonkun muun sellaisen vastineena. Mutta todellisuus ei ole lohdullinen. Madjaa-
rien lännemät sukulaiset ovat Venäjän vogulit, joita on 5.794; senjälkeen tule-
vat ostjakit 22.306, mordvalaiset 1.340.000, votjakit 500.000, tšeremissit
428.000 ja syrjäänit 226.000. Uuspakanallinen liike Unkarissa haluaa jäljitellä
näitten Venäjän aroilla elävien nomaadien "uskontoa", nomaadien, joilla ei ole
kirjallisuutta eikä kirjoitusta, Neuvostoliiton rajojen sisällä olevilla auto-
nomisilla alueilla, jotka ovat pinta-alaltaan monta kertaa Unkaria suuremmat.

Koloman Boris, hankin professori, matkusti tänä vuonna Neuvostovenä-
jälle tutkiakseen madjaarien sukulaiskansojen sivistystä ja elämää. Hän on esit-
tänyt tutkimustensa tulokset kahdessa artikkelissa, jotka on julkaistu Pesti
Naplossa. Tutustuttuaan Moskovon kansatieteellisessä museossa erääseen saman
laitoksen virkamieheen, joka oli votjakkii, hän valittaa sitä, ettei madjaareilla
ole muita kuin näin primitiivisiä sukulaisia. Hän tutkii senjälkeen neljäntoista
eri turkkilais-tatarilaiseen kansanheimoon kuuluvia ihmisiä, mutta tämä tut-
kimus tuottaa hänelle vain pettymystä. Hän tulee siihen tulokseen, kuten hän
itsekin sanoo, ettei ole mitään säilynyttä rotutyyppejä, vaan ainoastaan jonkin-
lainen sekoitus turkkilais-germanilais-slaavien ja tatarien välillä. Heidän
ulkonäkönsä, elintapansa ja mentaaliteettinsä mukaan he olivat eurooppalaisen
sivistyksen muodostamia venäläisiä. Koloman Boris kävi myös etelä- ja itä-
Venäjällä samaten Uralissa ja Altai-vuoristossa. Hän esittää mielipitensä,
että madjaarien esi-isät todennäköisesti olivat kotoisin maasta, jota rajoittaa
Altai, Tian-San vuoret ja Gobin suuri erämaa, maasta jota vieläkin kutsutaan
nimellä Djungaria.

Eräiden madjaarien loruilla sukulaisuudesta Itämaitten kanssa ei ole
mitään merkitystä. Ei ole olemassa puhdasta madjaarien rotua. Vieläpä voisi
sanoo, ettei Euroopassa liene toista niin sekoitunutta rotua kuin unkarinkieltä
puhuva rotu, mikä johtuu unkarilaisten järjestelmällisistä pyrkimyksistä tois-
kielisten sulattamiseksi itseensä. Yhä uudelleen toistaessaan itselleen suku-
laisuuttaan hunnien kanssa, jotka hävittivät ja ryöstivät Eurooppaa, madjaarit
uskovat, että koko maailma pitää heitä päällikkörotuna. Joskus kun he kylläs-
tyvät haaveilemiseen, he ajattelevat, että ehkä olisi sittenkin viisaampaa pa-
lata ensimmäiseen isänmaahansa. Eikö olisi viisaampaa yrittää päästä hyviin ta-
loudellisiin ja muihin suhteisiin Unkarin todellisten naapurikansojen kanssa,
sensijaan että he uneksivat veljeilemisestä tšeremission kanssa? Madjaarit
itse tunnustavat omaavansa enemmän mielenkiintoa kuvitteluun kuin todellisuuteen.
Mutta elämällä on paljon vaatimuksia, joista ajan pitkään on vaikeata vapautua,
ja onhan tunnettu totuus, että probleemit eivät voita mitään, jos niitä pit-
kitetään."

A. Y ö n t i l ä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Pöytäkirja olevan lähetysten raportti n:o 27.

v.a. Asiamiehien Yhteisö

21/12. 1935.

Prahassa 21 päivänä joulukuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 1077.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
22	1328	Sal. J.S.
27/12-35		
S	C 28	

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
raporttinsa no. 27 aiheesta

"Taistelu presidentin vallasta"

V.a. Asainhoitaja:

W. J. J. J. J.

P r a h g S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 27.

P r a h a s s a 21 p:nä joulukuuta 1935.

Asia: Taistelu presidentin vallasta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
22/12-35.	22/338 Tal. 35.
5°	C 28

Joulukuun 18 päivänä Tšekkoslovakian kansalliskokous - edustajakamari ja senaatti - valitsi 340 äänellä 440:stä tri Eduard BENEŠin Thomas MASARYKkin seuraajaksi. Tyhjiä lippuja jätettiin 76 ja 24 professori NĚMECin ehdokkuuden puolesta. Siten päättyi kuukauden päivät hallituspuolueiden kesken käyty taistelu presidentin vallasta, jonka taistelun kullissien takaisista vaiheista tšekäläisen lehdistön on ollut pakko vaieta.

Vaalien alkuvalmistelut ovat yhteydessä täällä joku aika sitten hallituksen johdossa tapahtuneen muutoksen kanssa. Uusi pääministeri HODŽA, joka oli tri BENEŠin ehdokkuudelle suopeampi kuin hänen edeltäjänsä, oli presidentti MASARYKilta, joka terveyssyystä halusi luopua presidentin paikaltaan, saanut tehtäväkseen neuvotella hallituspuolueiden kanssa yhteisen presidenttiehdokkaan asettamisesta. Neuvottelut MASARYKkin suosittelemasta seuraajasta eivät kuitenkaan johtaneet tulokseen, osaksi siitä syystä, että maalaisliittolaiset eivät katso-neet voivansa hyväksyä tri BENEŠin esittämiä vaatimuksia, kuten lähimpiin neuvonantajiiinsa nähden. Maalaisliiton taholla ei oltu vielä valmiita vaaleihin, minkä johdosta presidenttiä luo toimitettiin lähetyskuntia pyytämään häntä luopumaan eroaikestaan. Mutta kun hänen päätöksensä oli järkkymätön, asetti maalaisliitto yhdessä elinkeinopuolueen kanssa oman presidenttiehdokkaansa, kansallisneuvoston puheenjohtajan professori NĚMECin, joka tavallaan on puolueiden ulkopuolella. Tähän ehdokkuuteen taas eivät BENEŠiä kannattaneet sosialistiset

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

puolueet ja tšekkiläiset katolilaiset voineet yhtyä. Sosialidemokraattien johtaja BECHYNĚ oli uhannut suorastaan yleislakolla, jos "fascisti" valitaan presidentiksi. Samalla annettiin maalailiittolaisten ymmärtää, että sosialidemokraattinen puolue ja tš. kansallissosialistinen puolue voivat sulautua yhteen ja siten sivuuttaa maalaisliiton suurimpana puolueena. Kun hallituskokoomus oli näin syntyneen sisäpoliittisen jännityksen vuoksi vähällä hajota eikä pääministeri ollut voinut suorittaa presidentin hänelle antamaa tehtävää, ilmoitti hän koko hallituksen puolesta eroavansa. Presidentti ei kuitenkaan suostunut hallituksen eroon, vaan päätti jättää kysymyksen hänen seuraajastaan kansalliskokoukselle, jolle se hallitusmuodon mukaan kuuluneekin eikä hallituskokoomukselle.

Joulukuun 14 päivänä presidentti MASARYK virallisesti ilmoitti eroavansa ja samalla suosittlevansa seuraajakseen tri BENEŠiä. Kun presidentin vaali toimitettiin t.k. 18 päivänä, oli julkista vaalitaistelua varten vain neljä päivää. Kommunistit järjestivät mielenosoituskulkueita BENEŠin ehdokkuuden hyväksi ja samalla fascismia ja NĚMECiä vastaan. Vaalipäivän aattoon saakka pidettiin tuloista epävarmana. Kummallakin ehdokkaalla katsottiin olevan taatut kannattajansa. Vaalan kielen muodostivat oppositiossa olevat Slovakian katoliläiset, jotka olivat pitäneet kannanottonsa salassa, mutta alkuneuvotteluissa vastustaneet BENEŠin ehdokkuutta. Kun puolueen lopullinen kanta, johon myös paavin kamariherra tri RYKEL oli suuresti vaikuttanut, viime hetkessä tuli tunnetuksi, ilmoitti tri NĚMEC luopuvansa ehdokkuudestaan, joten todellisuudessa oli vain yksi ehdokas lopullisessa vaalissa. Vaalipäivän aattona oli slovakilaisen kansanpuolueen johtaja HLINKA ollut 2 1/2 tuntia ulkoministeriössä, mutta oli senjälkeen vielä valmis neuvottelemaan NĚMECin ryhmän kanssa. Hänen vaatimuksensa olivat kuitenkin siksi suuret, ettei oikeistopuolueet voineet niitä hyväksyä. Oli m.m. kysymys itsenäisen parlamentin myöntämisestä Slovakielle. Tiedossani ei ole, millä ehdoilla HLINKAn puolue oli antanut kannatuksensa BENEŠille.^{1/}

1/ Siihen nähden, mikä merkitys Tš:n valtion päämiehen sanalla on ollut seuraajansa määräämisessä, Puolan asioinjohtaja ihmetteli tšekkiläistä demokraattisuutta sen johdosta, että Tš:n lehdistö muutamia kuukausia sitten moitti Puolan hallitusmuotoa epädemokraattisuudesta, koska sen mukaan eroavalla valtion päämiehellä on oikeus ehdottaa seuraajansa. Tš:ssä takavarikoitiin v. 1934 3200 pääkirjoitusta, mutta diktatuurimaassa Puolassa vain 200.

Tri BENEŠ valittiin presidentiksi hallituskokoomuksen, kommunistien, saksalaisten kristillis-sosialien ja Slovakian kansanpuolueen äänillä. Näiden puolueiden lehdistö totesi vaalin jälkeen, että tri BENEŠ on parhaiten oikeutettu johtamaan valtiota MASARYKin hengessä. Vaalin tulos leimattiin kansallisen aatteen, valtion ja demokratian voitoksi. BENEŠiä lähellä oleva Lidové Noviny arveli rajojen tarkistusta vaanivien saksalaisten ja unkarilaisten odottaneen BENEŠin pään luovuttamista, mutta että kaikki sitä tarkoittavat juonittelut raukesivat tyhjiin. Myöskin sosialistinen lehdistö iloitsi peittelemättömästi saavutetusta voitosta. Kommunistisessa leirissä on kannanottoa vaaliin perusteltu sillä, että suuremman pahan voittamiseksi oli ollut pakko valita pienempi. Puolueen taholta vaalin jälkeen järjestetyssä kulkueessa esitettiin eläköön-huutoja STALINille ja BENEŠille. Sudeettisaksalaisten taholta, jotka äänestivät tyhjin lipuin, korostettiin, että puolueen kannanotto oli ollut kylmäverinen ja korrekti, koska heillä ei ole syytä sekaantua tšekkien riitoihin. Puolue lupaa uudelle presidentille sitä kunnioitusta ja arvontoa, mikä hänen virka-asemaansa kuuluu.

Tšekkiläiset agraarit tuomitsivat kommunistien harjoittaman vaaliterro-
rin ja selittivät koettaneensa parhaalla tavalla palvella kansaa ja valtiota,
minkä he katsovat ilmenevän siitä, että hekin antoivat äänensä BENEŠille. He
eivät lue puolueelleen tappioksi sitä, että luopuivat NĚMECin ehdokkuudesta, jo-
hon oli syynä slovakilaisten valtion yhtenäisyyttä vaarantava vaatimus. Etenkin
klerikaalinen lehdistö ylpeli osuudestaan vaalin tulokseen ja syystäkin.

Varsinainen oikeisto on kokonaan pidättyynyt ottamasta kantaa BE-
NEŠin henkilöön ja hänen vastaiseen valtiopolitiikkaansa nähden. Sitä on enem-
män askaruttanut kysymys NĚMECin kannattajien antautumisesta ja siinä yhteydessä
se on säälimättömästi käynyt slovakien kimpunaan. Vanhan KRAMÁŘin johtamassa
yhdistyneessä oikeistossa vallitsevat mielialat on PŮlední List esiintuonut
sattuvasti seuraavaan tapaan:

"Olisi ~~han~~ typerää olla tunnustamatta vasemmiston voittoa. On myös täysin tar-

peetonta tällä hetkellä tutkia, vastaako voitto yleistä mielipidettä tai miltä ne keinot näyttävät, jotka vasemmiston on siihen vienyt. Poliitikassa ratkaisee menestys. Toinen on voittaja, toinen on hävinnyt. Voittanut on vasemmisto, ja muut häviön seuraajiksi välttääkseen, ovat vaan liittyneet mukaan. Toinen voittaja on taisteleva ja ehkä yhtynyt katolilaisuus ... Sitten on sosialistien vuoro ... Kaksi viikkoa sitten näytti siltä kuin kukaan ei olisi kyllin vaikutusvaltainen saadakseen aikaan sosialististen puolueiden yhdistymisen. Voittokkaan presidentin vaalin jälkeen on tämä auktoriteetti jo olemassa. Agraarit voivat siitä joutua vaikeaan asemaan. Syntyy taistelu suuremmasta puolueesta valtiosta. Harvinaisella tarmolla maalaisliittolaiset kannattivat omaa puolueetonta ehdokastaan. Heidän tavallisesti niin tarkat laskelmansa teki slovakialainen kansanpuolue viime yönä tyhjäksi. Kuka osasi ottaa sitä laskuissa huomioon? ---- On kysymys hallituspuolueiden enemmistön kapinoimisesta maalaisliittoa vastaan Agraarit siis jäävät hallitukseen. Pääministeri tri HODŽAkin pysyy paikallaan. Mutta on aivan varmaa, että he eivät enää tule näyttelemään samaa osaa kuin tähänasti.... Meihin nähden tilanne ei ole muuttunut. Me pysymme oppositiossa nykyiseen järjestelmään nähden. Hallitusleirin asema ei ole helppo. Kolmeneljännes miljoonaa työtöntä, ulkopoliittinen tila, täysin nähtyneet veronmaksajat, tuotantoelämässä ilmenevä rauhattomuus ja epävarmuus, elintarvikkeiden kallistuminen, kaikki tämä tulee vielä kauan rasittamaan hallitusenemmistöä ----".

Edellä olevasta opposition taholta annetusta kuvauksesta ilmenee välillisesti tunnustus siitä, että tri BENEŠ on sisäpoliittisessä pelissäänkin paremmin siirrellyt nappuloitaan kuin hänen vastustajansa. Jää nähtäväksi, mitä vaikutuksia vaalin yhteydessä ilmenneillä sikoilla on tulevaan hallituspolitiikkaan. Se seikka, että tri HODŽA on edelleen pääministerinä ja väliaikaisena ulkoministerinä viittaa siihen, että hallituskokoomuksen keskuudessa olevien vastakohtien tasoittaminen on lykätty tuonemmaksi, ainakin yli pyhien. Ulkopoliittisesti tietää vaalin tulos, että Tšekkoslovakia tulee edelleen noudattamaan ulkoministeri BENEŠin viitoittamaa suuntaa.

Itämeren valtioista lähettivät onnittelusähkeitä presidentti Benešille Ruotsin, Viron, Latvian ja Liettuan valtion päämiehet.

Myöntäjä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 28.

V. a. Asiamiehitys Yntilä

20/12 1935

*Kuusi-
raportti
4 Kaino.*

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 28.

P r a h a ssa 30 p:nä joulukuuta 1935.

1/325 Pal. B -36.

7/1-36.

Asia: Tšekkoslovakian tulo- ja menoarvio

v. 1936.

5 028

Tšekkoslovakian hallituksen talousarvioesitys v. 1936 valmistui vasta marraskuun puolivälissä, joten se jätettiin valtiopäiville runsaasti kaksi viikkoa myöhemmin kuin edellisenä vuonna. Muodollisesti on tämä budjetti rakenteeltaan samanlainen kuin edellinenkin, hallintobudjetin ollessa erillään valtion liikelaitosten, siirto- ja valtionvelkamenojen talousarviosta. Hallintobudjetin eri pääryhmien menot ja tulot / milj. kruunuin/ jakaantuvat seuraavasti:

	M e n o t		T u l o t	
	1936	1935	1936	1935
Tasavallan presidentti	14,9	13,9	2,7	2,5
Eduskunta	36,1	36,3	0,2	0,2
Pääminist. kanslia	37,2	37,1	13,0	13,5
Ulkoasiainministeriö	132,7	133,0	6,1	6,1
Puolustus- "-	1.340,0	1.280,0	7,4	7,8
Sisäasiain- "-	714,7	645,2	3,9	3,8
Oikeus- "- ja K.O.	278,6	277,1	11,2	11,3
Unifikatio- "-	1,9	1,7	-	-
Hallinto- ja vaalioik.	6,1	6,1	0,06	0,06
Opetusministeriö	944,8	924,0	77,5	77,6
Maatalous- "-	195,3	181,0	23,6	8,6
Kauppa- Kauppa- "-	36,8	32,9	13,9	11,3
Yl.töiden "-	475,8	437,3	105,7	95,9

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

	M e n o t		T u l o t	
	1936	1935	1936	1935
Posti- ja lennätinministeriö	11,8	11,2	11,8	11,2
Rautatie- "-	21,2	20,2	21,2	20,2
Sosiali- "-	856,0	802,1	24,1	14,5
Terv. hoid. "-	156,4	143,3	37,0	35,1
Eläkkeet	926,7	895,0	174,9	163,0
Valtionvarainministeriö	1.837,9	2.084,0	7.499,1	7.487,0
Revisiolaitos	7,0	6,1	-	-
	<u>8.032,2</u>	<u>7.983,3</u>	<u>8.033,5</u>	<u>7.985,3</u>

Talousarvio päättyy kuten viime vuonnakin pieneen ylijäämään - 1,3 /v.v. 2,0/ milj. - ja tämä paperilla esiintyvä tasapaino on saavutettu osaksi finanssilaisissa ehdotettujen uusien verojen avulla. Todellisuudessa tulee valtion talous v. 1936 osoittamaan huomattavaa vajausta, kuten edellisinkin vuosina. Niinpä olivat valtion tulot kuluvan vuoden 9 kuukauden aikana toista miljardia pienemmät kuin talousarviossa edellytettiin. Koska Tšekkoslovakian taloudellisessa tilassa ei ole ainakaan toistaiseksi ollut havaittavana pysyvää nousua, ei liene odotettavissa, että valtion tulot ensi vuonnakaan kohoaisivat huomattavasti kuluvan ja edellisen vuoden tuloihin verrattuina.

Valtion liikeyritysten tulot arvioidaan 7,9 miljardiksi eli 19 milj. pienemmiksi ja menot 7,2 miljardiksi eli 55 milj. suuremmiksi kuin kuluvana vuonna sekä voitto 743 /827/ milj. kruunuksi. Rautateiden tappio on laskettu 30 milj. suuremmaksi kuin tämän vuoden budjetissa ja nousee 696 milj. kruunuun, mikä etupäässä johtuu lisääntyneistä henkilömenoista, kuten eläkkeistä. Rautateiden vajauksen peittämiseksi on ehdotettu käytettäväksi 262 /265/ milj. ~~milj.~~ niiden omista liikevaroista ja 434 /400/ milj. otettavaksi valtion rahastosta. Liikeryritysten tuloista siirretään 998 /1055/ milj. valtion kassaan. Valtion liikeryritysten talousarviossa pistää silmään 1.304 miljoonaan kruunuun nouseva erä, joka on tarkoitettu käytettäväksi laajentamis- ja uudistustöihin, sillä se on n. kaksi kertaa viime vuotista investointia suurempi. Mainitusta summasta on 1.033 /480/ milj. tarkoitettu rautateiden investioimishjelman toteuttamiseksi. Postilaitoksen ja tupakkamonopolin tulot on arviotua pienemmiksi kuin kuluvan vuoden budjetissa. Tupakkamonopolin liikevaihto on viime vuosina jatkuvasti

pienentyneet, mikä osaksi johtuu vallinneesta pula-ajasta, mutta osaksi myös monopolin harjoittamasta lyhytnäköisestä hintapolitiikasta, jossa ei ole osattu riittävästi ottaa huomioon kuluttajien heikentynyttä ostokykyä.

Valtionvelkamanoihin on laskettu tarvittavan 1.988 /1.975/ milj. Kk.

Valtion velka jakaantuu seuraavasti:

Kotimainen velka	Kk.	30.773,3	/v.v.	29.032,6/	milj.
Ulkomainen "	"	8.160,3	/	8.234,9/	"
Valtion seteli-	"	2.000,0	/	2.100,0/	"
Yhteensä	Kk	40.933,6	/	39.367	/ milj.

Itsehallintoyhdykskuntien osuus valtion menoista ja maksuista lasketaan kuten viime budjetissakin 2.732 milj. kruunuksi. Liikevaihto- ja ylellisyysveron tuotosta on varattu sama määrä kuin kuluvanakin vuonna eli 925 milj. avustukseksi yksityiskoulujen opettajien palkkoihin. Työttömyysavustukseen varataan niinkään sama määrä kuin täksi vuodeksi eli 650 milj. Viime vuoden finanssilaisissa säädetty kotimaisten vakautettujen lainojen takaisinsuorituksen ja kuoletuksen keskeyttäminen jää edelleen voimaan v. 1936 loppuun saakka. Tämä ei koske vuoden 1933 etuoikeutta nauttivaa työlainaa. Valtiolainojen takaisinostamiseen alle nimellisarvon on jälleen varattu 150 milj. Rahamarkkinoiden vakiinnuttamista ja yleisen korkokannan alentamista tarkoittavaan hallituksen finanssiohjelmaan kuuluu myös kotimaisten lainojen konvertointi, josta lasketaan kertyvän säästöä valtiolle n. 63 milj. Kk.

Puolustusministeriön budjetti on n. 25 % suurempi kuin v. 1935, kun ottaa huomioon, että puolustuslaitos saa vakinaisen budjetin lisäksi 315 milj. n.s. varustusrahostosta ja hallitus on saanut valtuuden hankkia lainan muodossa 360 milj. eräiden ylimääräisten puolustusmenojen peittämiseksi. Puolustusmenot nousevat asukasta kohti n. 133 kruunuun oltuaan tänä vuonna n. 100 Kk. Valtion verotuloista lasketaan n. 33 % menevän puolustusmenoihin. Puolustusministeriön vakinaisen budjetin lisäyksestä lasketaan 48 /25/ milj. henkilö- ja 12 /30/ milj. tarvemenoihin. Asevelvollisuusajan pidentäminen kahdeksi vuodeksi vaatii miehistön päivärahojen korottamista 24 milj. ja muonitusmenojen lisäämistä 92 milj. kruunulla. Tarverahojen jaosta näkyy, että jo aloitettua puolustusvoimien uudelleen järjestelyä armeijan iskuvoiman ja liikkuvaisuuden kohottamiseksi ajetaan

entistä nopeammassa tahdissa jatkaa. Viimeisten 5 budjettivuoden eri teknil-
listen aselajien menot jakaantuivat seuraavasti/v. 1936 numeroihin sisältyvät
myös ylimääräiset määrärahat/:

	1932	1933	1934	1935	1936	
Lentovoimat	85,6	81,9	58,2	58,2	87,4	milj. Kk
Insinöörijoukot	6,5	5,0	4,4	6,3	8,3	
Viesti- "	9,2	7,4	6,9	10,9	37,1	
Autojoukot	30,3	26,1	25,1	35,3	80,2	
Tykistön erik.varust.	1,7	2,0	1,8	2,2	23,3	

Ampumatarpeita, käsikranaatteja, räjähdysaineita y.m. varten on varattu
125 milj., käsiaseita, konekiväärejä ja tykkejä varten ehdotetaan 2,9 milj.
enemmän kuin v.1935. Ylimääräisessä budjetissa ehdotetaan tykkejä varten 8,3
ja kuormastoa varten 6,3 milj. Kk.

Tässä yhteydessä mainittakoon, että yleisten töiden ministeriön bud-
jetissa on varattu huomattavia määrärahoja kymmenen siviililentokentän rakenta-
miseksi, joiden suunnitteluun myös strategiset näkökohdat ovat vaikuttaneet.

Ulkoasiainhallinnon kokonaismenoja on vähennetty 133 milj:sta 132,7
milj. kruunuun. Propagandavaroja on lisätty 25,4 milj:sta 26 milj. kruunuun.
Lähetystöjen lukumäärä on kuluvana vuonna ollut 36 ja ensi vuodeksi ehdotetaan
perustettavaksi kaksi uutta nim. Addis Abebaan ja Bangkokiin. Lähetystöjen menot
nousevat 38 milj. kruunuun. Konsulinvirastoja on 50 ja ehdotetaan 13 uutta eli
seuraaviin paikkoihin: Casablanca, Bagdad, Batavia, Pietari, Rostov, Sverdlovsk,
Vladivostok, Montevideo, Bogota, Winnipeg, Lima ja Barcelona. Konsulinvirasto-
jen menot tekevät yhteensä 34 milj. Perustettavaksi ehdotetuista kunniakonsulin-
virastoista mainittakoon: Hongkong, Manking, Pientsin, Port Said, Danzig, Kobe,
Lodz, Baltimore, Boston ja Halmstad. Kansainliitto maksaa Tšekkoslovakialle 8,4
milj. Yli 9 milj. on varattu osanottoon kansainvälisiin konferensseihin. Ulko-
asiainministerin nettopalkka on 123.300.- Kk. Pääministerin vuotuinen palkka on
160.000.-, josta palkanvähennykset huomioon ottaen jää nettopalkkaukseksi
131.500.- Kk.

Opetusministeriön menoja on lisätty 21 milj. kruunulla ja nousevat ne
945 milj. kruunuun. Nämä menot jakaantuvat pääryhmittäin seuraavasti:

	1936	1935	
Koululaitos	768,6	750,3	+ 18,3 milj.
Kultus	94,6	93,7	+ 0,9
Taide	23,5	21,4	+ 2,1

Koululaitoksen menoista käytetään 314,2 /299,6/ milj. kansakouluja, 199,3 /196,9/ keskikouluja, 117,8 /113,9/ ammattikouluja ja 137,3 /139,9/ milj. korkeakouluja varten. Kansakoulumenoihin sisältyvät myös 2.297 /2.286/ vähemmistöskoulun menot, jotka nousevat 118 /114/ milj. kruunuun. Vähemmistöskoulujen opetuskielistä ei budjetissa mainita, mutta kysymys on ilmeisesti etupäässä tšekinkielisistä kouluista toiskielisillä paikkakunnilla, sillä esimerkiksi saksalaisia vähemmistökouluja on kaikkiaan vain neljä kansakoulua, kaikki Prahassa. Keskikoulujen määrärahaa on lisätty 2,4 milj. kruunulla. Korkeakoulumenoja on supistettu 2,6 milj. kruunulla. Saksalaisten korkeakoulujen määräraha on samansuuruinen kuin v.1935 eli 35,8 milj., tšekkiläisten korkeakoulujen määräraha on 0,9 milj. pienempi kuin kuluvana vuonna.

Valtion verotulot jakaantuvat seuraavasti / v.1934 numerot tarkoittavat verojen todellista tuottoa tilinpäätöksen mukaan /:

	1936	1935	1934
Tulovero	990,06	975,15	684,42 milj.Kö.
Sotilasvero	10,0	10,0	-
Yl.elinkeinovero	80,0	80,6	58,17
Erik. -"-	105,0	85,0	61,91
Maavero	67,47	65,7	63,05
Elinkorkovero	175,0	118,0	98,21
Osinkovero	20,25	20,25	16,85
Palkkavero	8,16	7,0	6,92
Korot, toim.maks., sakot	210,0	210,0	195,66
Välittömät verot yht.	1.665,94	1.571,7	1.187,68
Liikevaihto- ja ylellis syysvero	647,5	617,4	741,38
Tullit	756,5	772,0	629,45
Kulutusverot:			
Spriivero	339,0	360,0	334,56
Sokerivero	600,0	600,85	581,75
Juomavero	195,473	265,28	229,163
Lihavero	125,0	120,0	117,31
Hiilivero	161,2	170,0	150,64
Kulutusverot yhteensä	1.706,5	1.731,0	1.623,5
Leimavero	270,0	280,0	260,71
Oik. k. maksut	950,0	980,0	998,59
Rautateiden liikennevero	148,5	157,0	144,44
Yhteensä	1.531,45	1.616,65	1.590,36
Kaikki verotulot yhteensä	6.307,89	6.308,83	5.772,44

Huolimatta siitä, että hallituksen taholta vuoden kuluessa useampaan

kertaan on vakuutettu, ettei verorasitusta ajota lisätä, on hallitus jo jättänyt edustajakamarille kaksi uutta veroa koskevaa lakiehdotusta, toinen etikkahapon ja toinen leivinjauheiden verotuksesta, joiden tuotto arvioidaan 16 milj. kruunuksi. Suunnitteilla on vielä muutamia pääomaverotusta koskevaa lakiehdotusta sekä tekorasvoja koskeva ehdotus. Tämä margariinivero on suunniteltu 1.50 kruunuksi kilolta ja sen tuotto arvioitu n. 100 milj. kruunuksi.

Valtiopäivillä hallituksen budjettiesitys ja siihen liittyvä finanssilaiki hyväksyttiin. Vastustuspuolueiden taholta tehdyt muutosehdotukset hylättiin. Budjettia vastaan äänestivät sudeettisaksalaiset, saksalainen kristillis-sosiaalinen puolue ja unkarilaiset. Kommunistit hyväksyivät ulkoasiain- ja sosiaaliministeriön pääluokat ja fassistit äänestivät vain puolustuslaitoksen menojen puolesta. Slovakialainen kansanpuolue pidättäytyi äänestyksestä.

Wjontila